

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Představenstvo akciové společnosti

Board of directors of a joint stock company

Konzultant: Prof. JUDr. Stanislava Černá, CSc.

Zpracovatel: Mgr. Ján Kramár

Prosinec 2009

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

V Praze dne 7. 12. 2009

.....

Ján Kramár

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. JUDr. Stanislavě Černé, CSc. za cenné rady a připomínky, jež mi pomohly při zpracovávání mé rigorózní práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PŘEDSTAVENSTVA.....	8
1.1 Pojem představenstva.....	8
1.2 Složení představenstva.....	8
2. PŮSOBNOST PŘEDSTAVENSTVA.....	11
2.1 Vnitřní působnost.....	12
2.1.1 Obchodní vedení.....	12
2.1.1.1 Obchodní vedení obecně.....	12
2.1.1.2 Vedení účetnictví.....	15
2.1.2 Předkládací povinnosti.....	16
2.1.2.1 Účetní závěrky.....	16
2.1.2.2 Návrh na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty.....	17
2.1.2.3 Zpráva o podnikatelské činnosti a stavu majetku.....	18
2.1.3 Svolání valné hromady.....	19
2.1.3.1 Společnost s akciemi na jméno.....	21
2.1.3.2 Společnost s akciemi na majitele.....	24
2.1.3.3 Svolání mimořádné a náhradní valné hromady.....	26
2.1.4 Povinnosti v případě úpadku a účetní ztráty.....	27
2.1.4.1 Povinnosti při úpadku.....	27
2.1.4.2 Povinnosti při účetní ztrátě.....	29
2.2 Vnější působnost.....	30
2.2.1 Jednání jménem společnosti.....	30
2.2.2 Způsob jednání jménem společnosti.....	31
2.2.3 Omezení jednatelského oprávnění.....	33
2.2.3.1 Omezení vnitřní.....	33
2.2.3.2 Omezení zákonná.....	35
2.2.4 Souběh jednatelského oprávnění stat. orgánu a zákonného zastoupení.....	35
3. ROZHODOVÁNÍ PŘEDSTAVENSTVA.....	39
3.1 Přijímání rozhodnutí.....	39
3.1.1 Přijímání rozhodnutí obecně.....	39
3.1.2 Přijímání rozhodnutí v působnosti valné hromady dceřiné společnosti.....	42
3.2 Zápis ze zasedání.....	43
4. POVINNOSTI ČLENŮ PŘEDSTAVENSTVA.....	46
4.1 Povinnost výkonu funkce s péčí řádného hospodáře.....	47

4.2	Povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti	50
4.3	Povinnost respektovat zásady a pokyny valné hromady.....	53
4.4	Povinnost k osobnímu výkonu funkce	56
4.5	Povinnost mlčenlivosti	57
4.6	Zákaz konkurence	59
4.7	Zákaz vnitřního obchodování.....	63
5.	ODMĚŇOVÁNÍ ČLENŮ PŘEDSTAVENSTVA	67
5.1	Obecně k odměňování.....	67
5.1.1	Právo na poskytnutí plnění.....	67
5.1.1.1	<i>Omezení práva na poskytnutí plnění.....</i>	<i>71</i>
5.1.2	Rozhodování o odměňování.....	73
5.1.3	Smlouva o výkonu funkce a odměňování	77
5.2	Druhy odměn.....	80
5.2.1	Peněžitá odměna za výkon funkce	80
5.2.2	Tantiéma.....	84
5.2.3	Odstupné	87
5.2.4	Jiné odměny	88
5.3	Odměňování z pohledu komunitárního práva	90
5.3.1	Poskytování informací o odměňování.....	91
5.3.2	Výbor pro odměňování	92
6.	ODPOVĚDNOST ČLENŮ PŘEDSTAVENSTVA	95
6.1	Úvodem k odpovědnosti	95
6.2	Odpovědnost za škodu	96
6.2.1	Odpovědnost za škodu vůči společnosti.....	96
6.2.2	Odpovědnost za škodu při přeměně společnosti	101
6.3	Zvláštní případy odpovědnosti.....	104
6.3.1	Odpovědnost za porušení zákazu konkurence.....	104
6.3.2	Podnikatelská seskupení a odpovědnost	107
6.4	Ručení členů představenstva	110
	ZÁVĚR	112
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	114
	RESUMÉ	121
	KLÍČOVÁ SLOVA	123
	KEYWORDS.....	123

ÚVOD

Hlavním cílem, o jehož dosažení jsem při zpracovávání mé rigorózní práce usiloval, je podat čtenářům strukturovaný odborný výklad o představenstvu coby statutárním orgánu akciové společnosti založené podle norem českého obchodního práva. Mým záměrem přitom není obsáhnout veškeré aspekty problematiky postavení představenstva a jeho členů. Takový přístup by vzhledem k objektivní obsáhlosti tématu i rozsahu této rigorózní práce nevyhnutelně vedl ke zjednodušování a heslovitosti výkladu. Proto jsem se snažil, a věřím, že se mi to alespoň zčásti povedlo, věnovat se zejména těm otázkám, které považuji z hlediska postavení a činnosti představenstva a jeho členů za nejdůležitější a v současné době nejdiskutovanější.

Jak jsem již nastínil výše, moje práce se věnuje problematice představenstva akciové společnosti z pohledu platné právní úpravy obsažené v obchodním zákoníku i v dalších souvisejících právních předpisech českého vnitrostátního práva. Stranou mé pozornosti nezůstávají ani předpisy práva komunitárního, které zásadně ovlivňují proces tvorby a aplikace vnitrostátních právních norem upravujících postavení a činnost představenstva a napomáhají ke sblížení právní úpravy této problematiky ve všech členských zemích Evropské unie.

Vzhledem k tomu, že postavení představenstva je v obchodním zákoníku upraveno obecně pro všechny akciové společnosti, je také v této rigorózní práci podán jednotný výklad pro akciové společnosti bez ohledu na účel, pro nějž byly založeny, výši jejich základního kapitálu nebo kritérium obchodování jejich akcií na regulovaném trhu.

Samotná rigorózní práce je rozdělena do celkem šesti kapitol, které z hlediska předmětu výkladu vytvářejí dva základní tematické okruhy. Kapitoly se dále člení do podkapitol, oddílů a pododdílů. První tři kapitoly se věnují otázkám týkajícím se představenstva akciové společnosti jako celku. Na ně pak navazuje skupina tří kapitol, jež se zabývají postavením členů představenstva jako základního „stavebního“ prvku tohoto orgánu. Závěr je pojatý jako shrnutí celé rigorózní práce.

První kapitola práce představuje obecný úvod do předmětné problematiky. Poskytuje základní charakteristiku představenstva jako jednoho z povinně vytvářených orgánů akciové společnosti, zejména jeho pojmové vymezení. Součástí

této kapitoly je též výklad o složení představenstva. Následující kapitoly se konkrétněji a detailněji zabývají jednotlivými okruhy otázek týkajících se představenstva a jeho členů. Analýze působnosti představenstva se věnuji hned ve druhé kapitole své práce. Dle mého názoru je totiž pro další výklad nezbytné, aby byly jasně definovány zákonné mantinely, v jejichž rámci je představenstvo při své činnosti oprávněno i povinno se pohybovat. S ohledem na poměrně široký rozsah této problematiky není možné poskytnout výklad o veškerých činnostech, které představenstvo v rámci svěřené působnosti vykonává. Proto v předmětné kapitole pojednávám toliko o otázkách, které považuji za stěžejní. S druhou kapitolou úzce související výklad o způsobu a pravidlech přijímání rozhodnutí představenstva coby zásadně kolektivního orgánu akciové společnosti je předmětem kapitoly třetí. Ve svém výkladu ovšem neopomím ani odbornou veřejností diskutovanou problematiku rozhodování o otázkách spadajících do působnosti představenstva ve společnostech s jediným akcionářem.

Další část mé práce se zaměřuje na postavení a činnost členů představenstva. O povinnostech a základních zásadách, jimiž se členové představenstva při své činnosti mají řídit, pojednávám v kapitole čtvrté. V rámci výkladu se snažím tyto povinnosti definovat, zhodnotit jejich účel a význam, jakož i jejich vzájemné souvislosti. Vzhledem ke kogentnímu charakteru právní úpravy předpokladů pro vznik funkce člena představenstva jsem se rozhodl této problematice ve svém výkladu nevěnovat a zaměřit se na problematičtější témata. Velkou důležitost přisuzuji páté kapitole mé rigorózní práce, zabývající se aktuální problematikou odměňování členů představenstva. Přestože lze systém odměňování považovat za jeden z nejvýznamnějších nástrojů motivace členů statutárních orgánů obchodních společností, česká odborná právní literatura se této problematice ve většině případů věnuje pouze okrajově. I toto je jeden z důvodů, proč jsem se rozhodl poskytnout analýze otázek souvisejících s právem členů představenstva na odměnu poměrně velký prostor. Tématem poslední kapitoly mé práce je odpovědnost členů představenstva za porušení povinností při výkonu jejich funkce. Kromě odpovědnosti za škodu způsobenou společností se zabývám též zvláštními případy odpovědnosti stanovenými obchodním zákoníkem i jinými právními předpisy a ručením členů představenstva za závazky společnosti.

Rigorózní práce reflektuje právní stav ke dni 1. 11. 2009.

1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA PŘEDSTAVENSTVA

1.1 Pojem představenstva

Ačkoliv zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ObchZ“) v ustanovení § 184 odst. 1 nazývá nejvyšším orgánem akciové společnosti valnou hromadu, zásadní roli v řízení společnosti hraje představenstvo. Představenstvo jako statutární orgán akciové společnosti (§ 191 odst. 1 ve spojení s § 13 odst. 2 ObchZ) je rozhodnou měrou odpovědnou jak za samotný chod společnosti po stránce organizační a dosahování cílů, pro něž byla zřízena¹ (vnitřní působnost), tak za jednání jménem společnosti v právních vztazích a reprezentaci společnosti směrem navenek (vnější působnost).

Společně s valnou hromadou a dozorčí radou je představenstvo obligatorně zřizovaným orgánem akciové společnosti. Zatímco představenstvo vystupuje jako orgán ‚exekutivní‘ povahy, valná hromada plní roli orgánu ‚zákonodárního‘ a dozorčí radu lze pojmout jako orgán ‚kontrolní‘.

Představenstvo je zpravidla kolektivní orgán, jehož složení a způsob ustavení stanoví zákon, případně stanovy společnosti.

Relativně komplexní a koncentrovanou právní regulaci představenstva akciové společnosti obsahuje obchodní zákoník v ustanoveních §§ 191 až 196a, zaměřených přímo na úpravu představenstva jako jednoho z orgánů akciové společnosti. Speciální úprava postavení představenstva ve výše uvedené části zákona plně koresponduje s obecnou úpravou společnou pro orgány všech forem obchodních společností. Dílčí otázky spojené s činností představenstva se vyskytují i v dalších ustanoveních ObchZ upravujících problematiku akciové společnosti.

1.2 Složení představenstva

Představenstvo akciové společnosti jako kolektivní orgán se skládá minimálně ze tří členů, fyzických osob (§ 194 odst. 3 ObchZ). Výjimku z daného pravidla tvoří akciová společnost s jediným akcionářem, u níž obecná zákonná podmínka minimálního počtu tří členů neplatí. Je-li představenstvo společnosti s jediným

¹ Akciové společnosti jsou zakládány v zásadě za účelem podnikání a s tím souvisejícího dosahování zisku. Za splnění zákonem stanovených podmínek je ovšem možné založit akciovou společnost i za jiným účelem (§ 56 odst. 1 ObchZ ve spojení s § 2 odst. 1 ObchZ).

akcionářem tvořeno toliko jednou osobou, zpravidla právě tímto jediným akcionářem, takový orgán již logicky ztrácí svojí kolektivní povahu a stává se orgánem monokratickým. Některé právní předpisy, jež jsou ve vztahu k obchodnímu zákoníku předpisy speciálními, dokonce stanoví vyšší minimální počet členů statutárního orgánu akciové společnosti než obchodní zákoník. Příkladem takového předpisu je zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením, ve znění pozdějších předpisů, podle jehož ustanovení § 7 odst. 1 tvoří představenstvo penzijního fondu minimálně pět osob.

Shora není počet členů představenstva zákonem nijak omezen. Záleží pouze na valné hromadě, která má výlučnou působnost schvalovat stanovy společnosti, jaký konkrétní počet členů představenstva v nich určí [§ 171 odst. 1 písm. b) ObchZ]. Při určování počtu členů je však třeba dbát zejména na to, aby vzniklý orgán byl průceschopný². Není přitom důležité, zda bude stanovený počet členů sudý nebo lichý³. Podmínka konkrétnosti (určitosti) počtu členů ve stanovách je výslovně dána ustanovením § 173 odst. 1 písm. g) ObchZ. Vzhledem k výše uvedenému tedy považuji za nejjistější způsob stanovení počtu členů představenstva přímo číslovkou. Zákon nevyklučuje ani možnost stanovení počtu členů nepřímou – při takovém způsobu je však nutno dbát, aby za všech okolností bylo vygenerováno toliko jediné, určité číslo.

Členové představenstva si ze svého středu volí předsedu. Z dikce ustanovení § 194 odst. 3 ObchZ vyplývá, že volba předsedy patří do výlučné působnosti představenstva, tudíž ji nelze stanovami svěřit jinému orgánu společnosti⁴. Jedinou, obchodním zákoníkem stanovenou, povinností předsedy představenstva je spolupodepisování zápisů o průběhu zasedání a rozhodnutích představenstva. Rozhodující hlas předsedy se může projevit v případě rovnosti hlasů při přijímání usnesení představenstva (§ 66 odst. 4 ObchZ). Velký význam pro akciovou společnost jako právnickou osobu vstupující do právních vztahů s jinými subjekty má ustanovení § 21 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož je předseda představenstva jedinou

² Viz DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 465.

³ KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 612.

⁴ Viz také KRÍŽ, R. *Dozorčí rada a představenstvo akciové společnosti v teorii a praxi*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 184.

osobou ze zákona oprávněnou jednat za akciovou společnost v soudním řízení. Jiný člen představenstva může za společnost v soudním řízení jednat pouze v případě, že tím byl pověřen představenstvem⁵. Další kompetence mohou předsedovi představenstva určit stanovy akciové společnosti. Stanovy akciových společností předsedovi představenstva běžně svěřují zejména organizační funkce nebo kompetenci jednat v právních vztazích jménem společnosti samostatně. Stanovami jako „základním zákonem společnosti“ je možné kromě funkce předsedy zřídit i další funkce členů představenstva, které nejsou explicitně předpokládány zákonem. Nejběžnější funkcí zřizovanou stanovami společnosti je funkce místopředsedy, případně místopředsedů představenstva jako zástupců předsedy nadaných některými zvláštními pravomocemi, v praxi zejména oprávněním jednat v právních vztazích spolu s předsedou představenstva.

⁵ Viz DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 466.

2. PŮSOBNOST PŘEDSTAVENSTVA

Působnost představenstva akciové společnosti je v české legislativě vymezena dvojitým způsobem. Na jedné straně obchodní zákoník a s ním související další zvláštní právní předpisy stanoví působnost představenstva pozitivně, tedy vymezují okruh činností, k jejichž výkonu je představenstvo příslušné výlučně, příp. společně s jiným orgánem. Na straně druhé obchodní zákoník poskytuje též negativní vymezení působnosti. Na základě ustanovení § 191 odst. 1 věta druhá ObchZ je představenstvo nositelem tzv. zbytkové působnosti, což znamená, že je příslušné rozhodovat o všech záležitostech společnosti, jež nejsou obchodním zákoníkem nebo stanovami vyhrazeny do výlučné působnosti některého z ostatních dvou obligatorních orgánů společnosti. Tím, že zákonodárce vybavil představenstvo zbytkovou působností, zabránil pochybnostem o příslušnosti konkrétního orgánu k rozhodování v případech, které zákon ani stanovy nepředpokládají.

Z výše uvedeného vyplývají dvě základní skutečnosti:

1. představenstvo zásadně disponuje širší působností, než mu přiznávají kogentní ustanovení obchodního zákoníku. Lze se totiž domnívat, že není možné dosáhnout stavu, kdy stanovy akciové společnosti výslovně vymezují působnost konkrétního orgánu pro veškeré potenciálně možné okruhy případů,
2. zúžení zbytkové působnosti představenstva, resp. vyloučení určitého okruhu záležitostí ze zbytkové působnosti představenstva, lze dosáhnout toliko doplněním stanov ve smyslu přiřazení předmětného okruhu záležitostí do výlučné působnosti valné hromady nebo dozorčí rady.

Obchodní zákoník právně a ve svém důsledku i fakticky rozděluje působnost představenstva akciové společnosti do dvou základních oblastí, jež se od sebe odlišují svým zaměřením a projevem. Tzv. vnitřní (interní) působnost se projevuje ve vztazích představenstva k jiným orgánům společnosti nebo ke společnosti jako celku. V dalším výkladu se budu zabývat pouze těmi okruhy činností patřících do vnitřní působnosti představenstva, které považuji za stěžejní. Druhou oblastí působnosti představenstva je působnost vnější (externí). Ta se projevuje především v povaze představenstva jako statutárního orgánu společnosti a odráží se ve vztahu společnosti jako celku k jiným právním subjektům.

2.1 Vnitřní působnost

2.1.1 Obchodní vedení

2.1.1.1 Obchodní vedení obecně

Základním a rozhodujícím okruhem činností patřícím do vnitřní působnosti představenstva, úzce spojeným s povahou představenstva jako statutárního orgánu akciové společnosti, je obchodní vedení společnosti. Povinnost představenstva zabezpečit obchodní vedení společnosti je explicitně stanovena v ustanovení § 192 odst. 1 ObchZ. Samotný pojem obchodní vedení však zákon nedefinuje. Podle důvodové zprávy k novele obchodního zákoníku provedené zákonem č. 370/2000 Sb. se obchodním vedením rozumí „*provozování základní hospodářské činnosti a rozhodování o záležitostech uvnitř společnosti*“. Absence definice pojmu obchodní vedení v obchodním zákoníku je kompenzována relativně ucelenou a stálou judikaturou Nejvyššího soudu České republiky. V usnesení z roku 2005 Nejvyšší soud definuje termín obchodní vedení zjednodušeným způsobem jako „*řízení společnosti, tj. zejména organizování a řízení její každodenní podnikatelské činnosti*“⁶. Mnohem obšírněji se Nejvyšší soud otázce obchodního vedení věnuje v pozdějším rozhodnutí ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 94/2006, v němž uvádí, že se pod tento pojem zpravidla zahrnuje „*organizace a řízení podniku, který náleží společnosti, řízení zaměstnanců, rozhodování o provozních záležitostech, tj. např. zásobování, odbyt, reklama, vedení účetnictví apod., jakož i rozhodování o podnikatelských záměrech*“. Povinnost zabezpečit obchodní vedení společnosti je tudíž projevem rozhodovací pravomoci představenstva. Zahrnuje veškerou činnost související s podnikáním společnosti – především řízení podnikatelské činnosti, rozhodování o podnikatelských plánech a záměrech, rozhodování o provozních záležitostech společnosti vůbec, tj. po stránce organizační, technické, výrobní, ekonomické, obchodní, personalistické atd.⁷ Podle S. Černé a P. Čecha je rámec obchodního vedení shora ohraničen činnostmi, které vzhledem k jejich povaze významu pro společnost jako celek náleží do působnosti valné hromady. Typicky se jedná o činnosti v oblasti investičního, resp. strategického rozhodování.⁸ Rozhodnutí přijaté představenstvem v rámci obchodního vedení se stává důležitým

⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Tdo 1208/2005 ze dne 5. 10. 2005.

⁷ ELIÁŠ, K. *Společnost s ručením omezeným*. 1. Vydání, Praha, Prospektrum, 1997, s. 163.

⁸ ČERNÁ, S., ČECH, P. *Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 1, s. 10-17.

podkladem pro jednání představenstva jménem společnosti navenek v rámci zákonem svěřeného jednatelského oprávnění⁹.

V této souvislosti se nabízí otázka, zda je možné převést příslušnost k obchodnímu vedení na jiný orgán společnosti. Vzhledem k jednoznačné dikci ustanovení § 194 odst. 4 věta poslední, které zakazuje valné hromadě, dozorčí radě, jinému orgánu společnosti i kterémukoli jiným osobám udílet představenstvu jakékoli pokyny týkající se obchodního vedení společnosti, mám za to, že to zásadně možné není¹⁰. Také z uvedeného pravidla však existuje, jak to známe z mnoha jiných ustanovení obchodního zákoníku, zákonná výjimka. Je vymezena v ustanovení § 190b odst. 2 ObchZ a jejím obsahem je právo řídící osoby na základě ovládací smlouvy udílet představenstvu řízené akciové společnosti jakékoli pokyny, tedy i ty, které se týkají obchodního vedení.¹¹ Podmínkou přípustnosti udílení takových pokynů je, že jsou v zájmu řídící osoby nebo jiné osoby, s níž řídící osoba tvoří smluvní koncern.¹² Zda jsou výhodné také pro řízenou akciovou společnost, není podstatné.

Podle zákona je povinností představenstva „zabezpečit“¹³ obchodní vedení společnosti. Je tedy autonomním rozhodnutím představenstva, zda bude obchodní vedení akciové společnosti vykonávat přímo, nebo výkonem této činnosti pověřit pouze některé své členy s vymezením konkrétní oblasti obchodního vedení, případně zda za něj tuto činnost budou provádět jiné osoby.

Případy, kdy představenstvo pro výkon různých oblastí (sektorů) obchodního vedení pověřit různé členy představenstva, jsou poměrně časté. V rámci představenstva se tak můžeme setkat s členy samostatně odpovědnými například za oblast finanční, právní, personální apod. V této souvislosti je však důležité uvědomit si, že faktické rozdělení oblastí obchodního vedení na základě rozhodnutí

⁹ Viz také DĚDIČ, J. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb*, 1. vydání. Praha: Polygon, 2002, s. 2384.

¹⁰ Obdobně se vyjadřuje též RADA, I. *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 45 nebo ŠTENGLOVÁ, I. *Ještě několik poznámek k zákonnému zastoupení obchodní společnosti či družstva členem statutárního orgánu*. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 4, s. 102-103.

¹¹ Viz ČERNÁ, S., ČECH, P. *Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům*. *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 1, s. 10-17.

¹² Smluvní koncern vzniká na základě platně uzavřené ovládací smlouvy podle § 192b ObchZ. K této problematice více viz např. DĚDIČ, J., KASÍK, P., PIHERA, V. *K problematice právní úpravy koncernu*. *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 5, s. 133-135.

¹³ Zde je patrný rozdíl mezi obchodním vedením akciové společnosti a společnosti s ručením omezeným. Podle ustanovení § 134 ObchZ náleží obchodní vedení s. r. o. toliko jejím jednatelům, tudíž plnění této povinnosti nemohou převést na jiné osoby.

představenstva nezabavuje členy představenstva povinnosti řádným způsobem kontrolovat výkon činnosti ostatních členů.¹⁴

Jak již bylo uvedeno výše, představenstvo v souladu se svou zabezpečovací povinností může výkon obchodního vedení zcela nebo zčásti přenést také na osobu nebo osoby stojící mimo ně.¹⁵ V praxi se nejčastěji se jedná generálního ředitele společnosti, popřípadě jiné vedoucí zaměstnance společnosti, zabezpečující výkon té oblasti obchodního vedení společnosti, která je v popisu jejich práce. Představenstvo svým rozhodnutím ve formě organizačního řádu a určením pracovní náplně konkrétních vedoucích zaměstnanců v podstatě automaticky zúží rozsah obchodního vedení o takto přenesené činnosti.¹⁶

Podle O. Řeháčka dokonce není vyloučeno, aby představenstvo pověřilo výkonem obchodního vedení zvláštní orgán odlišný od obligatorních orgánů společnosti, zřízený speciálně za tímto účelem.¹⁷ Na rozdíl od dvou výše uvedených variant lze tuto variantu považovat za zejména finančně neefektivní. Takto zřízený orgán totiž nemá žádnou samostatnou působnost, pouze doplňuje výkon činností, k nimž je dle zákona primárně příslušné představenstvo.

V neposlední řadě je možná i varianta, že představenstvo akciové společnosti pověří výkonem určitých činností v rámci obchodního vedení osobu nebo osoby stojící mimo strukturu společnosti¹⁸. V takovém případě je nezbytné, aby představenstvo při výběru těchto osob pečlivě zvážilo jejich kvalifikační a osobnostní předpoklady pro výkon činností spadajících pod obchodní vedení a zároveň nastavilo smluvní podmínky s vybranými osobami tak, aby mohlo nepřetržitě a efektivně provádět kontrolu výkonu jim svěřené působnosti.

Představenstvo společnosti se při přenosu své působnosti v oblasti obchodního vedení musí chovat nanejvýš zodpovědně. Jakoukoli z výše uvedených cest se při zabezpečování obchodního vedení rozhodne jít, musí si být vědomo odpovědnosti za škodu, která může v důsledku jejich rozhodnutí vzniknout. Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí sp. zn. 8 Tdo 124/2005 ze dne 24. 3. 2005

¹⁴ Viz ŘEHÁČEK, O. *Jednání členů představenstva akciové společnosti a obchodní vedení akciové společnosti*. Bulletin advokacie. 2008, č. 5, s. 22.

¹⁵ I. Rada v této souvislosti mluví o tzv. „vertikální delegaci činností“. Srov. RADA, I. *Souběh znovu a jinak*. Právní rádce, 2009, č. 6, s. 4-15.

¹⁶ Srov. RADA, I. *Souběh znovu a jinak*. Právní rádce, 2009, č. 6, s. 10-12.

¹⁷ ŘEHÁČEK, O. *Jednání členů představenstva akciové společnosti a obchodní vedení akciové společnosti*. Bulletin advokacie. 2008, č. 5, s. 22.

¹⁸ DĚDIČ, J. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. Vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 2384.

uvádí, že představenstvo „odpovídá za své rozhodnutí, jímž přeneslo část výkonu své působnosti na určitou osobu, a to především za výběr takové osoby s ohledem na její odborné schopnosti, znalosti a způsobilost svěřené úkony řádně plnit“. Představenstvo je zároveň povinno vykonávat kontrolu výkonu činností přenesených na jiné osoby. Povinnost kontroly „vychází z požadavku na výkon působnosti s péčí řádného hospodáře,... požadavek vede k tomu, aby každý z členů představenstva zajistil, aby činnosti, které jsou vykonávány či zajišťovány představenstvem, byly prováděny s dobrou péčí, tedy ku prospěchu společnosti tak, aby nebyly poškozovány zájmy společnosti a jejích akcionářů, ale naopak, aby pro ni byly přínosné“.

2.1.1.2 Vedení účetnictví

Společně s obchodním vedením je podle ustanovení § 191 odst. 2 ObchZ představenstvo povinno zabezpečit též řádné vedení účetnictví. Z dikce uvedeného ustanovení – „zabezpečuje obchodní vedení včetně řádného vedení účetnictví“ lze usoudit, že zákon sice z formálního hlediska považuje vedení účetnictví za součást obchodního vedení, zároveň jej však vzhledem k jeho specifické povaze od obchodního vedení vyděluje jako relativně samostatný okruh činností v rámci vnitřní působnosti představenstva. Akciová společnost jako forma obchodní společnosti a právnická osoba je podle zákona¹⁹ samostatnou účetní jednotkou, a jako taková je povinna vést účetnictví v plném rozsahu (§ 9 ÚčetZ).

V otázce zabezpečení vedení účetnictví lze odkázat na výklad v předchozí podkapitole ohledně obchodního vedení. Obdobně jako u obchodního vedení je představenstvo oprávněno rozhodnout o svěřeni výkonu činností v rámci vedení účetnictví jiným osobám, ať už stojí uvnitř nebo vně společnosti. Vzhledem k charakteru účetnictví jako specifické odborné činnosti je svěřování vedení účetnictví do rukou externích subjektů velmi frekventovaným jevem.

Odpovědnost za správné vedení účetnictví podle ustanovení § 5 odst. 2 ÚčetZ nese akciová společnost jako účetní jednotka.

Svěruje-li obchodní zákoník oblast vedení účetnictví do působnosti představenstva, právě ono (resp. jeho členové) je odpovědno za případnou škodu vzniklou společností v důsledku sankcí uvalených orgánem kontroly. Na rozdíl od obchodního vedení se členové představenstva mohou své odpovědnosti za škodu

¹⁹§ 1 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ÚčetZ“).

v souvislosti s vedením účetnictví zbavit v případě, že zajistili řádné vedení účetnictví osobou kvalifikovanou, s potřebnou praxí, které byla ze strany představenstva poskytnuta potřebná součinnost při provádění činnosti (§ 37 ÚčetZ).

2.1.2 Předkládací povinnosti

2.1.2.1 Účetní závěrky

Další činností, k jejímuž výkonu je příslušné představenstvo akciové společnosti, je předkládání pravidelných účetních závěrek valné hromadě jakožto orgánu, jenž je oprávněn k jejich schvalování. Tato povinnost představenstva vůči valné hromadě je výslovně stanovena v § 192 odst. 1 ObchZ.

Představenstvo předkládá valné hromadě ke schválení tyto druhy účetních závěrek: řádnou, mimořádnou, konsolidovanou, příp. mezitímní.

Způsob sestavování, obsah a náležitosti jednotlivých druhů účetních závěrek stanoví výše uvedený zákon o účetnictví.

ÚčetZ ukládá akciové společnosti jako účetní jednotce vést účetnictví způsobem, který zaručí, že účetní závěrka podá věrný a poctivý obraz o předmětu účetnictví a finančním stavu společnosti. Vezmeme-li na vědomí, že účetní závěrku předkládá vždy představenstvo, je především ono odpovědné za pravdivost a úplnost údajů v ní uvedených. Zákon se nevěnuje otázce, kdo má být zpracovatelem, případně kdo v rámci společnosti má zadat sestavení účetní závěrky. Z povahy věci a částečně i z dikce zákona lze ale dovodit, že sestavení závěrky má zabezpečit orgán, jenž ji předkládá, tj. představenstvo. Ve většině případů sestavují účetní závěrku tytéž osoby, kterým je svěřeno vedení účetnictví²⁰.

Účetní závěrka předkládaná valné hromadě musí být v souladu s ustanovením § 39 ObchZ ověřena auditorem, pokud je tak příslušnými právními předpisy stanoveno. Případy, kdy je akciová společnost povinna nechat řádnou a mimořádnou závěrku ověřit, jsou stanoveny v ustanovení § 20 odst. 1 písm. a) ÚčetZ²¹. Společnost, která je povinna ověřit účetní závěrku, má zároveň povinnost vyhotovit

²⁰ Podle usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. 29 Odo 457/2002 může zpracování účetní závěrky v rozporu se zákonem (ať již co do správnosti, průkaznosti či úplnosti) odůvodnit prohlášení usnesení valné hromady o schválení závěrky za neplatné. To však neplatí, jedná-li se pouze o nevýznamnou odchylku od podzákoných předpisů upravujících vedení účetnictví.

²¹ K této záležitosti viz blíže PLÍVA, S. in Štenglová, I., Tomsa, M., Plíva, S. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 9 vydání.* Praha: C. H. Beck, 2004, s. 117.

tzv. výroční zprávu, jejíž je účetní závěrka esenciální součástí²². Z výše uvedených skutečností vyplývá, že i vyhotovování výroční zprávy je v odpovědnosti představenstva společnosti.

Představenstvo je povinno zaslat účetní závěrku, příp. vybrané údaje z ní, akcionářům majícím akcie na jméno ve lhůtě minimálně 30 dnů před konáním valné hromady, na níž se dle programu bude účetní závěrka schvalovat. Pokud společnost vydala akcie na majitele, v téže lhůtě představenstvo uveřejní hlavní údaje účetní závěrky způsobem, jenž stanoví zákon a stanovy společnosti pro svolání valné hromady s uvedením doby a místa, v němž je účetní závěrka k nahlédnutí (viz § 192 odst. 1 ObchZ). Důvodem této úpravy je objektivní potřeba poskytnout osobám majícím hlasovací právo na valné hromadě dostatečný časový prostor pro prostudování účetní závěrky jako nejdůležitějšího účetního dokumentu akciové společnosti.

Valná hromada nemá zákonnou povinnost účetní závěrku schválit. Obchodní zákoník rovněž nestanoví žádnou lhůtu pro její schválení, ani důsledky jejího neschválení. V této souvislosti je důležité uvědomit si, že bez schválení účetní závěrky není možné rozhodnout o rozdělení zisku či úhradě ztráty, přeměnách akciové společnosti, zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů společnosti nebo kombinovaném zvýšení základního kapitálu.²³

Účetní závěrka se v souladu s ustanovením § 38i odst. 1 písm. c) ObchZ eventuálně i s výroční zprávou ukládá do sbírky listin obchodního rejstříku, a to i v případě, že nebyla valnou hromadou schválena (§ 21a odst. 2 ÚčetZ).

2.1.2.2 Návrh na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty

Ustanovení prvního odstavce § 192 ObchZ stanovuje představenstvu akciové společnosti příslušnost k předkládání návrhů na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty společnosti. Zabezpečení vyhotovení návrhu je tedy plně v kompetenci představenstva.

Představenstvo má při sestavování návrhu zúžený prostor pro ovlivnění jeho výsledné podoby. Je totiž povinno respektovat způsob rozdělení zisku a úhrady

²² Podle ustanovení § 21 odst. 1 ÚčetZ je výroční zpráva zpracovávána za účelem komplexního a vyváženého informování o činnosti, výkonnosti a aktuálním ekonomickém stavu společnosti.

²³ Viz také DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 2384.

ztráty, jenž je esenciální součástí stanov společnosti podle ustanovení § 173 odst. 1 písm. i) ObchZ²⁴. Významným omezením představenstva při stanovování parametrů návrhu je ustanovení § 217 odst. 2 ObchZ, podle něhož je každá akciová společnost povinna z čistého zisku vykázaného v řádné účetní závěrce vytvořit rezervní fond. Společnost může rozdělení dosaženého zisku omezit též na základě smluv uzavřených s jinými subjekty. Příkladem takového ujednání je smlouva o tichém společenství, konkrétně zákonná povinnost společnosti poskytnout tichému společníkovi určitý podíl z části čistého zisku po odečtení mandatorního přídělů do rezervního fondu.

Disponibilní část zisku, tj. zisk po odečtení výše uvedených povinných přídělů může na základě návrhu představenstva valná hromada rozdělit jako dividendu, tantiému, příp. mimořádnou odměnu zaměstnancům společnosti, samozřejmě v souladu s úpravou v příslušných ustanoveních § 178 ObchZ.

Pro případ, že se akciová společnost ve stanoveném účetním období dostane do *ztráty*, ObchZ nestanoví představenstvu povinnost předložit valné hromadě návrh na její úhradu. Zákon svěřuje úpravu postupů při řešení takové situace stanovám. Povinnost předložit a schválit návrh na úhradu ztráty však může být pro určité typy akciových společností stanovena zvláštními právními předpisy²⁵.

2.1.2.3 Zpráva o podnikatelské činnosti a stavu majetku

Neurčují-li stanovy akciové společnosti lhůtu kratší, je představenstvo na základě ustanovení § 192 odst. 2 ObchZ povinno alespoň jednou za účetní období²⁶ předložit valné hromadě zprávu o podnikatelské činnosti společnosti a stavu jejího majetku.

Předmět zprávy je v uvedeném ustanovení formulován velmi obecně. Zákon ani jiný právní předpis konkrétně neupravuje, jaké má mít zpráva formální a obsahové náležitosti. Je tedy věcí každé akciové společnosti, zda si vytvoří vlastní standardy pro formu a obsah zpráv o činnosti, nebo zda převezme již existující a v podnikatelské sféře zavedené standardy.

²⁴ Problematikou vztahu návrhu na rozdělení zisku nebo úhradu ztráty se podrobně zabývá KRŮŽ, R. *Stanovy a rozdělení zisku či úhrada ztráty akciové společnosti*. Právní fórum, 2007, č. 6, s. 213.

²⁵ Např. § 23 odst. 2 BankZ tuto povinnost stanovuje obecně pro všechny banky; též § 35 odst. 1 ZPpr.

²⁶ Účetním obdobím se podle ÚčetZ rozumí nepřetržitě po sobě jdoucích dvanáct měsíců, není-li zákonem stanoveno jinak.

Zprávy o podnikatelské činnosti a stavu majetku jsou ze zákona součástí výročních zpráv těch společností, které jsou povinny je vydávat dle ustanovení § 21 odst. 1 ÚčetZ. Takové zprávy o činnosti a stavu majetku jsou tedy veřejně přístupné ve sbírce listin obchodního rejstříku.

2.1.3 Svolaání valné hromady

Další, pro samotné fungování akciové společnosti jako organismu v právním smyslu velmi důležitou, oblastí působnosti představenstva je svolávání valné hromady společnosti. Svolaávání valné hromady je samostatným okruhem působnosti a nespadá do oblasti obchodního vedení společnosti. Tato skutečnost vyplývá z povahy svolávání jako komplexu činností směřujících k zabezpečení výkonu práv akcionářů, jež „*se nedotýkají každodenní podnikatelské činnosti společnosti*“.²⁷

Podle ustanovení § 184 odst. 3 ObchZ je ke svolání valné hromady zásadně příslušné představenstvo jako celek. Vzhledem ke způsobu přijímání rozhodnutí představenstva jako kolektivního orgánu je nezbytné, aby usnesení o svolání valné hromady bylo v představenstvu přijato většinou hlasů jeho členů (§ 194 odst. 3 ObchZ).

Nepodaří-li se představenstvu takové usnesení platně přijmout v případě, kdy zákon tuto povinnost stanoví, anebo není-li představenstvo dlouhodobě usnášeníschopné, případně se na přijetí usnesení bez zbytečného odkladu neusneslo, postačí, když valnou hromadu svolá pouze jeden člen představenstva. Smyslem této úpravy patrně je zabránit vzniku situace, kdy řádné a zákonem předpokládané konání valné hromady je ohroženo objektivní neschopností dosáhnout elementární shody mezi členy představenstva²⁸. Z judikatury Nejvyššího soudu České republiky²⁹ vyplývá, že svolat valnou hromadu je oprávněn kterýkoli člen představenstva, v krajním případě dokonce i člen bývalý. Krajním případem má soud na mysli situaci, kdy „*nikdo jiný, kdo by valnou hromadu mohl svolat, k dispozici není*“³⁰. Tímto výkladem příslušného ustanovení zákona dává soud jednoznačně najevo, že konání valné hromady v řádných termínech má pro fungování společnosti zásadní význam.

²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 94/2006.

²⁸ Obdobně RADA, I. *Jednatel s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 99.

²⁹ K této problematice viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 8. 2006, sp. zn. 29 Odo 1023/2005.

³⁰ Tamtéž.

Obchodní zákoník v § 184 odst. 3 ponechává řešení otázky četnosti a lhůt konání valné hromady plně v dispozici stanov společnosti. Pouze stanoví, že valná hromada se musí konat minimálně jednou v kalendářním roce, nejpozději však do šesti měsíců od posledního dne účetního období. Vzhledem ke skutečnosti, že podle ustanovení § 3 odst. 2 ÚčetZ se účetním obdobím rozumí 12 po sobě následujících měsíců³¹, je v praxi běžné, že stanovy společnosti určují lhůtu konání valné hromady v závislosti na počátku svého účetního období. Nejčastěji jsou tedy valné hromady akciových společností svolávány v měsících duben až červen³².

S porušením povinnosti svolat valnou hromadu ve stanoveném termínu obchodní zákoník nespojuje žádnou sankci vůči akciové společnosti jako celku. Nelze ovšem vyloučit, že v přímém důsledku nekonání valné hromady z důvodu jejího nesvolání vznikne společnosti škoda. V takovém případě je společnost oprávněna požadovat od představenstva, jeho člena nebo jiného orgánu nebo osoby, jež byla povinna valnou hromadu svolat, požadovat náhradu vzniklé škody včetně ušlého zisku.

Nepochybně nejnepříznivějším následkem nesvolání řádné valné hromady představenstvem nebo některým z jeho členů je oprávnění soudu zrušit akciovou společnost a rozhodnout o její likvidaci [§ 68 odst. 6 písm. a) ObchZ]. Podmínkou aplikace tohoto zákonného ustanovení je skutečnost, že valná hromada se v uplynulých dvou letech vůbec nekonala. Soud o zrušení společnosti rozhoduje na základě návrhu státního orgánu, příp. osoby, která osvědčí svůj právní zájem. Pod navrhujícím státním orgánem si vzhledem k povaze akciové společnosti lze představit např. finanční úřad, správu sociálního zabezpečení, státní zastupitelství apod. Právní zájem na zrušení společnosti může mít například její věřitel, bývalý zaměstnanec i dlužník³³. Co se týče způsobu svolání valné hromady, obchodní zákoník obsahuje rozdílnou úpravu pro akciové společnosti s akciemi na jméno a akciové společnosti s akciemi na majitele. V této souvislosti považuji za nezbytné uvést, že stávající právní úprava svolání valné hromady bude v nejbližší době s velkou pravděpodobností dotčena určitými parciálními změnami. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky dne 30. 9. 2009 schválila vládní návrh

³¹ Tzv. hospodářský rok se může shodovat s kalendářním rokem, tj. může začínat prvním lednovým dnem, nebo může začínat prvním dnem kteréhokoli jiného měsíce.

³² Např. společnosti Česká spořitelna, a.s. (čl. 9 odst. 1 stanov společnosti ze dne 7.10. 2009), ČEZ, a.s. (čl. 12 odst. 2 stanov společnosti ze dne 23. 4. 2007).

³³ Shodně KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 197.

novely obchodního zákoníku (dále též „Návrh novely ObchZ“), kterou se do českého právního řádu transponuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2007/36/ES ze dne 11. 7. 2007, o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi (dále jen „Směrnice 2007/36/ES“).³⁴Hlavním účelem přijetí Směrnice 2007/36/ES je umožnit výkon práv akcionářů společnosti i přeshraničně za použití prostředků elektronické komunikace. V zájmu zachování jednoty českého akciového práva je Návrh novely ObchZ koncipován tak, aby se transponovaná právní úprava vztahovala nejen na společnosti, jejichž akcie jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu, nýbrž na všechny akciové společnosti bez rozdílu. Vzhledem k aktuálnosti výše uvedené transpozice jsem se rozhodl v rámci dalšího výkladu problematiky svolání valné hromady uvádět vedle stávající právní úpravy i změny obsažené v Návrhu novely ObchZ³⁵.

2.1.3.1 Společnost s akciemi na jméno

Představenstvo akciové společnosti, která emitovala *akcie na jméno*, je podle ustanovení § 184 odst. 4 ObchZ povinno v souladu se zákonem a stanovami uveřejnit pozvánku na valnou hromadu. Uveřejnění pozvánky je provedeno tak, že ji v zákonné třicetidenní lhůtě před stanoveným termínem konání valné hromady zašle všem akcionářům na adresu sídla nebo bydliště uvedenou v seznamu akcionářů.

Pro úspěšné uveřejnění pozvánky v souladu se zákonem je v první řadě důležité dodržet stanovenou třicetidenní lhůtu mezi svoláním a samotným konáním valné hromady. Z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. 29 Odo 783/2003 vyplývá, že pro počítání této lhůty platí analogicky obecná úprava v ustanovení § 122 odst. 1 a 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále též „ObčZ“). Je ovšem důležité uvědomit si, že tuto lhůtu je na rozdíl od jiných lhůt nutné počítat zpětně, tedy ode dne bezprostředně předcházejícího stanovenému dni konání valné hromady. Zároveň platí, že lhůta je zachována, je-li pozvánka zaslána ve zpětně počítaný třicátý den.

Samotné zaslání pozvánky může být provedeno standardními prostředky, zejména prostřednictvím držitele poštovní licence, dikce zákona však nevyklučuje

³⁴ Podle čl. 15 Směrnice 2007/36/ES měla být transpozice provedena nejpozději do 3. 8. 2009. Návrh novely ObchZ byl dne 12. 10. 2009 postoupen k projednání Senátu Parlamentu České republiky. Do dnešního dne (tj. 1. 11. 2009) se horní komora parlamentu tímto návrhem nezabývala.

³⁵ Návrh novely ObchZ je dostupný z:

<http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=53605>.

ani využití služeb osobního doručovatele, kurýra apod. Nicméně z důvodu právní jistoty a předejití konsekvencí v podobě případné odpovědnosti za škodu způsobenou nevhodným oznámením konání valné hromady lze jen doporučit, aby otázka způsobu a formy obsílky akcionářů byla řešena ve stanovách společnosti³⁶.

Nejvyšší soud se v rámci dovolací agendy rovněž zabýval otázkou, zda stanovy akciové společnosti mohou nad rámec zákona stanovit, že k platnému uveřejnění pozvánky dojde až okamžikem jejího doručení akcionáři. V rozhodnutí ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. 29 Odo 634/ 2005 dospěl k názoru, že taková úprava stanov není sama o sobě v rozporu se zákonem, zejména pokud napomáhá splnění účelu ustanovení § 184 odst. 4 ObchZ. Taková ustanovení stanov je proto nutné interpretovat jako prostředek, kterým společnosti vyvíjejí na představenstvo tlak, aby učinilo vše, co po něm lze rozumně požadovat, aby pozvánka na valnou hromadu byla ve stanovené lhůtě doručena všem akcionářům. To znamená především snahu představenstva zajistit odeslání pozvánky (standardně doporučeným dopisem, příp. zásilkou do vlastních rukou) akcionářům v dostatečném předstihu před nejpozdějším možným termínem stanoveným zákonem tak, aby při znalosti obvyklých lhůt pro doručování písemností šlo rozumně předpokládat, že s největší pravděpodobností bude pozvánka akcionáři doručena včas. V případě, že by představenstvo pozvánky odeslalo až třicátý den před datem konání valné hromady, zákon by sice neporušilo, ale dle verdiktu Nejvyššího soudu by mohlo nést případnou odpovědnost vůči společnosti za škodu způsobenou nerespektováním stanov.

V této souvislosti je nutné připomenout početná rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky jako sjednocovatele soudní judikatury, zabývající se otázkou rozhodného okamžiku doručení, v našem případě doručení pozvánky na valnou hromadu. Nejvyšší soud se ustáleně kloní k názoru, že v tomto ohledu není podstatné, zda je akcionáři zásilka fyzicky doručena. Platného doručení pozvánky ze strany představenstva je dosaženo okamžikem, kdy se pozvánka dostane do dispoziční sféry akcionáře, bez ohledu na to, zda se s ní akcionář vůbec seznámí.

³⁶ Shodně též DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, I. vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 2227.

Obsahové náležitosti samotné pozvánky na valnou hromadu stanoví § 184 odst. 5 ObchZ³⁷. Návrh novely ObchZ modifikuje toliko poslední uvedenou obligatorní náležitost pozvánky, tj. údaj o rozhodném dni u společnosti, která vydala zaknihované cenné papíry. Podle nově navrhované úpravy by měl být institut rozhodného dne k účasti na valné hromadě podle čl. 7 odst. 2 Směrnice 2007/36/ES aplikován rovněž ve vztahu k listinným akciím. Představenstvo má dle Návrhu novely ObchZ též povinnost v pozvánce vysvětlit akcionářům význam rozhodného dne pro hlasování na valné hromadě společnosti, pokud byl určen.³⁸

Ve speciálně stanovených případech musí mít pozvánka kromě výše uvedených i další náležitosti³⁹. Kromě obligatorních náležitostí může představenstvo v pozvánce uvést i jiné údaje, pokud to uzná za podstatné a důležité.

Absence jedné nebo vícero obligatorních náležitostí má závažné právní důsledky pro samotné konání valné hromady. Bez nich totiž valná hromada není řádně svolána. V případě, že pozvánce chybí některá z náležitostí, jejichž absence dle zákona způsobuje podstatné porušení práv akcionářů a dalších osob, je soud oprávněn v souladu s ustanovením § 131 ObchZ prohlásit usnesení přijatá na vadně svolané valné hromadě za neplatná⁴⁰.

Zákon ohledně náležitostí pozvánky především stanoví, aby údaje, jež jsou pro konání valné hromady zásadní, tj. zejména místo, datum a hodina, byly určeny co nejkonkrétněji. Zároveň se snaží chránit zájmy akcionářů, a to zejména minoritních fyzických osob ustanovením o povinnosti představenstva stanovit tyto údaje tak, aby co nejméně omezovali možnosti akcionářů účastnit se valné hromady (§ 184 odst. 6 ObchZ). Toto ustanovení, vtělené do obchodního zákoníku novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., bylo reakcí na praxi některých společností

³⁷ Pozvánka na valnou hromadu, příp. oznámení o jejím konání obsahuje alespoň:

- a) firmu a sídlo společnosti
- b) místo, datum a hodinu konání valné hromady,
- c) označení, zda se svolává řádná, mimořádná nebo náhradní valná hromada,
- d) pořad jednání valné hromady,
- e) rozhodný den k účasti na valné hromadě, pokud společnost vydala zaknihované akcie.

³⁸ Podrobněji k této problematice viz např. PIHERA, V. *Transpozice směrnice o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 2, s. 48-49.

³⁹ Např. při změně stanov (§ 184 odst. 8), zvýšení základního kapitálu (§ 202 odst. 2 a 3), snížení základního kapitálu (§ 212).

⁴⁰ V tomto směru se jednoznačně vyjádřil Nejvyšší soud ČR v rozhodnutí ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 1168/2005.

spočívající v tom, že svolají valnou hromadu „na takové místo (třeba i mimo území republiky) či dobu, které zaručují co nejmenší účast drobných akcionářů“⁴¹.

Jednotlivé body programu valné hromady je rovněž nutné konkretizovat tak, aby z nich akcionářům bez nutnosti zpřesňujících informací jednoznačně vyplývalo, čeho se týkají. Speciální režim platí pro situaci, kdy jedním z bodů programu je návrh na změnu stanov. Zákon v tomto případě ukládá představenstvu, kromě povinnosti uvést podstatu takového návrhu, též povinnost dát akcionářům prostor pro seznámení se s úplným zněním změn. Lze proto jen doporučit, aby představenstvo uvedlo navrhované změny v pozvánce doslovně⁴². V případě, že akcionář, resp. akcionáři disponující zákonem stanoveným minimálním procentním podílem akcií, požádají o zařazení určitého bodu na pořad jednání valné hromady, je představenstvo povinno takové žádosti vyhovět a o přidání bodu programu formálně informovat všechny akcionáře (§ 182 odst. 1 ObchZ). Zásadní změna v souvislosti s očekávaným schválením Návrhu novely ObchZ pravděpodobně nastane v úpravě práva uplatnit protinávry k návrhům představenstva uvedeným v pozvánce na valnou hromadu. Zatímco podle stávající úpravy v ustanovení § 180 odst. 5 ObchZ má akcionář oprávnění uplatňovat protinávry toliko vůči již uveřejněným návrhům představenstva, v Návrhu novely ObchZ je v souladu s čl. 6 odst. 1 Směrnice 2007/36/ES počítáno též s oprávněním akcionáře uplatnit své návrhy k bodům zařazeným na pořad jednání valné hromady ještě před uveřejněním pozvánky na valnou hromadu. Představenstvo by za splnění zákonem stanovených podmínek mělo povinnost návrhy akcionářů uveřejnit spolu s pozvánkou.

2.1.3.2 Společnost s akciemi na majitele

Jedná-li se o akciovou společnost, která vydala *akcie na majitele*,⁴³ způsob svolávání valných hromad představenstvem se od společnosti s akciemi na jméno poněkud liší. Představenstvo již nezasílá pozvánku coby písemnost určenou pro konkrétního adresáta – akcionáře, nýbrž má povinnost uveřejnit konání valné hromady formou oznámení v Obchodním věstníku a jiným vhodným způsobem určeným ve stanovách, nejméně však v jednom celostátně distribuovaném deníku

⁴¹ Viz ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. *Obchodní zákoník, komentář*, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 719.

⁴² KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 560.

⁴³ § 156 odst. 7 ObchZ.

určeném ve stanovách společnosti (§ 184 odst. 4 ObchZ). Obdobně jako u společností s akciemi na jméno činí lhůta pro uveřejnění oznámení maximálně třicet dní před plánovaným konáním valné hromady.

Odlíšná úprava v obchodním zákoníku pro oba typy akciových společností je opřena o logické důvody. Vydala-li totiž společnost akcie na majitele jako neomezeně a nekontrolovatelně převoditelné cenné papíry, obvykle nemá znalost o totožnosti jejich majitelů a nemá možnost s nimi komunikovat přímou cestou.

Z dikce ustanovení čtvrtého odstavce § 184 ObchZ mimo jiné vyplývá, že podmínka uveřejnění oznámení v Obchodním věstníku⁴⁴ a jiným vhodným způsobem musí být splněna kumulativně. Záměrem zákonodárce nepochybně bylo zajistit, aby se oznámení dostalo do sféry vlivu co nejširší vrstvě obyvatelstva a byl tak naplněn účel oznámení. V této souvislosti lze ale polemizovat v otázce role Obchodního věstníku jako vhodného publikačního nástroje. Sám Nejvyšší soud v této souvislosti zdůraznil, že Obchodní věstník není pro své úzké čtenářské zaměření vhodným médiem pro publikaci oznámení určených široké veřejnosti⁴⁵. Tzv. jiným vhodným způsobem oznamování měl zákonodárce na mysli patrně jakoukoli v současné době dostupnou formu inzerce – v celostátních denících, v rozhlasových stanicích, v síti internet apod. Vrchní soud v Praze v jednom ze svých rozhodnutí považuje uveřejňování oznámení v elektronické formě přes síť internet za mnohem efektivnější než prostřednictvím jiných obecně dostupných médií. Tím, že představenstvo inzeruje oznámení v periodiku šířeném výlučně v síti internet, které je uvedené ve stanovách, splňuje podmínku uveřejnění v celostátně distribuovaném deníku⁴⁶. Bude-li Návrh novely ObchZ v současném znění přijat oběma komorami Parlamentu a nabude-li účinnosti, bude požadavek uveřejnění oznámení v celostátně distribuovaném deníku z obchodního zákoníku vypuštěn. Podle čl. 5 odst. 2 Směrnice 2007/36/ES totiž zákon členské země Evropské unie nesmí představenstvu akciové společnosti ukládat povinnost výhradního využití sdělovacích prostředků při oznamování konání valné hromady. Tímto ustanovením Směrnice 2007/36/ES dávají Evropský parlament a Rada podle mého názoru jednoznačně najevo preferenci elektronických způsobů uveřejňování oznámení o konání valné hromady. Ačkoli v Návrhu novely ObchZ není explicitně stanovena

⁴⁴ Podmínka uveřejnění v Obchodním věstníku byla do ustanovení § 184 odst. 4 inkorporována zákonem č. 81/2006 Sb.

⁴⁵ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 131/2002.

⁴⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. 7 Cmo 503/2007.

povinnost představenstva uveřejňovat oznámení elektronickou cestou, zákonodárce již v nynější právní úpravě dává společnosti možnost zavázat představenstvo k použití tohoto prostředku skrze úpravu ve stanovách. Škoda jen, že Návrh novely ObchZ nepočítá také s vypuštěním, podle mého názoru neefektivního, požadavku uveřejnění oznámení v Obchodním věstníku.

Pro obsahové náležitosti oznámení o konání valné hromady, jakož i pro důsledky vadného svolání valné hromady, platí u akciových společností s akciemi na majitele v zásadě stejná pravidla jako u společností vydávajících akcie na jméno. Odkazují tedy na výklad v pododdíle 2.1.3.1.

2.1.3.3 Svolení mimořádné a náhradní valné hromady

Významným oprávněním, které obchodní zákoník svěčuje akcionářům dosahujícím podíl na základním kapitálu stanovený v ustanovení § 181 odst. 1⁴⁷, je možnost požádat představenstvo o svolání mimořádné valné hromady. Účelem tohoto ustanovení je zajistit, aby akcionáři, kteří sice vlastní ne úplně zanedbatelný podíl na celkovém akciovém balíku společnosti, ale tento podíl jim pro ovlivňování chodu společnosti nestačí, měli možnost předložit určité otázky k rozhodnutí valné hromadě i mimo její pravidelná (řádná) zasedání určená stanovami⁴⁸.

Součástí žádosti o svolání mimořádné valné hromady musí být také konkrétní uvedení záležitostí, které se budou na valné hromadě projednávat. I zde však platí, že může jít toliko o záležitosti, jejichž projednávání je dle zákona nebo stanov v působnosti valné hromady⁴⁹. Navržený pořad jednání nemůže být představenstvem podle ustanovení § 181 odst. 2 ObchZ bez souhlasu žadatelů měněn. Žádosti o svolání, jež obsahuje zákonem stanovené náležitosti, je představenstvo povinno vyhovět a mimořádnou valnou hromadu svolat tak, aby se konala nejpozději do 40 dnů ode dne, kdy mu byla žádost doručena. Pro samotné svolání mimořádné valné hromady platí obdobná pravidla jako u svolávání řádné valné hromady s jedinou výjimkou – na rozdíl od obecných třiceti se lhůta pro nejpozdější uveřejnění konání valné hromady zkracuje na 15 dnů. Obě výše uvedené lhůty – 40 a 15 dnů, jsou

⁴⁷ 1. akcionáři – žadatelé disponují základním kapitálem převyšujícím 100 000 000 Kč a mají akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota přesahuje 3% základního kapitálu; 2. akcionáři – žadatelé disponují základním kapitálem 100 000 000 Kč a nižším a mají akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota přesahuje 5% základního kapitálu.

⁴⁸ Viz např. KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 509.

⁴⁹ Srov. DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 1813.

podle stávající úpravy závazné pro všechny akciové společnosti. Návrh novely ObchZ ve snaze vyhovět požadavku Směrnice 2007/36/ES nově diferencuje délku uvedených lhůt podle toho, zda daná akciová společnost má akcie kótované na regulovaném trhu v rámci Evropské unie či nikoli. U „nekótovaných“ společností by měly platit i nadále lhůty podle stávajícího ustanovení § 181 odst. 2 ObchZ. V případě společností s kótovanými akciemi by čtyřicetidenní lhůta měla být prodloužena o deset dní a patnáctidenní lhůta o šest dní.

Je v zájmu členů představenstva, aby žádosti akcionářů vyhověli a mimořádnou valnou hromadu svolali. Neučiní-li tak řádně a včas, vystavují se hrozbě odpovědnosti za škodu, která společnosti vznikne v souvislosti s úhradou nákladů soudního řízení, v němž je soud na základě ustanovení § 181 odst. 3 ObchZ oprávněn rozhodnout, že z důvodu nečinnosti představenstva svěčuje pravomoc svolat mimořádnou valnou hromadu do působnosti akcionářů, kteří o to představenstvo žádali⁵⁰.

Náhradní valnou hromadu představenstvo podle ustanovení § 185 odst. 3 ObchZ svolává v případě, že valná hromada konaná v řádném termínu není usnášeníschopná, tj. akcionáři na ní přítomní mají akcie, jejichž hodnota dosahuje maximálně 30 procent základního kapitálu, neurčí-li stanovy vyšší hranici. Představenstvo je povinno náhradní valnou hromadu svolat nejpozději do 15 dnů ode dne, kdy se měla konat původní valná hromada, přičemž pořad jednání uvedený v nové pozvánce nebo oznámení nesmí být měněn. Jinak pro svolání náhradní valné hromady platí obecná pravidla pro svolávání valných hromad uvedená výše.

2.1.4 Povinnosti v případě úpadku a účetní ztráty

2.1.4.1 Povinnosti při úpadku

Zvláštním, relativně samostatným okruhem působnosti představenstva jsou činnosti prováděné v zákonem přesně stanovených případech za účelem řešení následků krizové ekonomické a finanční situace společnosti - úpadku⁵¹. Obchodní zákoník v ustanovení § 193 odst. 1 ukládá představenstvu povinnost svolat valnou hromadu bez zbytečného odkladu poté, co zjistí, že se společnost dostala do úpadku. Kdy se společnost dostane do úpadku, je uvedeno v ustanoveních § 3 odst. 1 až 3

⁵⁰ Jedná se o „nesporné“ soudní řízení podle ustanovení § 200e OSŘ, jehož účastníky jsou společnost a navrhuující akcionáři.

⁵¹ Pojem úpadku z finančně-teoretického hlediska viz např. RICHTER, T. *Insolvenční právo. I. vydání*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 126 a násled.

zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále též „InsZ“)⁵².

Z předmětného ustanovení § 193 odst. 1 ObchZ vyplývá, že představenstvo je povinno a zároveň oprávněno konat pouze tehdy, jsou-li dány zákonné důvody pro úpadek. Pokud úpadek ještě nenastal, ale představenstvo se zřetelem ke všem okolnostem předpokládá, že se tak v blízké době stane⁵³, není sice oprávněno valnou hromadu svolat, ale jeho členové jsou v souladu se zásadou výkonu působnosti s péčí řádného hospodáře povinni činit veškeré kroky k odvrácení hrozícího nepříznivého stavu. Mohou například nejbližší valné hromadě navrhnout přípravu fúze společnosti s jinou akciovou společností, příp. řešit situaci úvěrem či zvýšením základního kapitálu⁵⁴.

Má-li představenstvo povinnost svolat valnou hromadu bez zbytečného odkladu a je-li nutné na této valné hromadě řešit otázku další existence společnosti jako takové, lze logickým i teleologickým výkladem příslušného ustanovení dospět k závěru, že valná hromada má být svolána jako mimořádná. V této souvislosti je nutné rozlišovat mezi mimořádnou valnou hromadou svolanou představenstvem z důvodu úpadku a mimořádnou valnou hromadou svolanou akcionáři společnosti podle ustanovení § 181 odst. 1 až 5 ObchZ (viz pododíl 2.1.3.3). Pro svolání a konání mimořádné valné hromady z důvodu úpadku tedy platí obecná pravidla pro svolávání valných hromad představenstvem obsažená v ustanoveních § 184 odst. 4 až 6 ObchZ, popř. pravidla pro svolání náhradní valné hromady (§ 185 odst. 3 ObchZ)⁵⁵.

V rámci pořadu jednání jako jedné z obligatorních náležitostí pozvánky nebo oznámení o mimořádném konání valné hromady musí být dostatečně konkrétně stanoveno, jaký je důvod a účel jejího konání a jaké řešení úpadekové situace představenstvo navrhuje. Ohledně návrhu možných řešení vzniklého stavu je představenstvo vázáno kogentními ustanoveními insolvenčního zákona, jejichž aplikace má dle ustanovení § 193 odst. 1 ObchZ přednost před jinými způsoby řešení. Dostane-li se tedy společnost do úpadku, je představenstvo bezpodmínečně

⁵² Podle ust. § 3 InsZ je společnost v úpadku, jestliže má více věřitelů a peněžité závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a tyto závazky není schopna plnit. Společnost je v úpadku též v případě, že je předlužena.

⁵³ Tzv. hrozící úpadek – viz § 3 odst. 4 InsZ.

⁵⁴ Viz DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 2400.

⁵⁵ Shodně např. DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 476.

povinnou valnou hromadu prostřednictvím jejího svolání o nastalé situaci informovat a navrhnout jí, aby rozhodla, že představenstvo z titulu statutárního orgánu má jménem společnosti podat soudu návrh na zahájení insolvenčního řízení. Jestliže valná hromada návrh na zahájení insolvenčního řízení neschválí, je z ustanovení § 98 odst. 2 InsZ povinnou podat návrh jménem společnosti samo představenstvo i bez posvěcení valnou hromadou.

Nepodá-li představenstvo insolvenční návrh ve stanovené lhůtě, tj. bez zbytečného odkladu po zjištění úpadku, nebo nepodá-li jej vůbec, jsou ti jeho členové, kteří jsou oprávněni za společnost jednat, společně a nerozdílně občanskoprávně odpovědní za škodu nebo jinou újmu tím způsobenou věřiteli, příp. věřitelům. Odpovědnost členů představenstva je v ustanovení § 99 InsZ formulována poměrně striktně. Důkazní břemeno spočívá na představenstvu, nikoli na věřitelích. Odpovědní členové jsou povinni věřitelům nahradit rozdíl mezi výší následně přihlášené pohledávky a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení skutečně obdržel. V závislosti na velikosti akciové společnosti může být uplatnění odpovědnosti pro člena představenstva – fyzickou osobu z finančního hlediska likvidační. Každopádně se lze důvodně domnívat, že nově koncipovaná hrozba přísné odpovědnosti bude členy představenstva motivovat k odpovědnějšímu přístupu k výkonu svých zákonem daných povinností⁵⁶.

2.1.4.2 Povinnosti při účetní ztrátě

Kromě případu, kdy se akciová společnost dostane do úpadku, ukládá ustanovení § 193 odst. 1 ObchZ představenstvu svolat valnou hromadu též tehdy, když na základě jakékoli účetní závěrky (viz výklad 2.1.1.2) dosáhla celková ztráta takové výše, že při jejím uhrazení z disponibilních zdrojů⁵⁷ by neuhrazená část ztráty dosáhla poloviny základního kapitálu nebo to lze s ohledem na okolnosti předpokládat. Nejedná se tudíž o jakoukoli ztrátu, nýbrž o ztrátu podstatnou, tj. vypovídající o špatné finanční kondici společnosti. Lhůta mezi zjištěním rozhodné výše ztráty a svoláním valné hromady je stejná jako v případě úpadku – bez zbytečného odkladu po zjištění, že společnost ve vysoké ztrátě již je nebo se do ní s největší pravděpodobností v nejbližší době dostane.

⁵⁶ K této problematice viz též RICHTER, T. *Insolvenční právo. 1. vydání*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 206.

⁵⁷ Disponibilními zdroji společnosti jsou: rezervní fond, nerozdělený zisk minulých let, kapitálové fondy.

Vzhledem k tomu, že insolvenční ani žádný jiný zákon nestanoví speciální pravidla pro řešení problematiky ztrát, má představenstvo při podávání návrhů řešení v podstatě volné ruce. Buď valné hromadě navrhne zákonem výslovně zmíněnou možnost zrušení společnosti, nebo se pokusí negativní finanční bilanci snížit jakýmkoli jinými způsoby, jež uzná za vhodné a přiměřené⁵⁸.

2.2 Vnější působnost

2.2.1 Jednání jménem společnosti

Vnější (externí) působností právní teorie obvykle chápe tu část působnosti představenstva, jež se týká vztahu společnosti jako subjektu práva k ostatním subjektům, ať už fyzickým nebo právnickým osobám.

Představenstvo jako statutární orgán společnosti je nadáno tzv. jednatelským oprávněním, vyplývajícím jak z obecné úpravy obchodního zákoníku týkající se všech obchodněprávních korporací (obchodních společností i družstev), tak z úpravy zvláštní, regulující postavení samotné akciové společnosti. Podle ustanovení § 13 odst. 1 ObchZ podnikatel – právnická osoba jedná vždy svým statutárním orgánem, případně zástupcem⁵⁹. Jednání představenstva coby statutárního orgánu je podle ustanovení § 191 odst. 1 ObchZ jednáním jménem společnosti. To znamená, že jednání představenstva je nutné považovat za jednání společnosti jako takové. Vůle představenstva projevená právním jednáním je vůlí akciové společnosti a v tomto smyslu je na ni také nutno nahlížet.⁶⁰

Na základě ustanovení § 20 odst. 1 ObchZ představenstvo disponuje tzv. generálním jednatelským oprávněním. Je tedy jakožto statutární orgán oprávněno jednat jménem společnosti ve všech věcech, a to i v těch, které v rámci rozložení působnosti uvnitř společnosti spadají do působnosti valné hromady nebo dozorčí rady. Logickým výkladem uvedeného ustanovení lze dovodit, že představenstvo vzhledem ke svému generálnímu oprávnění nemůže z povahy věci překročit rozsah svého jednatelského oprávnění, jak to známe v případě zastoupení. Nejvyšší soud ve své judikatuře⁶¹ zastává ustálený názor, že jiný orgán

⁵⁸ Např. včasným zvýšením základního kapitálu tak, aby nová výše odpovídala rozsahu podnikatelských aktivit společnosti – viz DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 477.

⁵⁹ Blíže k problematice přímého zastoupení akciové společnosti viz např. DVOŘÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost. Jednání společnosti*. ASPI, 2005, č. 46.

⁶⁰ Srov. např. ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI, 2006, s. 234.

⁶¹ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. 1 Odon 88/97.

než představenstvo jménem akciové společnosti nemůže činit právní úkony⁶². Tento názor podle mého mínění plně koresponduje s kogentní úpravou ve výše uvedeném ustanovení § 13 odst. 1 ObchZ.

V souvislosti s výše uvedeným je důležité zmínit skutečnost, že akciová společnost je vůči třetím osobám vázána i takovým jednáním představenstva, které nespadá pod předmět její podnikatelské činnosti⁶³. Toto však neplatí bezvýjimečně – je nutno dodat, že podle ustanovení § 13 odst. 4 ObchZ je takové jednání pro společnost závazné toliko za předpokladu, že bylo učiněno v rámci působnosti, kterou představenstvu svěřuje nebo dovoluje svěřit zákon.

2.2.2 Způsob jednání jménem společnosti

Pro oprávnění konkrétních členů představenstva jednat jménem společnosti i pro způsob, jakým tak činí, je dle současného právního stavu rozhodující úprava ve stanovách společnosti. Vzhledem k tomu, že způsob jednání představenstva není esenciální náležitostí stanov, je toliko na uvážení valné hromady, zda do stanov takové ustanovení vtělí či nikoliv. Obchodní zákoník vychází z tzv. principu samostatného jednání. Neurčí-li stanovy něco jiného, dle ustanovení § 191 odst. 1 ObchZ platí, že za představenstvo jedná jménem společnosti každý jeho člen samostatně. V případě, že jde o malou akciovou společnost, jejíž představenstvo je složeno toliko z minimálního zákonem stanoveného počtu tří členů,⁶⁴ je absence takového ustanovení stanov pochopitelná. Jedná-li se však o společnost s relativně velkým obratem, jejíž představenstvo sestává z většího počtu členů, lze doporučit, aby se valná hromada při schvalování stanov otázce způsobu jednání představenstva jménem společnosti věnovala dostatečně pečlivě. Riziko zneužití jednatelského oprávnění je při samostatném jednání člena představenstva nepochybně mnohem větší než v případě, že k platnému právnímu úkonu jménem představenstva je potřeba souhlasu vícera osob nebo splnění zvláštních podmínek.

Členové představenstva, kteří jsou oprávněni jménem společnosti jednat a zavazovat ji, mohou být stanovami určeni jak pozitivně, tak negativně. Nezáleží

⁶² Výjimku z tohoto pravidla tvoří případ, kdy proti sobě v soudním řízení stojí společnost a člen, případně členové představenstva. V takovém případě společnost nezastupuje předseda nebo jiný člen představenstva, nýbrž člen dozorčí rady, jehož si za tímto účelem dozorčí rada sama zvolí.

⁶³ V českém právním řádu se tedy neuplatňuje doktrína *ultra vires*, známá zejména z anglo-amerických právních systémů, podle níž je právní subjektivita právnických osob omezena toliko na činnosti související s předmětem její činnosti.

⁶⁴ U akciových společnostech s jediným akcionářem i méně.

přítom, zda stanovy tyto osoby určí jmenovitě (tj. výčtem členů, kteří jsou oprávněni jednat nebo výčtem členů, kteří byli jednatelského oprávnění zbaveni)⁶⁵ nebo na základě konkrétního kritéria, například funkce, kterou dotyčný člen zastává v rámci představenstva. V této souvislosti nelze vyloučit ani možnost, že stanovy určí členy představenstva oprávněné jednat nepřímým, že jejich nominaci svěří do výlučné působnosti představenstva jako orgánu. Obdobně se vyjádřil též Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 25. 10. 2000, sp. zn. 29 Cdo 1314/2000⁶⁶.

Do obchodního rejstříku jsou dle ustanovení § 191 odst. 1 ObchZ zapisováni pouze ti členové představenstva, kteří jsou podle stanov oprávněni jménem společnosti jednat. Z toho logicky vyplývá, že členové představenstva, kterým bylo stanovami jejich jednatelské oprávnění vyloučeno, nefigurují v obchodním rejstříku, tudíž jejich vyloučení má účinky vůči třetím osobám.

Členové, kteří jsou v obchodním rejstříku zapsáni jako oprávněni jednat, jednájí ze zákona samostatně, pokud stanovy odchylně neurčí jiný způsob jednání. Způsob jednání se podle ustanovení § 35 písm. f) ObchZ zapisuje do obchodního rejstříku obligatorně. V návrhu na zápis je tedy třeba uvést způsob jednání jménem společnosti vždy, i v případě, že stanovy úpravu odchylnou od ustanovení § 191 odst. 1 neobsahují⁶⁷.

Způsob jednání jménem společnosti může být stanoven různorodě a stanovy v této otázce nejsou zákonem omezeny. Dle mého názoru je třeba vyvarovat se zbytečně komplikované úpravy ve stanovách. Způsob jednání by měl být stanoven jednoznačně, určitě, srozumitelně a tak, aby co nejvíc odpovídal podmínkám konkrétní společnosti.

Ačkoli není možné postihnout veškeré možné varianty úpravy způsobu jednání jménem společnosti, považuji za vhodné zmínit se alespoň o těch nerozšířenějších. Za nejrozšířenější variantu, nepočítáme-li samostatné jednání kteréhokoliv člena představenstva, považuji společné jednání dvou nebo vícero členů⁶⁸, často

⁶⁵ Jmenovité určení osob oprávněných jednat jménem společnosti sice není zákonem zakázáno, vzhledem k povaze stanov jako interního normativního aktu jej však nelze považovat za vhodné. Pokud by nastala situace, že všem členům představenstva, kteří byli jmenováni oprávněnými jednat jménem společnosti, zanikla funkce člena představenstva, dostala by se společnost do situace, v níž by až do nutné změny stanov žádný člen představenstva nebyl oprávněn jménem společnosti jednat.

⁶⁶ „V ustanovení, kterým zákon zmocňuje stanovy k odchylné úpravě jednání za představenstvo, není žádné omezení v tom směru, zda musí stanovy výslovně vyjmenovat osoby s jednatelským oprávněním nebo zda postačí, jestliže vymezí způsob jejich výběru.“

⁶⁷ Srovnej RADA, I. *Jednatel s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 47.

⁶⁸ Tzv. princip čtyř, příp. více očí.

s podmínkou, že jedním z jednajících členů musí být vždy předseda nebo místopředseda představenstva. Akciové společnosti si variantu společného jednání volí zejména proto, aby co možná nejvíce snížily rizika vyplývající ze samostatného jednání členů. Především je zde obava z nepoctivého nebo zbrklého jednání. Tato varianta má ovšem také svá negativa, jež se projevují zejména snížením flexibility jednání z důvodu absence byť jen jednoho člena⁶⁹.

Kromě samostatného nebo společného jednání se lze v praxi setkat také s tím, že způsob jednání je stanoven diferencovaně v závislosti na splnění určitých kritérií. Například pro případ, kdy zákon předepisuje pro určitý právní úkon písemnou formu, je způsob jednání stanoven přísněji, než když písemná forma předepsána není. Způsob jednání bývá často diferencován také podle výše peněžitého plnění z uzavíraných smluv. Není vyloučena ani možnost, aby byl způsob jednání jménem společnosti stanoven odlišně pro každého člena představenstva⁷⁰.

Nedodržení způsobu jednání určeného stanovami a zapsaného v obchodním rejstříku zakládá absolutní neplatnost právního úkonu, neboť akciová společnost nejedná řádně svým statutárním orgánem ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 ObchZ ve spojení s ustanovením § 191 odst. 1 ObchZ. Není rozhodující, zda společnost ignorovala znění stanov úplně nebo jej nerespektovala pouze zčásti. Tento názor konstantně zastává také Nejvyšší soud České republiky ve své rozsáhlé judikatuře⁷¹.

2.2.3 Omezení jednatelského oprávnění

2.2.3.1 Omezení vnitřní

Obchodní zákoník prostřednictvím svých ustanovení § 13 odst. 5 a § 191 odst. 2 dává společnosti možnost omezit oprávnění představenstva jako celku jednat jejím jménem v určitých záležitostech. Představenstvo je povinno toto omezení respektovat. V podstatě existují dva způsoby, jakými tak může společnost, resp. její orgány učinit:

1. předepsanou úpravou ve stanovách – stanovy mohou například určit, že určité jednání představenstva jménem společnosti podléhá

⁶⁹ Viz ČECH, P. *Společné jednání jménem obchodní společnosti*. Právní rádce, 2008, č. 8, s. 4-8.

⁷⁰ Např. může být stanoveno, že předseda představenstva jedná vždy samostatně, zatímco ostatní členové představenstva jednají vždy společně s jiným členem.

⁷¹ Např. rozhodnutí ze dne 12. 6. 2001, sp. zn. 29 Cdo 695/2000; rozhodnutí ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Cdo 198/2002; rozhodnutí ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 32 Cdo 118/2007.

předběžnému nebo následnému schválení nebo odsouhlasení valnou hromadou nebo dozorčí radou,

2. rozhodnutím valné hromady nebo dozorčí rady - valná hromada, příp. dozorčí rada zakáže představenstvu určité jednání. Omezení může být dáno buď jednorázově pro konkrétní jednání, nebo se může vztahovat na všechna budoucí jednání stejného druhu.

Z výše uvedeného je zřejmé, že vnitřní omezení jednatelského oprávnění jsou především interní záležitostmi společnosti. Omezení nejsou předmětem zápisu do obchodního rejstříku podle ustanovení § 28 ObchZ, ani je společnost není povinna nikterak zveřejňovat. Je zcela věcí společnosti, zda si v rámci svých struktur vytvoří informační a kontrolní mechanismy, jimiž bude moci sledovat dodržování stanovených omezení.

Nicméně ustanovení § 191 odst. 2 ObchZ explicitně stanoví, že vnitřní omezení jednatelského oprávnění představenstva nemají žádné účinky vůči třetím osobám. To platí i v případě, že omezení byla zveřejněna – např. fakultativně zapsána do obchodního rejstříku, otištěna v Obchodním věstníku apod. Pokud ovšem třetí osoba o omezení věděla nebo o něm s přihlédnutím ke všem okolnostem musela vědět, a přesto s představenstvem jednala, může být podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 34/2004 takto učiněný právní úkon, s přihlédnutím ke všem konkrétním okolnostem jednání a postavení stran, v rozporu s dobrými mravy.

Důležitou otázkou, kterou se Nejvyšší soud České republiky v souvislosti s neúčinností omezení jednatelského oprávnění vůči třetím osobám zabýval bylo, zda společné jednání dvou či více členů představenstva jménem společnosti na základě stanov je omezením jednatelského oprávnění představenstva podle ustanovení § 191 odst. 2 ObchZ. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002 dospěl k závěru, že společné jednání několika členů představenstva jako jeden ze způsobů jednání jménem společnosti nelze s omezením jednatelského oprávnění ve stanovách nebo rozhodnutím orgánu společnosti ztotožňovat. Nedodržení pravidla společného jednání, jež se na rozdíl od omezení jednatelského oprávnění zapisuje do obchodního rejstříku, způsobuje absolutní neplatnost právního úkonu a je tedy vůči třetím osobám účinné.

2.2.3.2 Omezení zákonná

Obchodní zákoník obsahuje několik ustanovení, kterými bezprostředně omezuje jednatelské oprávnění představenstva společnosti. Tato ustanovení jsou k obecnému ustanovení § 20 ObčZ v poměru speciality, je tedy nutno při jejich posuzování vyrovnat se s interpretací protisměrných pravidel⁷².

Asi nejvýznamnějšími z nich jsou ustanovení § 70 a násl. ObchZ, jež se aplikují v případě, že valná hromada rozhodne o zrušení akciové společnosti s likvidací. Pokud se tak stane, vnější působnost představenstva přechází na jednoho nebo více likvidátorů jmenovaných společností nebo soudem. Likvidátor v tomto případě jedná jménem společnosti jako statutární orgán⁷³. Podle ustanovení § 72 odst. 1 ObchZ je ovšem likvidátor oprávněn činit jménem společnosti pouze právní úkony směřující k likvidaci společnosti. Úkony jiného charakteru nejsou s to společnost zavazovat.

Z pohledu procesněprávního je významným také omezení představenstva při zastupování společnosti v soudním nebo jiném řízení, jež je vedeno proti členu představenstva. V takovém případě dle ustanovení § 199 odst. 2 ObchZ společnost zastupuje některý z členů dozorčí rady. Záleží na dozorčí radě, koho ze svých řad zastupováním pověří.

Zákonná omezení jednatelského oprávnění představenstva jsou na rozdíl od omezení vnitřních legislativně přímo upravena a řádně publikována a jako taková jsou účinná vůči všem.

2.2.4 Souběh jednatelského oprávnění statutárního orgánu a zákonného zastoupení

V současné době jednou z nejčastěji diskutovaných otázek týkajících se vnější působnosti představenstva je, zda je možné, aby člen představenstva činil právní úkony jménem společnosti jako statutární orgán a zároveň jako její zákonný zástupce podle ustanovení § 15 ObchZ.

Předpokladem případné kolize jednatelských oprávnění je skutečnost, že tatáž osoba vedle funkce člena představenstva vykonává v dané akciové společnosti rovněž činnost na základě pracovní smlouvy. Z rozhodnutí Nejvyššího soudu České

⁷² Srovnej PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. S přihlédnutím k evropskému právu. I. díl, 4. vydání.* Praha: ASPI, 2004, s. 171.

⁷³ Viz KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář.* Praha: Linde, 2006, s. 226.

republiky ze dne 17. 11. 1998, sp. zn. 21 Cdo 11/98 vyplývá, že společnost může s členem představenstva platně uzavřít pracovní smlouvu toliko v případě, že náplň pracovního poměru je výkon jiných činností než těch, které spadají do působnosti představenstva společnosti. Vymezení těch činností, které člen představenstva jako zaměstnanec společnosti vykonávat může a které již nikoli, protože se překrývají s působností představenstva, je v mnoha případech dosti složité. Případný souběh funkcí je nutno posuzovat zejména podle kritéria obchodního vedení jako hlavního okruhu působnosti představenstva.⁷⁴ Pokud člen představenstva působí zároveň ve funkci generálního ředitele, finančního ředitele, příp. jiného vysoce postaveného funkcionáře společnosti, může být škála činností, které tvoří náplň jeho vedoucí funkce a zároveň spadají pod obchodní vedení společnosti, poměrně široká.

V určitých případech se dokonce nedá vyloučit, že souběh vzhledem k úplnému překrytí působnosti nebude možný vůbec. Jediným prostředkem k umožnění souběhu funkcí se v takových hraničních případech jeví zúžení obchodního vedení na základě organizačního rozhodnutí představenstva, kterým se výkon některých činností spadajících pod obchodní vedení deleguje na příslušné vedoucí funkcionáře společnosti. Ovšem v případě, že člen představenstva je ve společnosti zaměstnán v pozici úzce specializovaného odborníka, je pravděpodobnost, že se jeho činnost v rámci pracovního poměru bude překrývat s činností vyplývající z jeho členství v představenstvu, mnohem menší. Nicméně bude vždy záviset zejména na okolnostech v té které společnosti či u konkrétního člena představenstva, zda bude dán prostor pro souběh, případně jak široký tento souběh bude.⁷⁵ Například I. Štenglová v této souvislosti výstižně uvádí, že zatímco u malých společností rodinného charakteru vykonávají de facto veškeré činnosti spojené s obchodním vedením členové představenstva, u velkých společností s několika tisíci zaměstnanci členové představenstva rozhodují pouze o nejzávažnějších věcech a ostatní činnosti delegují na jiné vedoucí nebo řadové zaměstnance, případně osoby stojící mimo strukturu společnosti.⁷⁶

Základní otázkou tohoto výkladu přes výše uvedené nadále zůstává, zda člen představenstva, má-li se společností platně uzavřenou pracovní smlouvu, jedná jménem společnosti jako člen statutárního orgánu nebo jako zákonný zástupce podle

⁷⁴ Viz např. RADA, I. *Souběh znovu a jinak*. Právní rádce, 2009, č. 6, s. 8-13.

⁷⁵ ČECH, P. *Statutární orgán, zaměstnanec nebo od každého trochu?* Právní rádce, 2009, č. 2, s. 24.

⁷⁶ ŠTENGLOVÁ, I. *Ještě několik poznámek k zákonnému zastoupení obchodní společnosti či družstva členem statutárního orgánu*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 4, s. 102.

ustanovení § 15 ObchZ. Potřeba kvalifikovaného zodpovězení této otázky vyplývá z praxe obchodních společností. Představme si modelovou situaci: člen představenstva, který je zároveň vedoucím zaměstnancem společnosti, má záměr uzavřít jménem společnosti písemnou smlouvu s třetím subjektem. Stanovy pro daný případ předepisují společné jednání dvou členů představenstva. Člen představenstva ovšem z blíže nespecifikovaných důvodů není schopen získat podpis druhého člena. Může v takovém případě obejít povinnost společného jednání jménem společnosti tím, že smlouvu podepíše jakožto zaměstnanec společnosti samostatně z titulu zákonného zastoupení podle ustanovení § 15 ObchZ? Velký senát Nejvyššího soudu ČR v rozhodnutí ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006, navzdory několika předchozím rozhodnutím svých tříčlenných senátů⁷⁷ dospěl k závěru, že nikoli. V závěru rozhodnutí doslova uvádí: „Osoba, která je statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu právnické osoby, nemůže být současně zákonným zástupcem této osoby podle § 15 obchodního zákoníku.“

Z uvedeného závěru Nejvyššího soudu vyplývá několik zásadních skutečností. V první řadě soud konstatuje, že členovi představenstva společnosti plyne z titulu jeho postavení toliko jediné jednatelské oprávnění, a to oprávnění statutárního orgánu. Preference tohoto oprávnění vyplývá z jeho komplexního charakteru. Členové představenstva jsou coby členové statutárního orgánu oprávněni jednat jménem společnosti ve všech věcech. Jak uvádí P. Čech, vedle tohoto oprávnění se „každé další oprávnění jednat jménem společnosti jeví jako užší, nadbytečné a irrelevantní.“⁷⁸ Podle mého názoru spočívá důležitost rozhodnutí Nejvyššího soudu především v nepřímém konstatování, že zásadní postavení statutárního orgánu společnosti, projevující se mimo jiné univerzálním oprávněním jednat jménem společnosti, musí být za všech okolností respektováno. Členové statutárního orgánu jsou povinni zdržet se jakéhokoli jednání, jehož byt' jen nepřímým účelem by bylo obcházení jednatelského oprávnění statutárního orgánu.

Uvedené rozhodnutí tedy představuje průlom v dosavadní judikatuře soudů v oblasti souběhu jednatelských oprávnění, i když nutno podotknout, že nastíněná koncepce jediného jednatelského oprávnění člena statutárního orgánu nebyla judikována poprvé až velkým senátem Nejvyššího soudu. Neméně důležitým je

⁷⁷ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 2. 2007, sp. zn. 21 Cdo 948/2006; rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 3. 2007, sp. zn. 32 Odo 1455/2005.

⁷⁸ ČECH, P. *Statutární orgán, zaměstnanec nebo od každého trochu?* Právní rádce, 2009, č. 2, s. 27.

rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 7 Cmo 396/2006, z něhož vyplývá, že závěry velkého senátu Nejvyššího soudu platí též v případě, že osobě v postavení statutárního orgánu společnosti nebo jeho člena je udělena plná moc k zastupování společnosti, například prokura. Vrchní soud v Praze tím v podstatě konstatuje, že osoba v postavení člena statutárního orgánu společnosti nemůže být zároveň prokuristou.⁷⁹

Přestože předmětné rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu podle mého názoru nevylučuje možnost souběhu funkce člena představenstva a pracovního poměru ke společnosti, v zájmu právní jistoty společnosti i třetích osob lze doporučit, aby se společnosti snažili své provozní potřeby zajistit jinými způsoby, které jim obchodní zákoník nabízí. Optimálního nastavení organizačních a provozních procesů ve společnosti lze podle mého přesvědčení efektivně dosáhnout zejména úpravou ve stanovách. Mají-li akcionáři za to, že je vhodné, aby určitý člen představenstva vzhledem k okolnostem disponoval samostatným jednatelským oprávněním, je změna stanov nejjednodušším způsobem, jak toho dosáhnout. Samostatné jednatelské oprávnění člena představenstva sice na jedné straně zvyšuje pravděpodobnost zneužití tohoto oprávnění, na straně druhé však předchází případnému zpochybňování platnosti právních úkonů v případě, že člen představenstva zároveň vykonává funkci generálního ředitele společnosti.⁸⁰ Kromě úpravy stanov společnosti lze nežádoucí souběh jednatelských oprávnění eliminovat též prostřednictvím smlouvy o výkonu funkce, uzavírané mezi členem představenstva a společností. Smluvní strany se mohou výslovně dohodnout, že člen představenstva bude v rámci obchodního vedení společnosti vykonávat též činnosti generálního, finančního nebo jiného ředitele, aniž by měl se společností uzavřenou pracovní smlouvu. Zvýšené pracovní nároky pak společnost členovi představenstva vykompenzuje vyšší odměnou za výkon funkce, případně poskytnutím dalších, nadstandardních plnění a výhod.

⁷⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 7 Cmo 396/2006: „*Přímé jednání statutárního orgánu právnické osoby – podnikatele, resp. jeho člena vylučuje, aby osoba v postavení statutárního orgánu resp. jeho člena jednala také jako jeho zástupce, tedy vylučuje, aby byla zároveň prokuristou.*“

⁸⁰ Srov. RADA, I. *Souběh znovu a jinak*. Právní rádce, 2009, č. 6, s. 8-13.

3. ROZHODOVÁNÍ PŘEDSTAVENSTVA

3.1 Přijímání rozhodnutí

3.1.1 Přijímání rozhodnutí obecně

Kolektivnímu charakteru představenstva jako orgánu akciové společnosti odpovídá způsob přijímání jeho rozhodnutí – většinovým usnášením. Obchodní zákoník v kogentním ustanovení § 194 odst. 3 věta poslední stanoví, že každý člen představenstva při hlasování disponuje jedním hlasem⁸¹. Zákonné podmínky většinového rozhodování a rovného počtu hlasů všech členů jsou projevem demokratičnosti rozhodování představenstva.

Základní roli v určování způsobu rozhodování představenstva přenechává zákon stanovám společnosti, jež mají aplikační přednost před obecným ustanovením § 66 odst. 4 a zvláštním ustanovením § 194 odst. 3 ObchZ. Vymezení způsobu rozhodování představenstva je obligatorní náležitostí stanov podle § 173 odst. 1 písm. g) ObchZ. Stanovy mohou odlišně od příslušných ustanovení obchodního zákoníku stanovit zejména:

- kvorum, tj. počet členů potřebných pro usnášení schopnost představenstva,
- počet hlasů potřebných pro přijetí rozhodnutí,
- řešení pro případ rovnosti hlasů,
- pravidla pro hlasování mimo pravidelná nebo nepravidelná zasedání představenstva.

V případě, že stanovami nestanoví větší nebo menší počet, podle ustanovení § 66 odst. 4 ObchZ⁸² platí, že kvorum pro platné přijetí rozhodnutí činí nadpoloviční většina všech členů představenstva.

Co se týče otázky počtu hlasů potřebných pro přijetí rozhodnutí, je rovněž na autonomním uvážení valné hromady, jaká pravidla v této věci stanoví. Určí-li stanovami v souladu s ustanovením § 194 odst. 3 věta třetí ObchZ, že pro platné usnesení je nutná souhlasná většina všech členů představenstva, otázkou kvora se již dále nemusí zabývat⁸³. Naopak v případě, že podle stanov se souhlasná většina

⁸¹ Toto ustanovení bylo do obchodního zákoníku včleněno zákonem č. 370/2000 Sb. jako reakce na „praxi některých akciových společností, které pod tlakem svých silných akcionářů zařazovaly do stanov ustanovení přiznávající jednotlivým členům představenstva rozdílný počet hlasů“. Viz ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI, 2006, s. 236.

⁸² Ačkoli jde o ustanovení obecné povahy, valná hromada se jím neřídí (viz § 66 odst. 5 ObchZ).

⁸³ Viz DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 482.

potřebná pro přijetí rozhodnutí počítá z hlasů členů představenstva přítomných na zasedání, je nutno vypořádat se i s otázkou kvora. Stanovy též mohou pro přijetí usnesení stanovit jinou, kvalifikovanou většinu. Kvalifikovanou většinou se obvykle rozumí většina třípětinová nebo dvoutřetinová, avšak stanovy mohou jít nad rámec těchto zvyklostí. Zákon nevylučuje ani možnost, aby stanovy určily, že pro platné usnesení představenstva je nutný souhlas všech členů představenstva. Takové ustanovení však bezpochyby doporučit nelze, zejména s ohledem na možné potíže při rozhodování v běžných záležitostech nebo případné úplné a trvalé znemožnění rozhodování představenstva. Na druhé straně lze doporučit, aby stanovy určily potřebnou většinu pro přijetí rozhodnutí představenstva odlišně v závislosti na důležitosti jednotlivých rozhodnutí. Lze tedy například stanovit, že pro přijetí rozhodnutí spadajících do kategorie běžných je nutná většina hlasů přítomných nebo všech členů, zatímco pro rozhodnutí z kategorie nejdůležitějších je potřebná většina dvoutřetinová. Způsob určení, která rozhodnutí spadají do kategorie běžných a která do kategorie nejdůležitějších, by rovněž měl být obsahem stanov. Za nejjednodušší a zároveň nejobektivnější způsob určení lze považovat prostý výčet jednotlivých potenciálně přijímaných druhů rozhodnutí.

Dojde-li při hlasování k rovnosti počtu souhlasných a nesouhlasných hlasů členů představenstva, je dle ustanovení § 66 odst. 4 věta druhá rozhodující hlas předsedajícího. To je samozřejmě možné jedině v případě, že se předsedající hlasování nezdržel. Zdržel-li se hlasování a stanovy se takovým případem nezabývají, je dle mého názoru jediným možným řešením opakování hlasování. Z předmětného ustanovení rovněž vyplývá nezbytnost určení konkrétní osoby předsedajícího jako prvního bodu zasedání představenstva. V ideálním případě je způsob určení předsedajícího dán stanovami společnosti. Funkce předsedajícího tak může vyplývat buď z funkce předsedy příp. místopředsedy představenstva, nebo lze stanovit, že předsedající bude určen volbou ad hoc na začátku každého zasedání představenstva. Nejčastěji však stanovy v této otázce mlčí a určení osoby předsedajícího tak zůstává v plné kompetenci samotných členů představenstva.

Obchodní zákoník v kogentním ustanovení § 66 odst. 2 zcela jednoznačně prohlašuje, že závazek k výkonu funkce člena představenstva je závazkem osobní povahy. Z uvedeného ustanovení lze proto podle mého názoru dovodit, že žádný člen představenstva se nemůže nechat při rozhodování představenstva zastoupit

jinou osobou. Takové zastoupení by pro rozpor se zákonem bylo absolutně neplatným právním úkonem podle ustanovení § 39 ObčZ⁸⁴.

Kromě obvyklého a zákonem preferovaného rozhodování představenstva na pravidelných, průběžných nebo mimořádných zasedáních⁸⁵ dává ustanovení § 66 odst. 4 věta třetí stanovám akciové společnosti možnost připustit též hlasování mimo zasedání představenstva, tzv. rozhodování *per rollam*. Esenciální podmínkou aplikace této možnosti je souhlas všech členů představenstva učiněný buď předem pro všechny případy nebo ad hoc pro každé hlasování. Stanovy mohou určit, že hlasování bude možné provést písemně prostřednictvím držitele poštovní licence nebo osobního doručovatele, případně pomocí prostředků sdělovací techniky, tj. telefonicky, telefaxem, elektronickou poštou, prostřednictvím sítě Internet (např. umístěním videozáznamu na webovou stránku společnosti) apod. Nutným předpokladem použití všech zmíněných prostředků je, aby jimi bylo bez jakýchkoli pochyb možné hlasujícího člena identifikovat a jeho projev vůle autentizovat. Na otázku, v jakých situacích lze rozhodování *per rollam* použít, zákon odpověď nezná. Zde rovněž záleží na stanovách, zda připustí aplikaci hlasování *per rollam* pouze v případě, že představenstvo jako celek vůbec nezasedá, nebo rozšíří použití této metody též na situaci, kdy se některý z členů představenstva nemůže ve stanoveném termínu zasedání představenstva zúčastnit⁸⁶.

Na rozdíl od úpravy přijímání rozhodnutí valné hromady neobsahuje obchodní zákoník žádná ustanovení, jež by se zabývala otázkami četnosti zasedání, svolání zasedání představenstva apod. Záleží na autonomním rozhodnutí příslušných orgánů akciové společnosti, zda tyto otázky ve svých stanovách upraví či nikoli. Zejména u společností s větším počtem členů představenstva lze takovou úpravu považovat za vhodnou a účelnou. Inspirací pro stanovení četnosti zasedání představenstva, způsobu jeho svolání a dalších souvisejících otázek může být právě zákonná úprava týkající se valné hromady. Stanovy též mohou úpravu těchto záležitostí svěřit do kompetence samotného představenstva, jež by ze všech orgánů společnosti mělo nejlépe znát podmínky a potřeby úpravy svého rozhodování. Představenstvo si tak

⁸⁴ Srov. např. KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 175.

⁸⁵ Obchodní zákoník se otázkou četnosti zasedání představenstva nezabývá a ponechává ji tak k úpravě stanovám společnosti. Stanovy mohou určit pravidla též pro způsob svolávání představenstva (pozvánka, oznámení apod.) nebo svolání představenstva mimořádného.

⁸⁶ K této problematice viz např. PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. S přihlédnutím k evropskému právu. I. díl, 4. vydání*. Praha: ASPI, 2004, s. 171.

může ve svém jednacím řádu, příp. jiném obdobném předpisu stanovit vlastní, pro ně nejvhodnější pravidla.

Důležitou skutečností související s rozhodováním představenstva, o níž je nutné se zmínit, je nemožnost podání návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení představenstva soudem. Podle rozhodnutí Nejvyšší soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 29 Odo 442/2004 je soud na rozdíl od usnesení valné hromady oprávněn přezkoumávat usnesení představenstva toliko „*v rejstříkovém řízení, pokud rozhoduje o zápisu skutečnosti, založené takovým rozhodnutím, do obchodního rejstříku.*“ Uvedené ovšem neplatí v případě, že představenstvo přijímá rozhodnutí v působnosti valné hromady, a to buď na základě zákona, stanov nebo rozhodnutí valné hromady samotné. Rozhodnutí ve věcech, které primárně spadají do působnosti valné hromady, mohou být shledána neplatnými bez ohledu na to, kterým orgánem společnosti byla přijata.

3.1.2 Přijímání rozhodnutí v působnosti valné hromady dceřiné společnosti

S rozhodováním představenstva úzce souvisí v současné době aktuální otázka rozhodování jediného akcionáře – mateřské akciové společnosti v působnosti valné hromady akciové společnosti dceřiné. Proto jsem se rozhodl této problematice věnovat zvláštní prostor.

Pokud má určitá akciová společnost (dále jen „dceřiná společnost“) pouze jednoho akcionáře – též akciovou společnost (dále jen „mateřská společnost“), podle ustanovení § 190 odst. 1 ObchZ platí, že valná hromada dceřiné společnosti se nekoná⁸⁷ a působnost valné hromady vykonává mateřská společnost sama. Nabízí se tedy otázka, která osoba nebo orgán mateřské společnosti je příslušný k výkonu přenesené působnosti valné hromady dceřiné společnosti. Obchodní zákoník se touto otázkou nezabývá a ponechává ji tak k zodpovězení právní teorii a judikatuře.

Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí ze dne 3. 10. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1193/2007, v němž se touto otázkou zabýval naposledy, dovozuje, že rozhodování mateřské společnosti v působnosti valné hromady společnosti dceřiné nelze považovat za právní úkon, tedy jednání společnosti ve vztahu ke třetím osobám. Není proto možné, aby rozhodnutí v působnosti valné hromady dceřiné

⁸⁷ Způsob vypořádání se s problémem konání valné hromady společnosti s jediným akcionářem zcela odpovídá povaze valné hromady jako vícečlenného shromáždění akcionářů.

společnosti přijímali toliko ti členové představenstva mateřské společnosti, kteří jsou dle obchodního rejstříku oprávněni jednat jménem společnosti. Podle Nejvyššího soudu je tak jediným orgánem mateřské společnosti, oprávněným rozhodovat v působnosti valné hromady dceřiné společnosti, představenstvo. Příslušnost představenstva mateřské společnosti lze argumentačně opřít o právní úpravu tzv. zbytkové působnosti představenstva v záležitostech týkajících se mateřské společnosti, obsažené v ustanovení § 191 odst. 1 věta druhá ObchZ⁸⁸.

Obchodní zákoník v ustanovení § 190 odst. 1 věta druhá stanoví, že rozhodnutí představenstva v působnosti valné hromady musí mít vždy písemnou formu (neukládá-li zákon, aby měla formu notářského zápisu) a musí být mateřskou společností podepsáno. Dle mého názoru lze písemné formě i podmínce podpisu rozhodnutí učinit za dost řádným vyhotovením a podepsáním zápisu ze zasedání představenstva v souladu s ustanovením § 195 ObchZ⁸⁹.

Stanoví-li obchodní zákoník, že o určitém druhu nebo okruhu rozhodnutí valné hromady akciové společnosti musí být sepsán notářský zápis, je představenstvo mateřské společnosti povinno o rozhodnutí v takové věci z povahy věci rovněž nechat vyhotovit notářský zápis (viz ustanovení § 190 odst. 2 věta třetí).

Specifická povaha rozhodnutí přijatých v působnosti valné hromady dceřiné společnosti se význačně projevuje v situaci, kdy jsou takováto rozhodnutí stížena určitými právními vadami, nejčastěji nedostatkem předepsané formy. S ohledem na skutečnost, že taková rozhodnutí jsou přijímána jako náhrada rozhodnutí valné hromady, je pro posouzení jejich platnosti nutné užít pravidla týkající se platnosti usnesení valné hromady obecně. Lze tedy konstatovat, že i rozhodnutí s nedostatkem formy je nutné považovat za platné, není-li soudem v rejstříkovém řízení nebo v řízení o vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady (§ 183 ObchZ) vyslovena jeho neplatnost.

3.2 Zápis ze zasedání

Jednou z obzvlášť důležitých povinností, které obchodní zákoník v souvislosti s rozhodováním představenstva výslovně stanoví, je kogentním ustanovením § 195

⁸⁸ Z čistě formálního hlediska sice nelze výkon působnosti valné hromady dceřiné společnosti brát jako záležitost mateřské společnosti, vzhledem k úzkému majetkovému a personálnímu propojení ovšem záležitosti dceřiné společnosti jsou též záležitostmi společnosti mateřské. Shodně např. ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P. *K rozhodování jediného společníka*. Právní rádce, 2008, č. 9, s. 6.

⁸⁹ Není nutné ani účelné, aby představenstvo mateřské společnosti rozhodovalo v působnosti valné hromady písemně per rollam.

odst. 1 uložená povinnost pořádat zápis o průběhu a rozhodnutích každého zasedání představenstva. Zápis musí obsahovat podpisy předsedy představenstva a zapisovatele. Vzhledem k tomu, že zákon o funkci zapisovatele nestanoví žádné podrobnosti, je prvotně věcí stanov, aby stanovily konkrétní osobu, příp. způsob určení osoby, která bude tuto funkci zastávat. Mlčí-li stanovy, rozhodne o osobě zapisovatele samo představenstvo jakožto orgán, jehož se tato otázka týká. Zapisovatelem tak může být ustanoven jednak člen představenstva, jednak jiná osoba působící v strukturách společnosti nebo také osoba stojící vně společnosti. Jedinou osobou, která vzhledem k dikci zákona nemůže zastávat funkci zapisovatele, je předseda představenstva. Výběr osoby zapisovatele je nutno pečlivě zvážit, zejména s ohledem na důvěrnou povahu záležitostí, o nichž představenstvo rozhoduje⁹⁰.

Povinnou součástí zápisu z jednání je podle ustanovení § 195 odst. 2 ObchZ údaj o jménech členů představenstva, kteří hlasovali proti jednotlivým usnesením nebo se zdrželi hlasování. Zákon v této souvislosti stanoví vyvrátitelnou právní domněnku, podle níž hlasovali pro přijetí usnesení všichni členové, kteří v zápise uvedeni nejsou. Účelem tohoto ustanovení je možnost objektivně určit případnou osobní odpovědnost konkrétních členů představenstva za škodu nebo jiné nepříznivé důsledky zapříčiněné jejich hlasováním.

Z výše uvedeného vyplývá, že zápis ze zasedání plní dvě základní funkce: informační (poskytuje informace o rozhodování představenstva) a důkazní (slouží jako obecně akceptovatelný listinný důkazní prostředek).

Zásadně platí, že zápisy ze zasedání představenstva se vyhotovují jako soukromé listiny. Výjimkou je rozhodnutí představenstva o zvýšení základního kapitálu společnosti, pro nějž obchodní zákoník v ustanovení § 210 odst. 2 předepisuje formu notářského zápisu⁹¹. Pro vyhotovení notářského zápisu o rozhodnutí představenstva platí obecná pravidla o sepisování notářských zápisů o rozhodnutích orgánů právnické osoby, daná ustanoveními § 80a a násl. zákona ČNR č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „NotŘ“). V případě, že představenstvo společnosti rozhoduje o otázce v působnosti valné hromady dceřiné společnosti (viz 3.1.2), lze pro sepsání

⁹⁰ K porušení povinnosti mlčenlivosti zapisovatele viz např. DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KŘÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 484.

⁹¹ Srov. ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnické osoby a podnikatelé. 5. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 294.

zápisu notářem použít také formu notářského zápisu o právních úkonech na základě ustanovení § 62 a násl. NotŘ. Tato forma zápisu je v praxi hojně využívána a připouští ji i soudní judikatura.⁹²

⁹² Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 5. 2007, sp. zn. 29 Cdo 507/2007.

4. POVINNOSTI ČLENŮ PŘEDSTAVENSTVA

Členům představenstva akciové společnosti plyne z titulu jejich funkce velké množství povinností různého druhu. Teoreticky je můžeme rozdělit do dvou hlavních, navzájem souvisejících skupin.

První skupinou jsou vysoce konkretizované, zákonem nebo stanovami společnosti uložené povinnosti, které členům představenstva vyplývají přímo z výkonu působnosti představenstva jako orgánu. Jedná se tedy o povinnosti, o nichž je pojednáváno v rámci výkladu v kapitole 2.

Na straně druhé stojí skupina povinností charakteru základních zásad, na nichž je postaven výkon funkce člena představenstva jako takový. Dodržování základních povinností je elementárním předpokladem řádného výkonu funkce každého člena představenstva. Osoby vykonávající funkci člena představenstva jsou povinny řídit se jimi v jakékoli situaci a při jakémkoli úkonu prováděném jménem akciové společnosti po celou dobu výkonu jejich funkce. Porušení základních povinností v přímé souvislosti s výkonem funkce zakládá odpovědnost provinivšího se člena představenstva vůči společnosti.

Jednotlivé povinnosti členů představenstva jsou upraveny přímo v kogentních ustanoveních obchodního zákoníku. Není tedy možné, aby se členové představenstva v případě odpovědnosti za jejich porušení dovolávali existence jakékoli odchylné úpravy ve stanovách nebo v rozhodnutích orgánů společnosti.

Z úpravy v obchodním zákoníku lze vyvodit tyto základní povinnosti členů představenstva akciové společnosti:

- povinnost výkonu funkce s péčí řádného hospodáře,
- povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti,
- povinnost respektovat zásady a pokyny valné hromady,
- povinnost osobního výkonu funkce,
- povinnost mlčenlivosti,
- povinnost dodržovat zákaz konkurence,
- povinnost dodržovat zákaz vnitřního obchodování.

Na existenci prvních čtyř výše uvedených základních povinností neboli zásad panuje v právní teorii poměrně jasná shoda. Jedná-li se o dvě posledně jmenované povinnosti, větší část teoretiků je považuje za významově rovnocenné s prvními

čtyřmi, zatímco druhá část v nich vidí povinnosti, které vzhledem k jejich specifickému charakteru nelze zařadit mezi povinnosti základní. V dalším výkladu se budu opírat o většinové stanovisko, které dle mého názoru lépe odráží současný legislativní stav.

Co se týče vztahů mezi jednotlivými základními povinnostmi, lze konstatovat, že vzhledem k jejich relativní samostatnosti a charakteru obecných zásad nelze žádnou z nich pokládat za nadřazenou všem ostatním. Povinnost výkonu funkce s péčí řádného hospodáře se sice svým abstraktním charakterem blíží roli vůdčí povinnosti, není ovšem možné ze žádného ustanovení obchodního zákoníku dovodit, že by porušení kterékoli jiné povinnosti automaticky zakládalo porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře⁹³.

4.1 Povinnost výkonu funkce s péčí řádného hospodáře

Podle ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ je každý člen představenstva povinen vykonávat činnosti v rámci své působnosti s péčí řádného hospodáře. Tato povinnost byla do obchodního zákoníku vtělena novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb., jež nabyla účinnosti dnem 1. 1. 2001. Podle předchozí právní úpravy byl člen představenstva povinen vykonávat svoji funkci s péčí náležitou⁹⁴.

Navzdory skutečnosti, že pojem péče řádného hospodáře je pojmem v českém právním řádě poměrně obvyklým⁹⁵, žádný právní předpis jej nedefinuje ani explicitně nestanoví, co je jeho obsahem. Je tedy zejména na judikatuře obecných soudů a na odborné právnícké veřejnosti, aby společně dospěly ke shodě na základním obsahovém vymezení tohoto pojmu.

Chceme-li se pokusit alespoň rámcově vymežit pojem péče řádného hospodáře, jako nejvhodnější způsob k dosažení tohoto cíle se skýtá historická právní interpretace. Můžeme vycházet ze skutečnosti, že pojem péče řádného hospodáře není v českém právním prostoru pojmem historicky neznámým. Již obecný zákoník občanský z roku 1811⁹⁶ ve svém ustanovení § 1297 určil základní obsah pojmu péče řádného hospodáře, když stanovil, že pro splnění povinnosti

⁹³ Obdobně též RADA, I. *Jednatelé s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 56.

⁹⁴ Vymezením obsahu pojmu náležitá péče se věnuje např. ELIÁŠ, K. *K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností*. Právník, 1999, č. 4, s. 235.

⁹⁵ Viz např. občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb., v platném znění), zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., v platném znění), autorský zákon (121/2000 Sb., v platném znění).

⁹⁶ Císařský patent ze dne 1. 6. 1811 č. 946 Sb. z. s., jímž se vyhlašuje Obecný zákoník občanský.

jednat s péčí řádného hospodáře je nezbytné, aby osoba povinná takto jednat zachovávala takový „*stupeň píce a pozornosti*“, jaký lze použít při obvyklejších schopnostech. V občanskoprávních vztazích tedy nebyly pro zachování povinnosti péče řádného hospodáře vyžadovány od povinné osoby žádné speciální odborné znalosti nebo zkušenosti. Postačilo, pokud taková osoba jednala způsobem v tehdejší společnosti obvyklým. Naproti tomu obchodněprávní předpisy stanovily pro výkon funkce s péčí řádného hospodáře přísnější režim. Z důvodu obsahového a terminologického odlišení se v obchodním právu užívalo zákonného termínu „*péče řádného kupce*“, později „*péče řádného obchodníka*“⁹⁷. Péče řádného obchodníka v sobě zahrnovala nejen povinnost zachovávat obvyklý stupeň píce a pozornosti tak, jak byl vyžadován občanskoprávní úpravou, ale též předpokládala, že obchodník disponuje zvláštními schopnostmi a znalostmi, které jsou pro dané odvětví obchodu obvyklé. Bylo tedy nutné, aby obchodník k výkonu své podnikatelské činnosti přistupoval jako odborník a jako odborník také nesl za porušení svých povinností odpovědnost.⁹⁸

Podle mého názoru lze výše uvedeným historickým výkladem pojmu péče řádného hospodáře, resp. péče řádného obchodníka dospět i k obsahovému vymezení v současné době platného legálního pojmu péče řádného hospodáře ve smyslu obchodněprávním. Můžeme tedy dovodit, že pro výkon funkce člena představenstva akciové společnosti s péčí řádného hospodáře je nezbytné, aby takový člen disponoval alespoň minimálním standardem znalostí a schopností, které lze pro výkon jeho funkce objektivně požadovat.

Nelze přitom žádat, aby každý člen představenstva dosahoval vysoké odborné úrovně v oboru svého podnikání. Je ovšem důležité, aby k výkonu své působnosti zejména přistupoval svědomitě a obezřetně,⁹⁹ řádně spravoval majetek společnosti, v rámci možností se neustále a aktivně seznamoval s osvědčenými i novými poznatky v oblasti managementu a ekonomiky, získával alespoň základní znalosti

⁹⁷ Viz čl. 282 zákona č. 1/1863 ř.z., obecný zákoník obchodní: „*Kdo jest z jednání, které jest na jeho straně obchodem jinému povinen k péči, musí zachovati péči řádného kupce.*“

⁹⁸ Srov. § 1299 obecného zákoníku občanského: „*Kdo se veřejně hlásí k úřadu, k umění, k živnosti nebo řemeslu, nebo bez nutnosti dobrovolně převezme jednání, jehož provedení vyžaduje zvláštních uměleckých znalostí nebo neobyčejné píce, dává tím najevo, že důvěruje své nutné pici a svým neobyčejným znalostem, musí tedy odpovídat za jejich nedostatek.*“

⁹⁹ Srov. ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl.* Praha: ASPI, 2006, s. 244.

z oboru práva, snažil se zvyšovat svou odbornou kvalifikaci apod.¹⁰⁰ Všechno jeho snažení musí být podřízeno cílu dosáhnout dobré správy společnosti.

Nedisponuje-li člen představenstva dostatečnou mírou znalostí a schopností k tomu, aby dokázal sám vykonat určitou činnost s předepsanou péčí, je jeho povinností tento svůj handicap rozpoznat a zajistit odborné posouzení dané záležitosti odborníkem – specialistou v daném oboru podnikatelské činnosti.

V souvislosti s výše uvedeným je důležité uvědomit si, že při objektivizaci požadavků pro výkon funkce člena představenstva s péčí řádného hospodáře není možné stanovit určitou obecně aplikovatelnou minimální úroveň odbornosti, neboť je nezbytné brát v úvahu též rozdíly v předmětu činnosti, velikosti a významu jednotlivých akciových společností. Nároky na výkon funkce člena představenstva „malé“ společnosti jsou objektivně nižší než nároky na člena představenstva významné nadnárodní společnosti.

K. Eliáš vymezil výkon funkce s péčí řádného hospodáře jako jednotu tří základních předpokladů – profesionality, pečlivosti a loajality: *„Kdo pro společnost působí v nějakém jiném orgánu, musí svou funkci vykonávat osobně, s odbornou péčí a v jejím zájmu. Nepadá tedy na váhu jen profesionalita při výkonu funkce (vybavenost člověka určitými znalostmi a dovednostmi), ale se stejným důrazem i pečlivost výkonu, s níž je nutné varovat se zbytečného nebo neodpovědného riskování, ale stejně tak i přehnané úzkostlivosti, a konečně také loajalita...“*¹⁰¹

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005 dle mého názoru výstižně uvádí, že požadavek na výkon působnosti člena představenstva s péčí řádného hospodáře *„vede k tomu, aby každý z členů představenstva zajistil, aby činnosti, které jsou vykonávány či zajišťovány představenstvem, byly prováděny s dobrou péčí, tedy ku prospěchu společnosti tak, aby nebyly poškozovány zájmy společnosti a jejích akcionářů, ale naopak, aby pro ni byly přínosné.“*

Závěrem lze shora uvedené skutečnosti shrnout do obecného konstatování, že člen představenstva jedná s péčí řádného hospodáře ve smyslu akciového práva tehdy, pokud svou funkci vykonává s dobrou péčí, svědomitě a řádně za pomoci

¹⁰⁰ Viz DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. vydání.* Praha: Polygon, 2002, s. 2417.

¹⁰¹ ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby jako podnikatelé.* 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 298.

svých, příp. cizích odborných znalostí a zkušeností tak, jakoby pečoval o svůj vlastní majetek.

4.2 Povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti

Povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti neboli také povinnost loajality člena představenstva vůči společnosti není v obchodním zákoníku stanovena explicitně. Vezmeme-li v úvahu ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ, v jehož smyslu se vztah mezi společností a členem statutárního orgánu přiměřeně řídí ustanoveními upravujícími mandátní smlouvu, nestanoví-li smlouva o výkonu funkce jinak, můžeme povinnost loajality dovodit z ustanovení § 567 odst. 2 ObchZ. Dle tohoto ustanovení je člen představenstva povinen uskutečňovat činnost, k níž se zavázal, v souladu se zájmy společnosti, které zná nebo musí znát¹⁰².

V této souvislosti se nabízí otázka, zda je možné odchýlit se od dispozitivního ustanovení § 567 odst. 2 ObchZ a ve smlouvě o výkonu funkce vyloučit povinnost jednat v souladu se zájmy společnosti. Mám za to, že povinnost loajality jako základní povinnost mající charakter obecné zásady, na níž stojí vztah mezi členem představenstva a společností, nelze žádným ustanovením smlouvy o výkonu funkce vyloučit.

Vzhledem k poměrně abstraktní povaze základních povinností členů představenstva a jejich vzájemnému prolínání a ovlivňování lze povinnost loajality chápat i jako relativně samostatnou součást povinnosti výkonu funkce s péčí řádného hospodáře, výslovně stanovené v ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ¹⁰³.

Účelem povinnosti jednat v souladu se zájmy společnosti nepochybně je zabránit tomu, aby člen představenstva vzhledem k rozsáhlým pravomocem spojeným s výkonem jeho funkce nezneužil svého postavení k prosazování svých osobních zájmů nebo zájmů třetích osob, ať už za účelem finančního obohacení na úkor společnosti nebo učinění za dost svým mocenským ambicím.

Co je obsahem pojmu zájem společnosti, není stanoveno ani v obchodním zákoníku, ani v žádném jiném právním předpise. Definicí tohoto pojmu se prozatím nezabývala ani judikatura obecných soudů. Zájem konkrétní společnosti je vždy

¹⁰² Viz např. RADA, I. *Jednatelé s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 56.

¹⁰³ Podobně se vyjadřuje též. J. Dědič: „*Součástí péče řádného hospodáře je i povinnost loajality.*“ Viz DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 480.

odvislý od účelu, pro který byla vytvořena, a od předmětu činnosti, který vykonává. Účel existence a předmět činnosti společnosti lze vyvodit ze základních dokumentů společnosti – stanov, zakladatelského dokumentu (smlouvy nebo listiny), příp. jiných vnitřních předpisů. Vzhledem ke své písemné formě mohou tyto dokumenty sloužit též jako významný důkazní prostředek použitelný v případném soudním řízení mezi společností a členem představenstva o náhradu škody způsobené porušením povinnosti jednat v zájmu společnosti.

Základním zájmem každé akciové společnosti vzniklé za účelem výkonu podnikatelské činnosti v souladu s ustanovením § 2 odst. 1 ObchZ nepochybně je její dlouhodobá, pokud možno nepřetržitá existence s tím, že její činnost ve vymezených oblastech bude ekonomicky efektivní.¹⁰⁴ Je tedy možné konstatovat, že základní (obecný) zájem společný všem akciovým společnostem vyplývá v první řadě z kogentních ustanovení obchodního zákoníku, upravujících účel vzniku a základní funkce společnosti.

Konkrétními projevy obecně formulovaného zájmu akciové společnosti mohou být například zájem na tom, aby společnost byla konkurenceschopná v hospodářské soutěži s jinými ekonomickými subjekty, zvyšovala svůj podíl na národním trhu a aktivně se prosazovala i na zahraničním trhu, aby si vytvořila stabilní portfolio zákazníků, uzavírala výhodné smlouvy s obchodními partnery, získávala kvalifikované zaměstnance apod. Konkrétní dlouhodobé i krátkodobé zájmy společnosti mohou vyplývat ze stanov, usnesení valné hromady, rozhodnutí jiných orgánů společnosti, příp. z rozhodnutí samotného představenstva. Člen představenstva je povinen znát existující zájmy společnosti a aktivně se s nimi seznamovat. Zákon přitom neukládá orgánům ani vedoucím zaměstnancům společnosti, aby členy představenstva o zájmech společnosti informovali nebo je v tomto ohledu poučovali. K plné odpovědnosti člena představenstva za porušení povinnosti jednat v zájmu společnosti postačí, pokud je ze všech okolností zřejmé, že zájmy společnosti musel znát.

Zájmy společnosti v žádném případě nesmějí být prosazovány v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, stanovami společnosti nebo dobrými mravy. Zvláště důležité je vyvarovat se protiprávního jednání na úkor třetích osob. Člen představenstva, který se takového protiprávního jednání, byť by i bylo v zájmu společnosti, dopustí, za něj nese plnou odpovědnost.

¹⁰⁴ Srov. ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl.* Praha: ASPI, 2006, s. 242.

V globálním kontextu vedle sebe stojí dvě alternativní koncepce řízení a správy společnosti.¹⁰⁵ První z nich je tzv. teorie *shareholder value*. Tato teorie vznikla a ve velké míře se uplatnila ve Spojených státech amerických v 80. letech minulého století, v období tzv. ekonomického neoliberalismu. Teorie *shareholder value* je postavena na tvrzení, že základním zájmem akciové společnosti, jejíž akcie jsou kótovány na kapitálovém trhu, je uspokojování zájmu akcionářů spočívajícího v trvalém zvyšování hodnoty akcií společnosti na finančním trhu. Cíli zvyšovat tržní kapitalizaci společnosti má být podřízena veškerá činnost řídicích orgánů společnosti. Nespornou výhodou tohoto přístupu je skutečnost, že členům představenstva udává jednoznačný směr, kterým se mají při prosazování zájmu společnosti ubírat. Z dalších výhod tohoto konceptu lze uvést, že poskytuje členům představenstva širokou autonomii při hledání zdrojů financování společnosti. Na druhé straně nevýhodou užití této teorie v praxi je její jednostranná zaměřenost na uspokojování zájmu akcionáře a s tím související přehlížení zájmu jiných skupin v organizační struktuře společnosti. Mezi nevýhody je možné zařadit také slabou regulaci vnitřních řídicích procesů ve společnosti, která se může projevit nedostatečnou kontrolou činnosti členů řídicích orgánů. Negativa jednostranného zaměření zájmu společnosti na nepřetržitý růst hodnoty akcií se plně projevila koncem roku 2008 a počátkem roku následujícího v podobě vypuknutí globální finanční a posléze ekonomické krize¹⁰⁶.

Druhou významnou koncepcí Corporate Governance je evropskou ekonomickou doktrínou prosazovaná tzv. *stakeholder value* teorie. Teorie *stakeholder value*, dominující zejména v Německu a dalších zemích kontinentální Evropy, vychází z teorie, podle níž je hlavním zájmem společnosti kromě maximalizace užitku akcionářů též respektování zájmů všech stran zúčastněných na činnosti společnosti (tzv. *stakeholders*), tj. zaměstnanců společnosti, odborů, věřitelů, dodavatelů, odběratelů, orgánů státní správy a samosprávy, veřejnosti. Tento koncept je založen na vnitřní regulaci a vzájemné kontrole činnosti všech orgánů společnosti. Na rozdíl od systému *shareholder value*, pro nějž je charakteristická existence velkého množství drobných akcionářů, koncept

¹⁰⁵ Pro řízení a správu obchodních společností se užívá obecně uznávaného anglického pojmu *Corporate Governance*.

¹⁰⁶ Významný americký ekonom Jack Welch, považovaný za „otce“ a hlavního propagátora teorie *shareholder value*, v rozhovoru pro deník *Financial Times* dne 12. 3. 2009 prohlásil: „Vypadá to tak, že *shareholder value* je nejhlupejší teorií na světě.“ Viz GUERRERA, F. *Welch condemns share price focus*. *Financial Times*. [citováno 12. 3. 2009] Dostupné z: <http://www.ft.com>.

stakeholder value se aplikuje převážně ve společnostech, jejichž vlastníky jsou zejména strategičtí investoři disponující vysokým akciovým podílem. S. Černá k filosofii teorie stakeholder value výstižně uvádí: „*Nejlepší společností s nejlepším vedením není ta, která dosahuje nejvyššího kursu akcií, ale ta, která má spokojené zákazníky, angažované zaměstnance a stabilní dodavatele i odběratele.*“¹⁰⁷ Výhodou koncepce stakeholder value z pohledu řízení společnosti je zejména větší stabilita společnosti a její odolnost vůči výkyvům na kapitálových trzích. Za hlavní nevýhody lze považovat jak nejednoznačnost při vymezování základních zájmů nebo priorit společnosti, tak menší pružnost při rozhodování o zásadních záležitostech společnosti a při změnách na trhu¹⁰⁸.

4.3 Povinnost respektovat zásady a pokyny valné hromady

Další ze základních povinností každého člena představenstva akciové společnosti mající oporu v obchodním zákoníku je povinnost respektovat, resp. řídit se zásadami a pokyny danými valnou hromadou. Tato povinnost je faktickým odrazem hierarchického vnitřního uspořádání orgánů akciové společnosti, v němž roli vrcholného orgánu hraje valná hromada jako „společenství vlastníků“ společnosti. Odvozuje-li se existence a činnost ostatních orgánů společnosti od valné hromady, je nezbytné, aby valná hromada také disponovala adekvátní nařizovací pravomocí, která jí umožní efektivně prosadit její vůli v strukturách společnosti.

Vázanost představenstva zásadami a pokyny valné hromady ovšem neplatí bezvýjimečně. Zákonodárce v ustanovení § 194 odst. 4 ObchZ podmínil aplikovatelnost této povinnosti splněním dvou podmínek:

- zásada nebo pokyn schválený valnou hromadou je v souladu s právními předpisy a stanovami (věta první) a
- schválený pokyn se netýká obchodního vedení společnosti (věta třetí).

Co se týče prvně jmenované podmínky, je zřejmé, že i bez jejího výslovného stanovení mají členové představenstva při svém rozhodování a jednání jménem společnosti povinnost za všech okolností šetřit obecně závazných i vnitřních právních předpisů. Mám za to, že výslovným uložením této povinnosti měl zákonodárce v úmyslu opětovně a zvláště důrazně upozornit členy představenstva

¹⁰⁷ ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl.* Praha: ASPI, 2006, s. 243.

¹⁰⁸ Viz MALÝ, M., THEODOR, M., PEKLO, J. *Řízení a správa společnosti (corporate governance)*, Praha: Vysoká škola ekonomická, 2002.

na nutnost respektování nadřazenosti právních norem nad individuálními rozhodnutími orgánů společnosti. Zjistí-li kterýkoli člen představenstva, že zásada nebo pokyn daný valnou hromadou je protiprávní, je povinen zdržet se jeho provedení a dle možností učinit vše pro to, aby o protiprávnosti včas a v dostatečné míře informoval představenstvo jako celek, příp. každého z jeho členů zvlášť. V takovém případě se jeví jako vhodné, aby představenstvo, resp. člen představenstva o protiprávnosti schválené zásady nebo pokynu uvědomil též valnou hromadu. Může tak učinit buď na samotném jednání valné hromady, je-li na něm účasten, příp. může zaslat akcionářům písemnou informaci s odůvodněním. Účel informování je třeba spatřovat zejména v potřebě zamezení opakovanému schvalování protiprávních zásad a pokynů do budoucna.

Členové představenstva, kteří se protiprávním pokynem valné hromady při výkonu své funkce řídí, odpovídají akciové společnosti za případnou škodu, jak to předpokládá ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ.

Přestože jsou členové představenstva obecně povinni plnit konkrétní pokyny valné hromady v plném rozsahu tak, jak byly schváleny, obchodní zákoník jim dává oprávnění, aby se v určitých případech od schválených pokynů mohli odchýlit. Toto oprávnění vyplývá z ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ, podle něhož se smluvní vztah člena představenstva se společností přiměřeně řídí též ustanoveními obchodního zákoníku o mandátní smlouvě. Možnost odchýlit se od pokynů valné hromady lze tedy dovést z ustanovení § 567 odst. 3 ObchZ. Představenstvo nebo jeho člen může toto ustanovení aplikovat pouze ve výjimečném případě, který spočívá v nutnosti naléhavě učinit určité rozhodnutí nebo úkon, který sice není v úplném souladu se schváleným pokynem valné hromady, jeho provedení je však v zájmu společnosti. Esenciální podmínkou využití tohoto oprávnění je, že její smlouva o výkonu funkce nebo usnesení valné hromady (generálního nebo individuálního charakteru) výslovně nezakazují. Zároveň musí být ze všech okolností zřejmé, že představenstvo nemá možnost v přiměřené době získat od valné hromady nový pokyn, odpovídající naléhavé potřebě¹⁰⁹.

Vedle protiprávních usnesení valné hromady je při rozhodování nejvyššího orgánu společnosti možné setkat se také s usneseními, která sice přímo neodporují žádnému ustanovení zákona nebo stanov, lze ale předpokládat, že jejich aplikace v praxi může způsobit společnosti nebo jiným zainteresovaným osobám nepříznivý

¹⁰⁹ Viz také: KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 612.

následek, zejména vznik škody. Vzhledem ke skutečnosti, že takové zásady nebo pokyny valné hromady nejsou protiprávní, jsou členové představenstva povinni je respektovat. Pokud ovšem chtějí plně dostát své povinnosti vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře, jak to stanoví obchodní zákoník v ustanovení § 194 odst. 5, je jejich povinností valnou hromadu na existenci nevhodné zásady nebo úkonu upozornit¹¹⁰.

Podle ustanovení § 194 odst. 4 věta třetí není nikdo (rozuměj žádný orgán ani osoba) oprávněn udílet představenstvu pokyny týkající se obchodního vedení společnosti. Zákonodárce tímto ustanovením zdůrazňuje privilegované postavení představenstva ve vztahu k obchodnímu vedení společnosti. Dává najevo skutečnost, že obchodní vedení patří do výlučné působnosti představenstva.

Co se týče znění předmětného ustanovení zákona, nabízí se otázka, zda se povinnost nezasahovat do obchodního vedení společnosti týká pouze pokynů, nebo také zásad stanovených valnou hromadou. Dle mého názoru měl zákonodárce v úmyslu zakázat valné hromadě udílet pouze pokyny. K tomuto závěru mě vede zejména skutečnost, že obchodní zákoník ve svých ustanoveních pojmy pokyn a zásada výslovně odlišuje (viz první věta ustanovení § 194 odst. 4: „...*se řídí zásadami a pokyny*...“). Zároveň je mezi těmito pojmy významový rozdíl. Zásada vymezuje obecné pravidlo abstraktní povahy, které může být obsaženo v jakémkoli rozhodnutí valné hromady, a to buď výslovně, nebo jeho interpretací. Na druhé straně pokyn má vždy povahu výslovného a konkrétního příkazu k jednání nebo nečinnosti představenstva v určité situaci¹¹¹. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že valná hromada může do obchodního vedení společnosti zasahovat pouze stanovením abstraktních zásad, tedy základních pravidel, kterými by se představenstvo mělo řídit při provádění konkrétních činností spadajících pod oblast obchodního vedení. Vzhledem k zákonem předpokládané povaze valné hromady jako představitele „laického prvku“ ve společnosti je podle mého názoru takový přístup zákonodárce logický a správný.

Obchodní zákoník obsahuje dvě výjimky z obecného pravidla o zákazu udílení pokynů týkajících se obchodního vedení akciové společnosti. První výjimka se vztahuje k pokynům, které valná hromada řídicí společnosti uděluje členům

¹¹⁰ Srov. např. RADA, I. *Jednatelé s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 58.

¹¹¹ Obdobně DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 2415.

představenstva řízené společnosti na základě uzavřené ovládací smlouvy. V souladu s ustanovením § 190b odst. 2 ObchZ, které je ve vztahu k ustanovení § 194 odst. 4 ustanovením speciálním, je řídicí společnost oprávněna udílet řízené společnosti pokyny jakékoliv povahy, i takové, které jsou nebo potenciálně mohou být pro řízenou společnost nevýhodné. Rozhodná je skutečnost, zda je udělení takového pokynu v zájmu řídicí společnosti nebo jiné osoby, s níž řídicí osoba tvoří koncern. Co je zájmem řídicí společnosti určuje jednak zákon, jednak společnost sama (viz výklad sub 4.2).

Druhou výjimku ze zákazu udílení pokynů lze nepřímo dovodit z ustanovení § 191 odst. 2 ObchZ, které dává stanovám nebo valné hromadě akciové společnosti oprávnění omezit právo představenstva, resp. určených členů, vystupovat jménem společnosti v právních vztazích s jinými subjekty. Zakáže-li valná hromada svým individuálním rozhodnutím nebo úpravou ve stanovách představenstvu určité jednání anebo podmíní-li určité jednání představenstva svým souhlasem, bezpochyby tím ovlivňuje také oprávnění představenstva zajišťovat obchodní vedení společnosti.¹¹²

4.4 Povinnost k osobnímu výkonu funkce

Členové statutárních orgánů všech forem obchodních společností, tedy i členové představenstva společnosti akciové, jsou povinni svou funkci vykonávat osobně. Ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ totiž výslovně stanoví, že závazek k výkonu funkce člena představenstva je „závazkem osobní povahy“. Důvodem, proč zákonodárce přistoupil ke včlenění tohoto ustanovení do obchodního zákoníku, byly zejména poněkud rozdílné názory na povahu funkce členů statutárních orgánů v praxi i mezi právními teoretiky¹¹³. Toto ustanovení obchodního zákoníku je kogentního charakteru, člen představenstva se tudíž nesmí za žádných okolností od něj odchýlit.

Předmětné ustanovení jako jedno z mála těch, které upravují postavení členů statutárního orgánu, svojí jednoznačností a explicitností prakticky vylučuje jakékoli interpretační pochybnosti. Zákon tímto ustanovením členům představenstva výslovně zakazuje zmocnit kteroukoli jinou osobu výkonem funkce, kterou jsou povinni zastávat osobně. Zmocnit výkonem funkce tedy nelze ani jiného člena

¹¹² Tamtéž, s. 2416.

¹¹³ Otázkami týkajícími se povahy funkce člena představenstva před účinností novely obchodního zákoníku provedené zákonem č. 370/2000 Sb. se zabývá např. ELIÁŠ, K. *K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností*. Právník, 1999, č. 4, s. 305.

představenstva. Podle mého názoru je nutné osobní charakter funkce respektovat jak při výkonu činností spadajících do vnitřní působnosti představenstva (zejména obchodního vedení), tak při jednání jménem společnosti navenek. Zakázáno je jakékoli zmocnění, ať už se jedná o zmocnění generálního rozsahu, tj. pro všechny právní úkony, nebo zmocnění speciální, tj. pro jednotlivý úkon nebo neurčitý počet úkonů stejného druhu¹¹⁴.

Pokud by člen statutárního orgánu přes výslovný zákonný zákaz písemné zmocnění sepsal, mám za to, že by se jednalo o právní úkon absolutně neplatný ve smyslu ustanovení § 39 ObčZ. Důvodem absolutní neplatnosti s účinky *ex tunc* by byl rozpor s ustanovením § 66 odst. 2 ObchZ.

4.5 Povinnost mlčenlivosti

Velmi významnou povinností člena představenstva, kterou ukládá ustanovení § 194 odst. 5 věta první ObchZ, je povinnost zachovávat mlčenlivost o důvěrných informacích a skutečnostech, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu.

Povinnost mlčenlivosti člena představenstva dle mého názoru úzce souvisí s povinností výkonu funkce s péčí řádného hospodáře. Prozrazení informace důvěrného charakteru, byť jen z nedbalosti, může ve svém důsledku vést až k zásadnímu snížení konkurenceschopnosti dané akciové společnosti na relevantním trhu. Takové jednání člena představenstva je proto evidentním porušením povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře. O úzké souvislosti mezi povinností zachovávat mlčenlivost a vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře svědčí též systematické zařazení obou povinností v tomtéž ustanovení obchodního zákoníku.

Obchodní zákoník v žádném ze svých ustanovení nedefinuje ani pojem důvěrná informace, ani pojem skutečnost způsobilá přivodit společnosti škodu. Fakt, že se nejedná o pojmy totožné, vyplývá zejména ze znění předmětného ustanovení § 194 odst. 5 věta první, které mezi nimi rozlišuje. Pojem důvěrná informace žádný v současné době platný právní předpis nevymezuje. Jediným právním předpisem, který v minulosti definici tohoto pojmu poskytoval, byl zákon č. 591/1992 Sb.,

¹¹⁴ K institutu plné moci viz blíže např. ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník – velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 31 a n.

o cenných papírech (dále jen „ZCP“). Zrušené ustanovení § 81 odst. 1 ZCP¹¹⁵ považovalo za důvěrnou takovou informaci, která nebyla veřejně známá, přičemž její zveřejnění by mohlo významně ovlivnit kurz akcií společnosti na kapitálovém trhu. Takto poskytnutá definice sice v minulosti odpovídala potřebám zákona o cenných papírech, ovšem podle mého přesvědčení ji pro naše potřeby lze využít jen nepřímo. Jednoznačným znakem, společným pro všechny druhy důvěrných informací, je nepochybně jejich neveřejný charakter. Jedná se o informace, které jsou předávány toliko mezi osobami nebo orgány uvnitř společnosti. Zájmem společnosti jako celku je, aby tyto informace nebyly předány žádné osobě, jíž se netýkají.¹¹⁶ Z toho vyplývá, že s důvěrnými informacemi nelze za normálních okolností, tj. při respektování povinnosti mlčenlivosti, přijít v podnikatelských kruzích běžně do styku. Dalším typickým znakem důvěrné informace je zájem na jejím utajení. Zájem na utajení musí být osobě, která je s informací seznamována, znám. Tajnost konkrétní informace může vyplývat ze skutečnosti, že ji lze podřadit pod okruh informací, které společnost obecně považuje za důvěrné. Může však být dána i explicitně – společnost příjemcům informace výslovně oznámí, že daná informace má důvěrný charakter. Z výše uvedeného lze usoudit, že pro definování důvěrnosti informace není vůbec rozhodující, jaké oblasti činnosti akciové společnosti se týká, tj. zda se jedná o informaci týkající se např. obchodních vztahů, vnitřních organizačních vztahů, ekonomické situace společnosti nebo užívaných technologických postupů. Rozhodující je v první řadě a zejména skutečnost, že důvěrná informace není veřejně přístupná a ze strany společnosti je projevem jednoznačný zájem takovou informací nepředávat třetím osobám.

Druhou skupinou informací, o nichž člen představenstva ze zákona musí zachovávat mlčenlivost, jsou skutečnosti, jejichž prozrazení třetím osobám by mohlo společnosti způsobit škodu. Vzhledem k tomu, že zákon ani demonstrativně nevymezuje druh takových skutečností, je podle mě nutné zachovávat mlčenlivost o jakýchkoli skutečnostech bez ohledu na to, které oblasti činnosti společnosti se týkají. Podstatné je, že jejich prozrazení může potenciálně způsobit společnosti materiální nebo nemateriální újmu.

¹¹⁵ Zrušení § 81 ZCP bylo s účinností ke dni 1. 5. 2004 provedeno zákonem č. 257/2004 Sb.

¹¹⁶ Blíže k otázce rozsahu mlčenlivosti z pohledu komunitárního práva viz ČECH, P. *K zákazu zneužití vnitřních (inside) informací, resp. k povinnosti mlčenlivosti člena orgánu akciové společnosti*. Jurisprudence, 2006, č. 1, s. 38 a násl.

Gramatickým a systematickým výkladem ustanovení § 194 odst. 5 věty první ObchZ je možné dospět k závěru, že základní rozdíl mezi důvěrnou informací a skutečností, jejíž prozrazení může způsobit škodu, spočívá právě v důsledcích jejich prozrazení. Zatímco u důvěrných informací nezáleží na tom, zda jejich prozrazení může nebo nemůže vyvolat škodu, u jiných skutečností je jejich schopnost přivodit společnosti škodu esenciálním předpokladem odpovědnosti za porušení povinnosti mlčenlivosti.

4.6 Zákaz konkurence

Na rozdíl od ostatních výše uvedených povinností, které mají charakter povinnosti „něco konat“, zákaz konkurence má povahu povinnosti „něčeho se zdržet“. Jde tedy o nutnost zdržet se jednání, kterým by člen představenstva mohl poškodit zájmy akciové společnosti, jejímž jménem vystupuje v právních vztazích s jinými, zejména podnikatelskými subjekty. Porušení zákazu konkurence proto s sebou obvykle nese i porušení povinnosti řídit se zájmy společnosti¹¹⁷.

Zákaz „konkurování vlastní společnosti“ lze nepochybně označit za jedno z nejvýznamnějších, pokud ne úplně nejvýznamnější, omezení ústavně zakotveného práva podnikat¹¹⁸. Jeho zakotvení v právní úpravě akciové společnosti i jiných forem obchodněprávních korporací je výrazem opodstatněné snahy o udržení zdravého podnikatelského prostředí a zdůrazněním priority zájmů a cílů akciové společnosti jako celku před zájmy jednotlivých osob tvořících její strukturu a rozhodujících jejím jménem v zásadních otázkách její činnosti. Kromě členů představenstva platí povinnost dodržovat zákaz konkurence též pro členy dozorčí rady.

Obecným ustanovením upravujícím zákaz konkurence generálně pro všechny formy obchodních společností i družstvo, je ustanovení § 65 odst. 1 ObchZ. Toto ustanovení nestanoví konkrétní obsah konkurenčního jednání, pouze odkazuje na speciální úpravu v dílech obchodního zákoníku týkajících se jednotlivých forem společností. Kdo je povinen dodržovat zákaz konkurence a jaký je obsah tohoto institutu u akciové společnosti, je dáno ustanovením § 196 ObchZ.

V českém obchodním zákoníku, v kontrastu s německou nebo rakouskou právní úpravou, je zákaz konkurence v relativně kogentním ustanovení § 196 odst. 1 upraven jako zákaz minimální. Není možné, aby valná hromada odchylnou úpravou

¹¹⁷ Viz též ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI, 2006, s. 245.

¹¹⁸ Čl. 26 Listiny základních práv a svobod.

stanov nebo ad hoc rozhodnutím jakkoli omezila nebo dokonce vyloučila zákaz konkurence pro členy představenstva. Na druhé straně rozšíření zákazu konkurence úpravou ve stanovách nebo jednotlivým usnesením valné hromady zákon připouští. Záleží tedy toliko na akcionářích společnosti, zda danou možnost využijí a pokusí se tak přispět k upevnění a prohloubení loajality členů představenstva vůči společnosti. Poměrně striktní úpravu zákazu konkurence u členů představenstva je podle mě možné odůvodnit zejména potřebou vštěpení základních zásad podnikatelské etiky platných ve vyspělých západních demokraciích do myšlení a jednání osob zastávajících řídicí funkce v českých obchodních společnostech. Myslím, že benevolentnější přístup zákonodárce k zákazu konkurence by v současné fázi vývoje české společnosti mohl potenciálně vést k ještě většímu prosazování individuálních zájmů soukromých osob před zájmy jimi řízených podnikatelských subjektů.

Doba trvání zákazu konkurence není v obchodním zákoníku nijak stanovena. Zpravidla bude doba trvání zákazu odpovídat době výkonu funkce člena představenstva. Nelze vyloučit ani možnost, že stanovy společnosti, v rámci oprávnění rozšiřovat rozsah zákazu konkurence, stanoví členu představenstva povinnost jej dodržovat i určitou dobu po skončení výkonu funkce. Délka takové doby by měla být stanovena přiměřeně, aby v dlouhodobém kontextu neomezovala bývalé členy představenstva v jejich právu na svobodné podnikání či výběr zaměstnání.

Minimální rozsah zákazu konkurence je dán ustanovením § 196 odst. 1 ObchZ. Tvoří jej čtyři skutkové podstaty, jejichž porušení zakládá odpovědnost člena představenstva vůči společnosti podle ustanovení § 65 odst. 2 ObchZ. Každému členu představenstva akciové společnosti je tedy zakázáno:

- *podnikat v oboru stejném nebo obdobném oboru podnikání společnosti anebo vstupovat se společností do obchodních vztahů* [(§ 196 odst. 1 písm. a) ObchZ]:

Pro kvalifikaci jednání člena představenstva jako jednání konkurenčního podle této skutkové podstaty hraje zásadní roli zodpovězení otázky, zda je dána shodnost nebo podobnost oboru podnikání společnosti a člena představenstva jako podnikající fyzické osoby. Dle mého názoru je při vyvozování těchto závěrů nutné vždy postupovat podle konkrétních okolností každého případu. Je důležité důsledně rozlišovat mezi oborem neboli předmětem podnikání, který je

uveden například v oficiálních listinných dokumentech a podnikatelskou činností, kterou se podnikatelé skutečně zabývají. Jsem přesvědčen, že kvalifikaci konkurenčního jednání je nutné provádět právě s ohledem na faktické podnikatelské zaměření obou podnikatelů. Z právně teoretického pohledu je zajímavá otázka, zda se zákaz konkurence podle výše uvedeného ustanovení obchodního zákoníku vztahuje též na komanditisty komanditních společností, společníky společností s ručením omezeným nebo tiché společníky. J. Dědič v této souvislosti zdůrazňuje, že ačkoli ze samotné dikce ustanovení lze tuto domněnku dovést jen stěží, „...nelze vyloučit, že v konkrétním případě bude možno kombinací systematického a teleologického výkladu a zásad, na kterých spočívá obchodní zákoník, někdy porušení zákazu konkurence dovést.“¹¹⁹ Podle mého názoru J. Dědič svým vyjádřením vystihuje účel existence právní úpravy zákazu konkurence – posuzováním konkrétních okolností každého jednotlivého případu zamezit zneužívání postavení člena představenstva a s tím souvisejícímu poškozování zájmů společnosti. Druhá část předmětného ustanovení zakazuje členu představenstva z pozice fyzické osoby - podnikatele vstupovat do jakýchkoli obchodních závazkových vztahů se společností, v níž vykonává funkci člena představenstva. Tento zákaz lze vzhledem k jeho konstrukci interpretovat jako zákaz absolutní. Člen představenstva totiž nesmí uzavírat obchody se společností bez ohledu na podobnost nebo shodnost předmětů podnikání. Ačkoli je tento zákaz systematicky zařazen mezi skutkové podstaty konkurenčního jednání, vykazuje spíše znaky zákazu vnitřního obchodování podle ustanovení § 196a ObchZ¹²⁰. K této úvaze mě vede skutečnost, že obchodní kooperace mezi členem představenstva a akciovou společností nemá ani nemůže mít za následek konkurenci obou subjektů na relevantním obchodním trhu.

- *zprostředkovávat nebo obstarávat pro jiné osoby obchody společnosti* [§ 196 odst. 1 písm. b) ObchZ]:

Cílem tohoto zákazu je chránit akciovou společnost před tím, aby v důsledku výkonu zprostředkovatelské nebo obstaravatelské činnosti člena představenstva ztratila možnost uzavírat obchody s potenciálními obchodními partnery.

¹¹⁹ DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRŽÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání.* Praha: C. H. Beck, 2007, s. 486.

¹²⁰ K této problematice se obdobně vyjadřuje též RADA, I. *Jednatelé s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost.* Praha: Linde, 2003, s. 80.

Konkurenční jednání je tedy konkrétně spatřováno ve skutečnosti, že člen představenstva navzdory své zákonem předpokládané loajalitě k akciové společnosti aktivně jedná ve prospěch jiného podnikatelského subjektu tím, že mu zprostředkuje nebo obstará uzavření obchodní smlouvy s třetím subjektem, přičemž takový obchod by s ohledem na totožný nebo podobný předmět podnikání mohla uzavřít i sama akciová společnost. Člen představenstva v souladu s výše uvedeným nesmí uzavřít žádnou smlouvu zprostředkovatelského nebo obstaravatelského typu, tj. mandátní, komisionářskou nebo jakoukoli jinou smlouvu obdobného charakteru, a to bez ohledu na právní režim, jímž se řídí. Na rozdíl od zákazu uvedeného v ustanovení § 196 odst. 1 ObchZ pod písmenem a) je v tomto případě zakázáno uzavírání smluv členům představenstva za všech situací, tudíž i v případě, že vystupují v pozici nepodnikatelů. Existence finančního nebo jiného prospěchu pro člena představenstva nemá na posuzování, zda se jedná o konkurenční jednání nebo nikoliv, žádný vliv.

- *účastnit se na podnikání jiné společnosti jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo podobným předmětem podnikání* [§ 196 odst. 1 písm. c) ObchZ]:

Tato skutková podstata je rozdělena na dvě části. V prvním případě se jedná o členy představenstva vystupující v jiné společnosti, rozuměj obchodní, jako společníci s neomezeným ručením. Podle obchodního zákoníku ručí za závazky společnosti neomezeně pouze společníci veřejné obchodní společnosti (§ 86) a komplementáři komanditní společnosti, kteří ze zákona disponují obdobným právním postavením jako společníci veřejné obchodní společnosti (93 odst. 1 ve spojení s § 86). Účel tohoto omezení spatřuji ve snaze odstranit nebo alespoň významně snížit poměrně reálné riziko, že akciová společnost s ohledem na pozici člena představenstva jako neomezeného ručitele za závazky společnosti, v níž je společníkem, nebude schopna vymoci své potenciální pohledávky z odpovědnosti za případnou škodu způsobenou členem představenstva. Shodnost nebo příbuznost předmětu podnikání člena představenstva a akciové společnosti není rozhodující.

Ve druhé části ustanovení pod písmenem c) vystupuje člen představenstva jako ovládající osoba jiné právnické osoby. Definici ovládající osoby poskytuje ustanovení § 66a ObchZ. Na rozdíl od předchozího se v tomto případě bude

jednat o konkurenční jednání pouze tehdy, pokud právnická osoba ovládaná členem představenstva podniká ve stejném nebo obdobném oboru.

- *vykonávat činnost jako statutární orgán nebo člen statutárního nebo jiného orgánu jiné právnické osoby se stejným nebo s obdobným předmětem podnikání, ledaže jde o koncern [§ 196 odst. 1 písm. d) ObchZ]:*

Tato skutková podstata se od všech tří předchozích liší svým zaměřením. Zatímco u prvních tří spočívá porušení zákazu konkurence v konkurenčním jednání člena představenstva, u tohoto ustanovení lze nedodržení zákazu spatřovat již v samotném přijetí funkce v jiné společnosti. Není podstatné, zda členové představenstva svým jednáním zneužívali své postavení ve společnosti na její úkor. Toto ustanovení se „...snaží zabránit vzniku situací, v nichž lze zneužívání očekávat“, jak uvádí J. Pokorná a E. Večerková.¹²¹ V případě, že určitá osoba vykonává funkci člena představenstva nebo dozorčí rady v nejméně dvou obchodních společnostech, je pravděpodobnost zneužití jejího postavení poměrně vysoká. I v tomto případě zákaz konkurence platí pouze v případě, že předmět podnikání obou společností je shodný nebo podobný.

4.7 Zákaz vnitřního obchodování

Dalším instrumentem, kterým se obchodní zákoník snaží čelit hrozbě střetu individuálních zájmů člena představenstva (i dalších osob spjatých s činností akciové společnosti) se zájmy společnosti, v níž je povolán vykonávat funkci, je zákaz vnitřního obchodování. Pojem „zákaz vnitřního obchodování“ není pojmem legálním, nevyskytuje se v obchodním zákoníku ani v jiném právním předpise. Zatímco jedna část právních teoretiků upřednostňuje pro pojmenování tohoto institutu spojení „konflikt zájmů“¹²², další zůstává při pojmenování zákaz vnitřního obchodování.¹²³ Já se budu přidržovat pojmu zákaz vnitřního obchodování¹²⁴, který je dle mého názoru obsahově konkrétnější než poněkud abstraktní, i když

¹²¹ Viz POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E. *K zákazu konkurenčního jednání v obchodních společnostech – Některé výkladové problémy*. ASPI, ev. č. 7132.

¹²² Např. POKORNÁ, J. in Koblíha I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 622 nebo ŠTENGLOVÁ, I. in Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 10. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 326.

¹²³ Např. Černá, S. Viz ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI, 2006, s. 247 nebo RADA, I. *Jednatelé s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 86.

¹²⁴ Lze chápat ve smyslu „uzavírání smluv se sebou samým.“

nepochybně významově správný, pojem konflikt zájmů. Je škoda, že zákonodárce v rámci některé z četných novelizací obchodního zákoníku nepřispěl k sjednocení právní teorie a nestanovil pro tento důležitý obchodněprávní institut legální pojmenování podobně, jak to učinil u zákazu konkurence.

Vnitřním obchodováním lze obecně nazvat situaci, kdy člen představenstva v postavení fyzické osoby uzavírá se společností, v níž vykonává funkci, smlouvu ohledně určitého majetkového plnění.¹²⁵ Obchodní zákoník uzavírání takových smluv *en bloc* nezakazuje, pouze pro konkrétní případy stanoví určité podmínky jejich platnosti, které musí být splněny; v opačném případě se takový vnitřní obchod považuje za absolutně neplatný pro rozpor se zákonem na základě ustanovení § 39 ObčZ¹²⁶. Ojedinelé úvahy o možnosti posouzení neplatnosti takového právního úkonu jako neplatnosti relativní (tj. podle ustanovení § 40 ObčZ) jsou vyvráceny ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu České republiky, který se touto otázkou již mnohokrát zabýval.¹²⁷

Platné české právo poskytuje právní regulaci zákazu vnitřního obchodování v ustanovení § 196a ObchZ, které bylo do tohoto předpisu včleněno novelou provedenou zákonem č. 142/1996 Sb. Dikce i zařazení tohoto ustanovení v části druhé obchodního zákoníku vypovídají o jeho kogentním charakteru. Na rozdíl od úpravy zákazu konkurence nemá valná hromada svým rozhodnutím nebo úpravou stanov zákonnou možnost rozšiřovat ani zužovat rozsah zákazu vnitřního obchodování.

Obchodní zákoník v předmětném ustanovení konstruuje zákaz vnitřního obchodování jako omezení uzavírání určitého okruhu smluv. Na základě právní analýzy ustanovení § 196a odst. 1 ObchZ lze dospět k závěru, že:

- *smlouvu o úvěru a smlouvu o půjčce* může akciová společnost s členem představenstva nebo s osobou jemu blízkou¹²⁸ bez ohledu na to, na jaké straně závazkového vztahu stojí, uzavřít toliko s předchozím souhlasem valné hromady a jen za podmínek obvyklých v obchodním styku,

¹²⁵ Viz ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI, 2006, s. 247.

¹²⁶ Srov. např. DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 2439.

¹²⁷ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 1. 2000, sp. zn. 29 Cdo 2011/2000, příp. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 29 Odo 159/2002.

¹²⁸ Podle ustanovení § 116 ObčZ se osobou blízkou rozumí příbuzní v přímé řadě (ascendenti i descendent), sourozenci, manželé nebo jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna osoba, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní.

- *smlouvu, jejímž obsahem je zajištění závazku*¹²⁹ člena představenstva nebo osoby jemu blízké a *smlouvu o bezplatném převodu majetku* na člena představenstva nebo osobu jemu blízkou může akciová společnost rovněž uzavřít pouze po předchozím souhlasu valné hromady a za podmínek obvyklých v obchodním styku.

V této souvislosti se nabízí otázka, co lze považovat za podmínky obvyklé v obchodním styku. Podle J. Pokorné se jimi rozumí podmínky, „za kterých by byla obdobná smlouva uzavřena v daném místě a čase mezi osobami, mezi nimiž neexistuje žádný ze vztahů uvedených v tomto odstavci.“¹³⁰ Domnívám se, že je možné s tímto názorem souhlasit. Teleologickým výkladem předmětného ustanovení jsem totiž dospěl k závěru, že základním účelem stanovení obou obligatorních podmínek platnosti smluv je alespoň částečně zabránit, aby osoby mající přímou nebo nepřímou spojitost s danou akciovou společností bez vědomí akcionářů zneužívali svého postavení ve společnosti pro získání výhodnějších smluvních podmínek, než je v obdobných případech obvyklé.

Podle druhého odstavce § 196a ObchZ se za vnitřní obchodování považuje i situace, kdy akciová společnost vstoupí do některého z výše uvedených obchodně závazkových vztahů s právnickou osobou, za níž je člen představenstva dané akciové společnosti rovněž oprávněn jednat. V takových situacích proto platí stejná pravidla jako v případech uvedených v odstavci 1 daného paragrafu.¹³¹

Dalším okruhem smluv, jejichž uzavírání podléhá zvláštní zákonné regulaci, jsou *smlouvy o úplatném nabývání majetku* člena představenstva nebo osoby jemu blízké akciovou společností nebo jí ovládanou osobou a *smlouvy o úplatném převodu majetku* akciové společnosti nebo jí ovládané osoby na člena představenstva nebo osoby jemu blízké. V případě, že výše protihodnoty za nabývaný nebo převáděný majetek vyjádřená v penězích činí ke dni převodu vlastnického práva alespoň jednu desetinu upsaného základního kapitálu společnosti, je akciová společnost povinna stanovit hodnotu majetku na základě znaleckého posudku. Znalecký posudek musí být vyhotoven znalcem jmenovaným soudem podle ustanovení § 59 odst. 3 ObchZ. Zásadní otázkou v této souvislosti je,

¹²⁹ Tj. dohoda o ručení, smlouva o přistoupení k dluhu, smlouva zástavní, smlouva o zajišťovacím převodu práva, smlouva o zajišťovacím postoupení pohledávky apod.

¹³⁰ KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 623.

¹³¹ K této problematice blíže viz ŠTENGLOVÁ, I. *K některým problémům ustanovení § 196a obchodního zákoníku*. Daňový expert, 2006, č. 2, s. 18 a násl.

zda je akciová společnost povinna nabýt nebo převést majetek za cenu stanovenou posudkem znalce nebo je takto stanovenou cenu možné brát jen jako cenu orientační, příp. srovnávací. Dle mého názoru smyslem dané právní úpravy nepochybně je zabránit takovému nabývání majetku společnosti nebo nakládání s ním, jehož důsledkem by bylo obohacení člena představenstva nebo jemu blízkých osob na úkor společnosti. Proto je nezbytné toto ustanovení interpretovat jako zákaz nabývání majetku za cenu vyšší a převodu za cenu nižší než stanovenou znaleckým posudkem. V mém přesvědčení mě utvrzuje i skutečnost, že předchozí právní úprava v této věci výslovně stanovila, že „majetek lze nabýt nebo zcizit pouze za cenu určenou znalcem.“¹³² Kromě podmínky stanovení kupní ceny posudkem znalce, kterou je nutno respektovat ve všech případech, upravuje obchodní zákoník též další, dílčí podmínku platnosti smlouvy - schválení valnou hromadou společnosti. Tato podmínka se ovšem vztahuje pouze na majetek nabývaný ve lhůtě tří let od vzniku společnosti.

Z výše uvedeného omezení vnitřního obchodování podle ustanovení § 196a odst. 3 ObchZ je podle odstavce 4 téhož paragrafu vyjmuta nabytí nebo převod majetku společnosti:

- v rámci běžného obchodního styku,
- pod dozorem nebo dohledem státního orgánu,
- na českém nebo zahraničním regulovaném trhu či v českém nebo zahraničním mnohostranném obchodním systému.

Ačkoli obchodní zákoník nepodává definici pojmu běžný obchodní styk, podle mého názoru si pod tímto termínem lze představit takové nabývání nebo zcizování majetku, které souvisí s obvyklou podnikatelskou činností společnosti a u něhož není pochyb, že je činěno za účelem výkonu této činnosti. Nabude-li například akciová společnost majetek, který vzhledem k jeho charakteru není ani nemůže být využitelný k její podnikatelské činnosti, takovou majetkovou dispozici s přihlédnutím ke všem okolnostem není možné považovat za běžný obchodní styk.

¹³² viz ustanovení § 196a odst. 3 ObchZ ve znění před datem účinnosti zákona č. 370/2000 Sb.

5. ODMĚŇOVÁNÍ ČLENŮ PŘEDSTAVENSTVA

5.1 Obecně k odměňování

5.1.1 Právo na poskytnutí plnění

Obchodněprávní vztah mezi akciovou společností a členem jejího představenstva, založený smlouvou o výkonu funkce podle ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ, je podobně jako jiné právní i neprávní vztahy možné považovat za efektivní a perspektivní pouze v případě, že jeho existence přináší oběma „partnerům“ trvalé uspokojování jejich zájmů a potřeb.

Zájmem společnosti bezesporu bude její finanční a ekonomická stabilita, trvalý hospodářský růst, konkurenceschopnost atd.¹³³ Angažováním konkrétní fyzické osoby do svých řídicích struktur si společnost legálně „najímá“ její schopnosti, znalosti a dovednosti. Na základě platně uzavřené smlouvy o výkonu funkce je tedy společnost oprávněna od řídicí osoby – člena představenstva očekávat plnění zákonem, stanovami, dalšími vnitřními předpisy nebo smluvně stanovených povinností.

Na druhé straně budoucí člen představenstva je v souladu se zásadou smluvní volnosti oprávněn od společnosti, s níž uzavírá smlouvu o výkonu funkce, požadovat, aby při koncipování smluvního vztahu byly akceptovány rovněž jeho individuální zájmy a potřeby. Individuální zájmy mohou spočívat jak v naplňování osobních a profesních ambicí, tak ve snaze využít funkci člena představenstva jako prostředek pro zvyšování své materiální životní úrovně. Proti snaze člena představenstva vytěžit z výkonu své funkce také jistý finanční prospěch nelze samo o sobě nic namítat. Obě strany smluvního vztahu po právu usilují o maximalizaci svého užitku. Důležité je najít takovou kompromisní cestu, která jednak umožní efektivní chod a řízení společnosti, jednak motivuje členy představenstva i jiné osoby v rámci vnitřní struktury společnosti k odpovědnému přístupu k zájmům společnosti.

Ačkoli se na světě najde mnoho lidí, kteří chápou řídicí funkci v obchodní společnosti v první řadě jako prostředek k naplňování svých osobních a profesních ambicí, u většiny lidí je nejfrekventovanějším motivačním faktorem právě materiální, resp. finanční profit jako odraz hodnocení jejich činnosti. Odměnu

¹³³ Blíže k problematice zájmů akciové společnosti viz podkapitolu 4.2.

ve formě peněžního nebo jiného materiálního plnění je nutno chápat jako standardní způsob oceňování kvality i kvantity vykonávané činnosti.

Na rozdíl od obsáhlé úpravy odměňování v pracovněprávních předpisech je obchodní zákoník ve stanovení pravidel odměňování členů představenstva poměrně strohý. Ponechání řešení otázky odměňování v první řadě na dohodě smluvních stran je podle mého názoru krokem správným a plně odpovídajícím zásadě smluvní volnosti, kterou se obchodní závazkové vztahy řídí.

Dle ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ se na otázky, jež se sice týkají vztahu mezi společností a členem představenstva, ale nejsou obchodním zákoníkem ani smlouvou o výkonu funkce zodpovězeny, použijí přiměřeně ustanovení o mandátní smlouvě podle ustanovení § 566 a násl. ObchZ. Pro naše potřeby je stěžejní zejména ustanovení § 566 odst. 1 věta první ObchZ, které charakterizuje vztah mezi mandatářem (členem představenstva) a mandantem (akciovou společností) jako vztah úplatný. Podle tohoto ustanovení „*mandátní smlouvou se zavazuje mandatář, že pro mandanta na jeho účet zařídí za úplatu...a mandant se zavazuje zaplatit mu za to úplatu.*“ Můžeme tedy konstatovat, že členovi představenstva vzniká od okamžiku jeho ustavení do funkce vůči společnosti právo na plnění za výkon funkce *ex lege*¹³⁴.

S ohledem na přiměřené použití ustanovení o mandátní smlouvě je ovšem nutné poznamenat, že člen představenstva může se společností ve smlouvě o výkonu funkce dohodnout, že svou funkci bude vykonávat bez nároku na materiální odměnu, tzn. bezplatně. Bezplatný výkon funkce přitom nelze v žádném případě hodnotit jako porušení práva na plnění, poněvadž člen představenstva se výkonu tohoto práva projevem své vůle dobrovolně vzdal.

Kromě peněžitého nebo nepeněžitého plnění, jehož poskytnutí vyplývá přímo ze zákona, může společnost na základě rozhodnutí svých orgánů nebo dvoustranným ujednáním ve smlouvě o výkonu funkce poskytnout členovi představenstva též jiná plnění. Pro potřeby právní teorie lze poskytovaná plnění rozdělit do dvou kategorií: nároková a nenároková¹³⁵.

¹³⁴ Viz ELIÁŠ, K. *Akciová společnost – Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě*. Praha: Linde, 2000, s. 255.

¹³⁵ Srov. např. DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl I. § 1 - § 92e*. Praha: Polygon, 2002, s. 459.

Pod právně teoretickým pojmem nárokové plnění si tedy lze představit plnění poskytované přímo *ex lege*. Do této kategorie tak konkrétně spadá odměna za výkon funkce a náhrada nutně nebo účelně vynaložených nákladů. Vzhledem k tomu, že tato plnění mají oporu přímo v obchodním zákoníku, je společnost oprávněna nebo povinna odmítnout jejich poskytnutí toliko v případě, že jí to obchodní zákoník umožňuje nebo dokonce příkazuje.

Plnění, na které nemá člen představenstva zákonný nárok a jehož poskytnutí nebo neposkytnutí je výsledkem autonomního rozhodnutí společnosti, příp. dohody mezi společností a členem představenstva, lze nazvat plněním nenárokovým. Poskytování nenárokového plnění má zejména silný motivační význam. Motivuje členy představenstva k tomu, aby byli ke společnosti loajální, stavěli se odpovědně k jejímu řízení a také, a to je obzvláště důležité, zvyšovali svou pracovní výkonnost.

Nenárokové plnění může mít různou podobu. Aby bylo možné určité plnění považovat za nenárokové, z logiky věci vyplývá, že nesmí mít ani charakter přímé odměny za výkon funkce ani náhrady nákladů vynaložených v souvislosti s výkonem funkce člena představenstva. Nenárokovým plněním tedy určitě nebude pravidelně poskytovaná peněžitá odměna (ekvivalent mzdy) ani jednorázová odměna např. za dosažení mimořádných hospodářských výsledků společnosti, pokud je vyplácena v rámci existujícího odměňovacího rámce (viz 5.1.2). Naopak pod kategorii nenárokových odměn lze zahrnout různá plnění naturálního charakteru, která člen představenstva může využít i k účelům, která nesouvisí s výkonem jeho činnosti. Typicky se jedná o osobní automobil, přenosný počítač, mobilní telefon nebo byt. Dále to mohou být například příspěvky na stravování, příspěvky na ubytování, sjednání různých druhů pojištění nebo penzijního připojištění apod.

V praxi asi nejběžnějším nenárokovým plněním je tzv. odstupné, tedy plnění poskytnuté za určitých podmínek jako satisfakce za předčasné ukončení výkonu funkce člena představenstva. Taktéž podíl na zisku společnosti - tantiéma, pokud se rozhodne o jejím vyplacení, je běžnou a velmi populární formou nenárokového plnění. Podrobnějšímu výkladu o jednotlivých formách nárokových i nenárokových plnění poskytovaných členům představenstva se věnuji níže, v podkapitole 5.2.

K tomu, aby nenárokové plnění bylo poskytnuto platně a v souladu se zákonem, musí být dán alespoň jeden ze tří právních důvodů předpokládaných obchodním zákoníkem v ustanovení § 66 odst. 3 věta první.

V prvním případě plyne poskytování nenárokového plnění z vnitřního předpisu společnosti. Pod pojmem vnitřní předpis společnosti si můžeme představit písemný normativní akt upravující právní vztahy uvnitř dané akciové společnosti. V právní teorii se vedou interpretační spory, zda lze pod pojem vnitřní předpis ve smyslu výše uvedeného ustanovení obchodního zákoníku podřadit pouze předpis vydaný valnou hromadou, příp. zda lze za takový předpis považovat též vnitřní předpis vydaný představenstvem společnosti¹³⁶. Podle mého názoru je vzhledem k účelu ustanovení § 66 odst. 3 ObchZ možné za vnitřní předpis považovat jakýkoli interní normativní akt, který je schválen valnou hromadou, stanovou nevyjímaje. Může tedy jít jak o vnitřní předpis vyhotovený valnou hromadou, tak o předpis vypracovaný představenstvem společnosti, ovšem podléhající schvalovacímu procesu valné hromady.

Dalším právním důvodem, na jehož základě lze nenárokové plnění poskytnout, je souhlas valné hromady¹³⁷ učiněný individuálním rozhodnutím, resp. usnesením. Je přitom důležité dbát o to, aby takové rozhodnutí nebylo v rozporu se zákonem, interními předpisy společnosti, příp. smlouvou o výkonu funkce. Impuls pro vydání rozhodnutí o poskytnutí plnění členovi představenstva může vzejít od kterékoli osoby nebo orgánu společnosti. Vzhledem k rozdělení působnosti ve společnosti lze ovšem předpokládat, že nejčastějším předkladatelem návrhu bude samo představenstvo.

Právo člena představenstva na poskytnutí nenárokového plnění může podle ustanovení § 66 odst. 3 věty první ObchZ vyplývat rovněž z dohody sjednané v rámci smlouvy o výkonu funkce. Člen představenstva se může se společností dohodnout na veškerých podmínkách poskytování dodatečného plnění, což je nepochybně přínosem pro obě smluvní strany. Způsob určení nenárokového plnění ve smlouvě o výkonu funkce je podle mého názoru vzhledem k jeho kompromisnímu charakteru ze všech tří uvedených možností nejvhodnější.

Zanalyzujeme-li všechny zákonem stanovené podmínky pro přiznání nenárokového plnění, zjistíme, že mají jednoho společného jmenovatele - o veškerém plnění poskytovaném členům představenstva v konečném důsledku

¹³⁶ Viz např. ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*, 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 216.

¹³⁷ V této souvislosti se jeví jako zajímavý názor J. Dědiče, podle něhož v případě, že členové představenstva jsou voleni a odvoláváni dozorčí radou, je k vydání souhlasu s poskytnutím nenárokového plnění příslušná právě dozorčí rada. Viz DĚDIČ J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl I. § 1 - § 92e*. Praha: Polygon, 2002, s. 460.

přímo nebo nepřímo rozhoduje valná hromada společnosti. Teleologickou interpretací je tedy možné dospět k závěru, že účelem ustanovení § 66 odst. 3 věty první ObchZ je v první řadě zajistit, aby valná hromada jako představitel akcionářské obce měla vliv a kontrolu nad odměňováním členů představenstva, jak to konec konců vyplývá z její působnosti.¹³⁸

5.1.1.1 Omezení práva na poskytnutí plnění

Dle mého názoru je v souvislosti s otázkou práva člena představenstva na poskytnutí plnění ze strany akciové společnosti nutno alespoň v krátkosti odpovědět též na otázku, zda a za jakých podmínek má společnost možnost nebo dokonce povinnost toto plnění neposkytnout. Zvlášť závažná situace nastává v případě, kdy člen představenstva porušením povinností, které mu z výkonu funkce vyplývají, způsobí společnosti škodu značného rozsahu nebo jiné nepříznivé následky. Obchodní zákoník na tuto eventualitu pamatuje a ve svém ustanovení § 66 odst. 3 věta druhá za splnění určitých podmínek právo na poskytnutí plnění zčásti prolomuje.

Podle předmětného ustanovení nesmí společnost členovi představenstva poskytnout žádná nenároková plnění, jestliže nepochybně nebo jistě přispěl svým jednáním k nepříznivým hospodářským výsledkům společnosti¹³⁹, příp. se při výkonu funkce dopustil zaviněného porušení povinností vyplývajících ze zákona, stanov nebo smlouvy o výkonu funkce. Ačkoli ohledně zákazu poskytování nenárokových plnění panuje mezi právními teoretiky většinová shoda,¹⁴⁰ někteří autoři zastávají názor, že zákaz odměňování podle tohoto ustanovení se týká též plnění, na něž má člen představenstva nárok ze zákona nebo interního předpisu¹⁴¹. Podle mého názoru je z dikce i systematického zařazení uvedeného ustanovení zřejmé, že zákaz se týká toliko plnění, na něž člen představenstva nemá zákonný nárok, a proto se přikláním k většinovému názoru. Co se týče nenárokových plnění, jsem přesvědčen, že vzhledem ke kogentnímu charakteru ustanovení § 66 odst. 3 věty druhé ObchZ není možné mezi společnostmi

¹³⁸ Viz § 187 odst. 1 písm. g) ObchZ: „Do působnosti valné hromady náleží... rozhodování o odměňování členů představenstva...“

¹³⁹ To znamená, že musí být dána nepochybná příčinná souvislost mezi výkonem funkce člena představenstva a negativními ekonomickými výsledky společnosti.

¹⁴⁰ Např. RADA, I. *Jednatel s.r.o., představenstvo a.s., 2. doplněné a aktualizované vydání*. Praha: Linde, 2004, s. 86.

¹⁴¹ Srov. např. ŘEHÁČEK, O. *Odměňování členů představenstva akciové společnosti*. Bulletin advokacie, 2007, č. 5, s. 30.

a členem jejího představenstva platně uzavřít žádnou dohodu o prominutí uvedeného jednání nebo poskytnutí určité symbolické odměny.

Pojem „nepříznivých hospodářských výsledků“ může způsobit určité výkladové potíže, poněvadž se podle mě jedná o pojem nejasný a široce interpretovatelný. Příznivost nebo nepříznivost není objektivní kategorií, tudíž tento aspekt ekonomického stavu společnosti bude nutno analyzovat z vícera úhlů pohledu. Zejména bude nutné provést detailní komparaci současných ekonomických výsledků společnosti s výsledky předchozích let a rovněž s výsledky, jakých dosáhly obchodní společnosti se shodným nebo podobným předmětem podnikatelské činnosti ve sledovaném období na relevantním trhu.¹⁴² V této souvislosti lze souhlasit s J. Dědičem, který celkem výstižně uvádí, že pod pojmem nepříznivých hospodářských výsledků je třeba rozumět „...*zhoršení hospodářských výsledků společnosti, nikoliv to, že hospodaření skončilo ztrátou. Snižuje-li se ztráta oproti minulým ztrátám, nejde z hlediska tohoto ustanovení o nepříznivé hospodářské výsledky.*“¹⁴³

Podobně jako v případě nepříznivých hospodářských výsledků, ani pojem zaviněné porušení právních povinností členem představenstva není v obchodním zákoníku, občanském zákoníku ani jiném soukromoprávním předpisu nikterak definován. Je tedy nutné hledat inspiraci v celém právním řádu. Jediným obecným právním předpisem, který nabízí alespoň částečnou odpověď, je trestní zákon¹⁴⁴ (dále jen „TrZ“). Ve smyslu ustanovení § 4 a § 5 TrZ spočívá zaviněné porušení právních povinností v úmyslném nebo nedbalostním jednání člena představenstva. O zavinění z nedbalosti můžeme mluvit tehdy, pokud člen představenstva věděl, že svým jednáním může danou povinnost porušit, ale spoléhal na to, že k takovému porušení nedojde (vědomá nedbalost), příp. nevěděl, že právní povinnost může porušit, ač o tom vzhledem ke svým osobním poměrům vědět mohl a měl (nevědomá nedbalost). U zavinění úmyslného platí, že člen představenstva danou povinnost porušit chtěl (přímý úmysl) nebo věděl, že tuto povinnost svým jednáním porušit může a pro takový případ s tím byl srozuměn (nepřímý úmysl). Bez ohledu na to, zda má zavinění charakter nedbalostní nebo úmyslný, platí, že zaviněné porušení

¹⁴² V zájmu zachování co největší možné objektivity při posuzování podílu člena představenstva na negativních ekonomických výsledcích společnosti je potřeba vzít v úvahu mimo jiné hospodářský stav dotčeného podnikatelského odvětví jako celku.

¹⁴³ DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl I. § 1 - § 92e*. Praha: Polygon, 2002, s. 461.

¹⁴⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění.

právních povinností vždy spočívá v určitém protiprávním subjektivním jednání, jehož se člen představenstva dopouští v přímé souvislosti s výkonem své funkce.

Je nepochybné, že člen představenstva, který přispěl ke špatnému hospodářskému stavu společnosti nebo zaviněně porušil své právní povinnosti, nejednal s péčí řádného hospodáře, čímž mohl společnosti způsobit škodu. Na rozdíl od obecné zásady odpovědnosti za škodu podle obchodního zákoníku, tj. odpovědnosti objektivní, v tomto případě zákon odchylně stanoví, že člen představenstva za způsobenou škodu odpovídá subjektivně.¹⁴⁵

Z dikce ustanovení § 66 odst. 3 věty druhé ObchZ vyplývá, že jakékoli plnění, které bylo členovi představenstva poskytnuto v rozporu se zákazem poskytování plnění (tj. v období mezi okamžikem, kdy došlo ke splnění předpokladů pro zákaz poskytování plnění a okamžikem, kdy společnost tuto skutečnost zjistila), je člen představenstva povinen společnosti vrátit z titulu bezdůvodného obohacení podle ustanovení § 451 a násl. ObčZ. Podobně lze za bezdůvodné obohacení považovat i plnění, které je členovi představenstva poskytnuto až po zjištění, že jeho jednání naplnilo předpoklady dané v ustanovení § 66 odst. 3 věty druhé ObchZ. Odpovědnost za škodu, která společnosti v souvislosti s nerespektováním zákazu poskytování plnění vznikla, nesou osoby, které toto plnění schválily. V případě, že o poskytnutí plnění rozhodla valná hromada, mají dle mého názoru oprávněné osoby možnost podat soudu návrh na prohlášení neplatnosti takového usnesení.

5.1.2 Rozhodování o odměňování

Obchodní zákoník ve svém ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) stanoví, že rozhodování o odměňování členů představenstva přísluší valné hromadě akciové společnosti. Valná hromada je tedy tím orgánem, který uvádí právo člena představenstva na odměnu za výkon jeho funkce v život. Žádný jiný orgán společnosti tuto pravomoc nemá, a to ani v případě, že členové představenstva jsou do svých funkcí ustavováni dozorčí radou¹⁴⁶.

Nejvyšší soud České republiky ve svém rozhodnutí ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 29 Odo 414/2003 konstatuje, že účelem přiřazení rozhodování o odměňování členů představenstva do výlučné působnosti valné hromady je „zajistit kontrolu

¹⁴⁵ Srov. KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 175.

¹⁴⁶ Shodně ELIÁŠ, K., DVOŘÁK, T. a kol. *Obchodní zákoník, Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900, 5. vydání*. Praha: Linde, 2006, s. 422.

valné hromady, a tedy akcionářů, nad odměňováním členů orgánů a zabránit tomu, aby si zejména členové představenstva... nestanovili sami odměny bez ohledu na majetkové poměry společnosti a na kvalitu výkonu funkce odměňovanými členy orgánů“. Bylo by to totiž právě představenstvo, kterému by v případě neexistence ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) ObchZ v rámci zbytkové působnosti podle ustanovení § 191 odst. 1 věta druhá ObchZ náleželo rozhodování o odměňování svých vlastních členů.

Na jedné straně zákon sice zavádí do právního řádu pojem odměňování členů představenstva, na straně druhé již ale neurčuje jeho obsah. Gramatickým i teleologickým výkladem lze dospět k závěru, že pojem odměňování v sobě zahrnuje jednak stanovení podmínek, které je nutno pro přiznání konkrétní odměny splnit, jednak pravidel, kterými se poskytování konkrétních odměn a stanovování jejich konkrétní výše řídí. Tyto podmínky a pravidla potom ve svém souhrnu tvoří ucelený základní rámec neboli schéma odměňování. Je tedy nutno důsledně rozlišovat mezi pojmem odměňování jako systémem podmínek a pravidel pro přiznání odměny a pojmem odměna jako konkrétním plněním poskytnutým na základě těchto podmínek a pravidel.

Z důvodu právní jistoty členů představenstva je dle mého názoru nutné, aby podmínky a pravidla odměňování byly valnou hromadou nastaveny co nejobjektivněji. Je nezbytné, aby je valná hromada formulovala jednoznačně, jasně a srozumitelně. Možnost dvojí nebo dokonce vícečetné interpretace odměňovacího schématu může v určitých případech vést až k podání návrhu na prohlášení neplatnosti rozhodnutí valné hromady z důvodu neurčitosti. Nejvyšší soud České republiky v této souvislosti ve svém rozhodnutí ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1200/2005 mimo jiné opětovně zdůrazňuje, že pravidla odměňování „*musí být stanovena tak, aby naplňovala účel ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) obch. zák., kterým je kontrola akcionářů nad odměnami členů představenstva...*“

Objektivita podmínek a pravidel odměňování nabývá na významu zvláště v případě, kdy na základě pověření valné hromady je o konkrétní výši odměny oprávněn rozhodnout jiný orgán společnosti. Možnost valné hromady rozhodnout o přenesení oprávnění ke stanovení konkrétní výše odměny na jiný orgán lze považovat za součást rozhodování o odměňování podle ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) ObchZ. Obdobně se vyjádřil též Nejvyšší soud České republiky ve výše uvedeném rozhodnutí ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1200/2005:

„... i rozhodnutí o tom, že konkrétní výši odměny členů představenstva určí někdo jiný než valná hromada, je rozhodnutím o odměňování členů představenstva a náleží tedy valné hromadě.“ Předpokladem využití této možnosti ovšem je, že valná hromada jednoznačně a objektivně formuluje všechny podmínky a pravidla odměňování, na jejichž základě bude jiným orgánem stanovena výše odměny. Jenom správným nastavením odměňovacího rámce je totiž možné eliminovat libovůli pověřeného orgánu při stanovování konkrétní výše odměny. Hledisko objektivnosti a jednoznačnosti podmínek a pravidel odměňování členů představenstva je proto třeba v tomto případě považovat za esenciální podmínku platnosti rozhodnutí valné hromady o odměňování¹⁴⁷.

Pověří-li valná hromada jiný orgán společnosti (dozorčí radu nebo samotné představenstvo) stanovením konkrétní výše odměn na základě schváleného odměňovacího schématu, takto pověřený orgán není oprávněn konat nad rámec tohoto pověření. Tento závěr lze dovodit z rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 916/2005, podle něhož *„Nárok na odměnu člena představenstva musí vyplývat z konkrétního rozhodnutí valné hromady, nikoli z interních pravidel akciové společnosti zpracovaných na jeho základě.“* Pod pojmem „interní pravidla“ si dle mého názoru lze představit vnitřní předpisy vydávané orgány společnosti. Zákaz vytváření vnitřních norem odměňování na základě předchozího rozhodnutí valné hromady neplatí absolutně. Pokud jsou takové vnitřní prováděcí normy následně schváleny valnou hromadou anebo jsou-li plně totožné s prováděným rozhodnutím valné hromady, lze na jejich základě peněžitou odměnu nebo jiné plnění členovi představenstva přiznat. Uvedený názor Nejvyššího soudu považuji za správný a plně odpovídající účelu ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) ObchZ.

Co se týče formy přijímání rozhodnutí o odměňování členů představenstva valnou hromadou, je třeba vycházet z ustanovení § 186 odst. 1 ObchZ, které zakotvuje princip usnášení valné hromady. Výsledkem rozhodovacího procesu je tedy přijetí platného usnesení. Obecně platí, že pro každou záležitost, o níž valná hromada rozhoduje, se vydává samostatné usnesení. Je pravděpodobné, že ve většině případů bude mít rozhodnutí o odměňování podobu uceleného písemného

¹⁴⁷ Shodně též rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1200/2005: *„Nesplňuje-li rozhodnutí valné hromady uvedené podmínky, nelze jej považovat za rozhodnutí, kterým valná hromada rozhodla o odměňování představenstva ve smyslu ustanovení § 187 písm. g) obch. zák.“*

dokumentu, který bude komplexně upravovat celý odměňovací mechanismus. To znamená, že na jednom místě budou stanoveny veškeré podmínky a pravidla odměňování.

Další důležitou otázkou spojenou s rozhodováním o odměňování členů představenstva je, zda je možné diferencovat podmínky a pravidla odměňování v závislosti na postavení jednotlivých členů představenstva v rámci představenstva jako orgánu. Příliš obecnou dikci ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) ObchZ není možné k nalezení odpovědi využít. Jisté je, že žádné ustanovení obchodního zákoníku takovou diferenciací výslovně nezakazuje. Analýzou výše uvedeného ustanovení zákona zejména z teleologického hlediska lze dospět k závěru, že zájmem zákonodárce patrně bylo ponechat valné hromadě oprávnění rozhodnout o základních podmínkách a pravidlech odměňování, které by měly působit vůči všem. Na toto první, „všeobecné“ rozhodnutí by mělo navazovat rozhodnutí o konkrétní výši odměny zvlášť pro jednotlivé členy představenstva. Zároveň je nutno si uvědomit, že valná hromada je nejvyšším orgánem společnosti, který rozhoduje o nejdůležitějších záležitostech společnosti a jehož rozhodnutí jsou zpravidla obecného charakteru. Dalším argumentem proti možnosti diferenciaci základních podmínek a pravidel odměňování je skutečnost, že uplatňování rozličných pravidel odměňování u různých členů představenstva by bylo možné za určitých okolností hodnotit jako diskriminaci. Vzhledem k výše uvedenému jsem přesvědčen, že diferenciaci podmínek a pravidel odměňování sice je možná, rozhodně ji však nelze doporučit.

Ačkoli obchodní zákoník v ustanovení § 187 odst. 1 písm. a) svěřuje rozhodování o odměňování členů představenstva do výlučné působnosti valné hromady, už se nezabývá otázkou, jak postupovat v případě, že valná hromada o odměňování vůbec nerozhodne. Takový případ může nastat tehdy, pokud podmínky a pravidla odměňování členů představenstva nejsou schváleny žádným usnesením valné hromady, nejsou obsaženy v žádném vnitřním předpisu společnosti ani netvoří součást smlouvy o výkonu funkce. Důvodů, proč valná hromada rozhodnutí o odměňování nepřijme, může být mnoho. Na jedné straně se může jednat o pouhé opomenutí řešení této problematiky, na straně druhé však může jít o účelově použitý prostředek k donucení „nepohodlných“ členů představenstva k odstoupení z funkce bez nároku na odstupné.

Je-li tedy valná hromada v rozhodování o odměňování nečinná, je v zájmu členů představenstva, aby na tento pro ně nepříznivý stav valnou hromadu oficiálně upozornili a žádali co nejrychlejší nápravu. Z výše uvedeného ustanovení obchodního zákoníku totiž vyplývá, že členové představenstva nejsou oprávněni vyplácet si žádná nároková ani nenároková plnění bez schválení valnou hromadou. Pokud by tak členové představenstva přesto učinili, mohlo by jejich jednání být kvalifikováno jako naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu zpronevěry podle ustanovení § 248 TrZ¹⁴⁸.

Pokud valná hromada ani na základě oficiálního upozornění a poskytnutí přiměřené lhůty pro nápravu rozhodnutí o odměňování nepřijme, je dle mého přesvědčení dán důvod domáhat se nároku na odměnu vyplývající z ustanovení § 571 ObchZ ve spojení s § 66 odst. 2 ObchZ v občanskoprávním soudním řízení.

5.1.3 Smlouva o výkonu funkce a odměňování

Než přistoupím ke konkrétnějšímu a podrobnějšímu výkladu o úpravě odměňování ve smlouvě o výkonu funkce, dovoluji si čtenářům poskytnout krátký exkurs ke smlouvě o výkonu funkce jako právnímu úkonu obecně. Myslím si totiž, že přehled o základních otázkách týkajících se takové smlouvy může napomoci k lepšímu uchopení dané problematiky.

Jak jsem již uvedl v předchozím oddílu, vztah mezi společností a členem jejího představenstva je závazkovým vztahem absolutní obchodněprávní povahy. Smlouvu o výkonu funkce na základě ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ podle mého přesvědčení nelze považovat za samostatný smluvní typ. O samostatném smluvním typu by bylo možné mluvit v případě, že by obchodní zákoník stanovil alespoň podstatné náležitosti takové smlouvy. Zároveň ji ovšem není možné pokládat ani za variantu smlouvy mandátní, která je relativním obchodním závazkem.

Vycházíme-li z předpokladu, že vzájemný vztah mezi společností a členem představenstva je obchodněprávním závazkovým vztahem absolutní povahy, je vyloučeno, aby se jednalo o vztah pracovněprávní¹⁴⁹. Nelze jej tudíž podřadit

¹⁴⁸ Srov. ELIÁŠ, K. *Akciová společnost – Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě*. Praha: Linde, 2000, s. 255.

¹⁴⁹ KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 174.

pod režim zákoníku práce¹⁵⁰ ani jiných pracovněprávních předpisů. Užití ustanovení zákoníku práce není možné ani podpůrně.

Zákon dává smluvním stranám v první řadě možnost upravit si všechny otázky jejich vzájemného právního vztahu, včetně otázky odměňování, ve smlouvě o výkonu funkce. Vzhledem k tomu, že smlouva o výkonu funkce je právním úkonem mezi společnostmi a jinou fyzickou osobou, příslušný k jejímu uzavření je statutární orgán společnosti, v případě akciové společnosti představenstvo. V této souvislosti má představenstvo oprávnění zmocnit k uzavření smlouvy osobu stojící mimo ně. Takové přenesení příslušnosti k uzavírání smluv je podle mého názoru potřeba hodnotit kladně. Tímto krokem se může předejít případným pochybnostem o regulérnosti kontraktace právě s ohledem na skutečnost, že členové představenstva oprávnění činit právní úkony jménem společnosti uzavírají smlouvu se svým budoucím „kolegou“.

Esenciální a významnou podmínkou platnosti smlouvy o výkonu funkce, kromě její obligatorní písemné formy, je požadavek jejího schválení valnou hromadou společnosti. Oba požadavky pro platnost smlouvy jsou obsaženy v ustanovení § 66 odst. 2 věta třetí ObchZ. Hlavním smyslem požadavku souhlasu valné hromady je podle mého názoru zabránění případnému poškozování společnosti a jejích zájmů v důsledku uzavření smlouvy nepřiměřeně zvýhodňující budoucího člena představenstva právě na úkor společnosti.

Obchodní zákoník v žádném ze svých ustanovení neurčuje, zda je nutné smlouvu o výkonu funkce schválit před nebo až následně po jejím uzavření. Oba způsoby schválení lze považovat za možné, i když podle mého mínění je vhodnější doporučit schválení následné. Nejpádňejším argumentem pro podporu mého tvrzení je skutečnost, že akcionáři se před schválením smlouvy mohou detailně seznámit se smluvními podmínkami, přičemž mají relativní jistotu, že předkládaný text podepsané smlouvy bude možné jen stěží dodatečně bez vědomí valné hromady upravit.

Zajímavá situace nastává, pokud ze stanov akciové společnosti vyplývá, že členové představenstva nejsou voleni valnou hromadou, nýbrž dozorčí radou. Obchodní zákoník na tuto eventualitu pamatuje a v ustanovení § 194 odst. 1 věty

¹⁵⁰ zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

sedmé ObchZ stanoví, že v takovém případě je ke schvalování smluv o výkonu funkce příslušná místo valné hromady dozorčí rada.¹⁵¹

Teleologickým výkladem ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ je dále možné dovodit, že i jakákoli následná změna smlouvy o výkonu funkce podléhá schvalovacímu procesu valné hromady, příp. dozorčí rady (viz níže).

Pokud jde o samotnou otázku odměňování, osobně se domnívám, že úprava ve smlouvě o výkonu funkce je nejjistějším a zároveň nejefektivnějším způsobem stanovení základních podmínek a pravidel odměňování konkrétního člena představenstva. Smlouva o výkonu funkce je na rozdíl od pouhého usnesení valné hromady dvoustranným závazným právním aktem tvořícím základní rámec spolupráce mezi společností a členem jejího představenstva, upravující stěžejní otázky jejich vzájemného vztahu. Člen představenstva tedy dle mého přesvědčení disponuje větší mírou právní jistoty, že základní schéma jeho odměňování nebude možné bez jeho souhlasu změnit prostým rozhodnutím valné hromady. Právní sílu smlouvy o výkonu funkce umocňuje existence zákonného požadavku jejího obligatorního schválení valnou hromadou - tedy samotnými „vlastníky“ společnosti - nebo dozorčí radou, jak je uvedeno výše.

Ačkoli je v určitých případech ke schválení smlouvy o výkonu funkce příslušný jiný orgán společnosti než valná hromada, je nutné mít neustále na zřeteli, že rozhodování o odměňování členů představenstva spadá do výlučné působnosti valné hromady na základě kogentního ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) ObchZ a žádný jiný orgán o něm rozhodovat nemůže. Mají-li tedy být podmínky odměňování člena představenstva součástí smlouvy o výkonu funkce schvalované dozorčí radou, je podle mého názoru s ohledem na stávající právní úpravu nutné v první řadě získat souhlas valné hromady s podmínkami odměňování a až následně požádat dozorčí radu o schválení smlouvy.

V souvislosti s výlučnou působností valné hromady rozhodovat o odměňování se nabízí v teorii i praxi často diskutovaná otázka, zda je vedle usnesení o schválení smlouvy o výkonu funkce, jejíž součástí je úprava základních podmínek a pravidel odměňování, nutno přijmout též samostatné usnesení valné hromady o odměňování člena představenstva. Podle mého názoru souhlas valné hromady se smlouvou upravující kromě jiného otázku odměňování člena představenstva plnohodnotně

¹⁵¹ K této problematice viz také DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl I. § 1 - § 92e*. Praha: Polygon, 2002, s. 458.

nahrazuje usnesení valné hromady o té samé otázce. Opakované vyjadřování se valné hromady ke stejnému problému vytváří zbytečnou duplicitu v rozhodování a lze jej hodnotit jako nevhodné. Případné odlišnosti mezi oběma úpravami totiž mohou v hraničních případech vést i k soudním sporům mezi společností a členy jejího představenstva.

5.2 Druhy odměn

Jak jsem již uvedl v předchozím výkladu, odměňování členů představenstva akciové společnosti je prováděno na základě odměňovacího mechanismu, jehož nastavení je plně v kompetenci společnosti. Odměňovací mechanismus si společnost vytváří prostřednictvím své valné hromady, jež je jako jediná oprávněna v této věci rozhodovat. V rámci tvorby mechanismu odměňování členů představenstva je nutno zabývat se dvěma základními otázkami: jaké budou podmínky a pravidla pro poskytování určitých plnění a jaké druhy plnění budou poskytovány. Cílem by mělo být stanovení takového mechanismu odměňování, který dokáže efektivně motivovat stávající členy představenstva a zároveň přilákat do struktur představenstva nové, odborně kvalifikované osoby.

Akciové společnosti mohou k dosažení uvedených cílů využít různých druhů odměn, které obchodní zákoník zná a jejichž využití předpokládá. Zákon je ve výběru optimálních druhů odměn, stejně jako ve stanovení jejich konkrétní výše, omezuje jen minimálně. Za nejběžnější druhy odměn poskytovaných členům představenstva lze považovat peněžitou odměnu za výkon funkce, tantiému (podíl na zisku společnosti), odstupné a různá další peněžitá i nepeněžitá plnění.

5.2.1 Peněžitá odměna za výkon funkce

Peněžitá odměna za výkon funkce je zákonem předpokládaným druhem odměny, na níž má každý člen představenstva z titulu své funkce nárok. Jedná se o tradiční druh odměny, který je jak v České republice, tak i v drtivé většině ostatních zemí považován za standardní a běžný odměňovací nástroj.¹⁵²

Podle ustanovení § 66 odst. 2 ve spojení s § 566 odst. 1 ObchZ je vztah mezi společností a členem jejího představenstva vztahem úplatným, pokud zákon nebo smlouva o výkonu funkce nestanoví něco jiného. Zákon tedy může stanovit,

¹⁵² Zejména v zemích na západ od hranic České republiky se lze setkat také se společnostmi, které svým zaměstnancům neposkytují peněžitou odměnu za výkon funkce.

že fyzická osoba je v určitém případě povinna vykonávat funkci člena představenstva bezplatně. Příkladem bezplatného výkonu funkce na základě zákona je kooptace akcionáře společnosti na uvolněné místo člena představenstva rozhodnutím soudu podle ustanovení § 71 odst. 2 a 6 ve spojení s § 194 odst. 2 ObchZ. Bezplatnost výkonu funkce člena představenstva ve specifických případech stanoví kromě obchodního zákoníku též další zákony – např. zákon o úřednících územních samosprávných celků¹⁵³ ve svém ustanovení § 16 odst. 3 nebo zákon o Pozemkovém fondu České republiky¹⁵⁴ v ustanovení § 13. Člen představenstva se také může se společností dohodnout, že bude svou funkci vykonávat bezplatně. Taková dohoda musí být dle výslovné dikce zákona sjednána přímo ve smlouvě o výkonu funkce, tedy v písemném dokumentu schváleném valnou hromadou. Dohoda v jiné formě by dle mého názoru byla absolutně neplatná.

Odhlédneme-li od výše uvedených zákonných a smluvních výjimek, lze konstatovat, že výkon funkce člena představenstva je v drtivé většině případů úplatný. Člen představenstva je tedy oprávněn od společnosti plnění požadovat a společnost je mu toto plnění povinna poskytnout. Co se týče konkrétní výše odměny za výkon funkce, ta může být stanovena třemi základními způsoby:

- dohodou ve smlouvě o výkonu funkce,
- rozhodnutím valné hromady nebo
- rozhodnutím soudu.

Ve smlouvě o výkonu funkce lze dohodnout veškeré podmínky a pravidla poskytování odměny za výkonu funkce, samozřejmě včetně způsobu určení její konkrétní výše. Není dokonce vyloučena ani konzervativní varianta, a to, že smluvní strany ve smlouvě sjednají konkrétní peněžitou částku. Zde je nutno znovu připomenout, že smlouva o výkonu funkce, rovněž tak každá její změna nebo doplnění, podléhá schválení valné hromady.

Není-li otázka způsobu určení konkrétní výše peněžité odměny řešena ve smlouvě o výkonu funkce, je nutné, aby o této otázce rozhodla valná hromada. A to buď individuálním rozhodnutím týkajícím se konkrétního člena představenstva, nebo obecným rozhodnutím o odměňování členů orgánů společnosti, přičemž

¹⁵³ Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁴ Zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

oprávnění rozhodnout o konkrétní výši odměny může delegovat na jiný orgán společnosti.

Pokud valná hromada žádná pravidla pro stanovení výše odměny svým rozhodnutím neurčí a neučiní tak ani po marné výzvě, je člen představenstva oprávněn obrátit se na občanskoprávní soud. V takovém případě lze s největší pravděpodobností očekávat, že soud rozhodne ve prospěch žalobce a v souladu s ustanovením § 571 odst. 1 ObchZ mu přizná odměnu ve výši obvyklé v době uzavření smlouvy o výkonu funkce.

V souvislosti s výše uvedeným se nabízí otázka, zda je společnost při stanovování výše odměny členovi představenstva nějak omezena. Teleologickým výkladem ustanovení § 571 odst. 1 ObchZ lze dospět k závěru, že záměrem zákonodárce bylo garantovat členovi představenstva odměnu alespoň v takové výši, jakou lze s přihlédnutím ke všem okolnostem považovat za obvyklou. Z toho lze podle mého názoru usoudit, že společnost, resp. její valná hromada, nesmí členům představenstva přiřknout odměnu nižší než obvyklou. V případě, že by tak přesto učinila, bylo by možné takové rozhodnutí pokládat za protizákonné, tudíž neplatné.

Poněkud jiná situace dle mého názoru nastává v případě, že výše odměny konkrétního člena představenstva je sjednána přímo ve smlouvě o výkonu funkce. Podle ustanovení § 66 odst. 2 ObchZ se vztah mezi členem představenstva a společností řídí přiměřeně ustanoveními o mandátní smlouvě, pokud ze smlouvy o výkonu funkce nevyplývá jiné určení práv a povinností. Dohoda o výši odměny sjednaná ve smlouvě o výkonu funkce tedy způsobuje neaplikovatelnost ustanovení obchodního zákoníku týkajících se odměňování mandanta, včetně ustanovení § 571 odst. 1. Je tedy možné, aby se člen představenstva se společností v souladu se zásadou smluvní volnosti dohodl i na nižší než obvyklé výši odměny za výkon funkce.

Co se týče nejvyšší možné výše odměny za výkon funkce, zákon akciovým společnostem nestanoví žádná omezení. Každá společnost je tedy oprávněna poskytovat členovi svého představenstva odměnu i mnohem vyšší, než je obvyklá. Dle mého názoru je ovšem i v tomto případě nutné zabránit excesům, které mohou být vnímány jako porušení základních právních zásad¹⁵⁵, na nichž je vystavěn jak obchodní zákoník, tak celý český právní řád. Zejména se jedná o poměrně běžné

¹⁵⁵ Přehled základních zásad obchodního práva poskytuje např. DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl I. § 1 - § 92e*. Praha: Polygon, 2002, s. 25.

případy, kdy existuje objektivní nepoměr mezi velikostí nebo významem¹⁵⁶ akciové společnosti a výší odměn poskytovaných členům jejího představenstva. Výše odměn v takových případech mnohonásobně překračuje objektivně stanovenou obvyklou výši. Pokud na základě objektivních hodnotících kritérií dojdeme k závěru, že daná výše odměn je nepochybně nepřiměřená, lze poskytování takové odměny považovat za jednání v rozporu se zásadou dobrých mravů. Nemravné právní jednání¹⁵⁷ je zákonem kvalifikováno jako flagrantní porušení základních zásad soukromého práva a jako takové je sankcionováno absolutní neplatností¹⁵⁸. Mravnost určitého jednání je nutno vždy posuzovat podle konkrétních okolností daného případu tak, aby na základě zvolených kritérií posuzování bylo možné vždy dospět k objektivnímu závěru o mravnosti, resp. nemravnosti jednání.

Vzhledem k tomu, že vztah mezi akciovou společností a členem jejího představenstva je absolutním obchodním závazkovým vztahem, je nezbytné při posuzování oprávněnosti výše odměn brát v potaz soulad se zásadou poctivého obchodního styku jako stěžejní zásadou, prostupující celou oblast obchodního práva. Podobně jako při posuzování mravnosti i v tomto případě je nutné držet se toho, aby posuzování bylo provedeno na základě objektivních ukazatelů. Výkon práva v rozporu se zásadou poctivého obchodního styku podle ustanovení § 265 ObchZ „*nepožívá právní ochrany*“. Takové jednání tedy není – na rozdíl od jednání v rozporu s dobrými mravy - jednáním absolutně neplatným, nýbrž jenom právně nevyhmatelným. V praxi to znamená, že člen představenstva, jemuž byla rozhodnutím valné hromady stanovena „nepoctivá“ odměna, nemá v případě, že společnost odmítá tuto odměnu vyplatit, k dispozici žádné legální prostředky pro domožení se svého práva.

Dalším aspektem odměny za výkon funkce, jemuž bych se chtěl věnovat, je problematika stálosti, resp. pohyblivosti výše odměn. Většina obchodních společností při stanovování odměňovacího schématu členů statutárních orgánů rozlišuje fixní a pohyblivou složku odměny za výkon funkce. Výše fixní složky je ve většině případů garantována přímo v rozhodnutích o odměňování členů

¹⁵⁶ Velikost, příp. význam společnosti lze dovést zejména ze statistických ukazatelů, jakými jsou například výše ročního obrátu, výše zisku, výše základního kapitálu, počet zaměstnanců, národní nebo nadnárodní charakter apod.

¹⁵⁷ „*Právní úkon proti dobrým mravům...se přičítá s obecně uznávaným míněním, obecnými společenskými postoji, hodnotami společností preferovanými, obecně akceptovatelnou hodnotovou škálou apod.*“. Viz ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník – velký akademický komentář*. Praha: Linde, 2008, s. 254.

¹⁵⁸ Viz § 39 ObčZ: „*Neplatný je právní úkon, který...se přičítá dobrým mravům.*“

představenstva, příp. ve smlouvách o výkonu funkce. Není ovšem neobvyklé, aby společnost ve svých interních předpisech nebo obecném rozhodnutí o odměňování členů svých orgánů stanovila pravidelnou valorizaci fixní části odměny v závislosti na objektivních ekonomických ukazatelích státu, např. míře inflace. Je důležité uvědomit si, že pravidelné zvyšování pevné složky odměny nic nemění na jejím fixním charakteru.

Na výši pevné složky odměny nemají vliv ani dosažené hospodářské výsledky společnosti, ani kvalita výkonu funkce člena představenstva. Proto zdaleka nepůsobí tak motivačně jako složka pohyblivá, jež je závislá především na vývoji ekonomické situace společnosti. Hospodářské výsledky společnosti jsou tudíž jakýmsi zrcadlem kvality činnosti členů představenstva. Zařazení pohyblivé části odměny za výkon funkce do odměňovacího mechanismu lze právě pro její silný motivační charakter vřele doporučit. Výše pohyblivé složky bývá většinou ohraničena nejnižší a nejvyšší částkou, které lze na základě dobře vykonávané činnosti dosáhnout. Platí osvědčené pravidlo, že pohyblivá část odměny se zvyšuje nebo snižuje přímo úměrně s růstem nebo poklesem ekonomické síly společnosti.

Míru motivace člena představenstva k podávání stále lepších pracovních výkonů je možné regulovat správným nastavením poměru mezi fixní a pohyblivou složkou odměny. Je záležitostí každé společnosti, zda takový ideální poměr určí a bude prosazovat. Rozhodně lze doporučit, aby se tím alespoň velké společnosti zabývaly¹⁵⁹.

5.2.2 Tantiéma

Dalším druhem odměny člena představenstva souvisejícím s výkonem jeho funkce je tzv. tantiéma. Tantiéma je legálním pojmem označujícím podíl člena představenstva anebo dozorčí rady na zisku akciové společnosti.

Tantiému nelze v žádném případě ztotožňovat s peněžitou odměnou za výkon funkce. Mezi oběma druhy odměn totiž existuje několik zásadních charakterových rozdílů. V první řadě, na tantiému nemá člen představenstva zákonný nárok. Tantiému je možné přiznat až na základě rozhodnutí valné hromady učiněného v souladu se zákonem stanovenými podmínkami, zatímco na odměnu za výkon

¹⁵⁹ Podle J. Havla a T. Židlické byl v roce 2006 nejčastější poměr fixní a pohyblivé složky odměny za výkon funkce v českých obchodních společnostech cca 65 : 35. Viz: HAVEL, J., ŽIDLICKÁ, T. *Executive Directors' remuneration in the Czech Republic: Moving Towards Greater Clarity*. European Company Law, 2006, vol. 3, s. 96-102.

funkce vzniká členovi představenstva nárok *ex lege*. Rozdílnost obou druhů odměn vyplývá též ze skutečnosti, že obchodní zákoník systematicky rozlišuje mezi rozhodováním valné hromady o odměňování a rozhodováním o stanovení tantiém¹⁶⁰.

Prvním předpokladem pro přiznání tantiémy, který není v obchodním zákoníku explicitně vyjádřen, ale vyplývá z logiky věci, je existence kladného hospodářského výsledku společnosti, tedy zisku, o jehož rozdělení může být rozhodnuto. Na něj navazuje další předpoklad, kterým je splnění podmínek uvedených v ustanovení § 178 odst. 2 ObchZ¹⁶¹, jejichž smyslem je zachování základního jmění a vytváření zákonných rezerv společnosti.¹⁶²

Esenciálním předpokladem stanovení tantiém je rozhodnutí valné hromady. Podle ustanovení § 187 odst. 1 písm. f) ObchZ náleží rozhodování o stanovení tantiém do výlučné působnosti valné hromady. Znamená to, podobně jako v případě rozhodování o odměňování, že valná hromada by měla stanovit alespoň obecné podmínky a pravidla vyplácení tantiém včetně celkové částky, která má být mezi členy představenstva rozdělena¹⁶³. Může tak učinit buď individuálním rozhodnutím, nebo úpravou ve stanovách společnosti. Na základě obecných pravidel je poté možné individuálními rozhodnutími určit, jaká bude konkrétní výše tantiémy poskytnutá jednotlivým členům představenstva, případně pověřit představenstvo nebo jiný orgán, aby rozdělení přiřknuté sumy na základě těchto pravidel provedl.

Co se týče samotné výše poskytnutých tantiém, přímo se nabízí otázka, zda je valná hromada povinna rozdělit celkovou sumu určenou pro tantiémy mezi jednotlivé členy představenstva rovným dílem, nebo může tantiémy rozdělovat i nerovnoměrně. Obchodní zákoník se v žádném ze svých ustanovení touto otázkou přímo nezabývá. Podle I. Rady by v „*v zásadě měla být tantiéma pro všechny členy*

¹⁶⁰ Viz KRÍŽ, R. *Dozorčí rada a představenstvo akciové společnosti v teorii a praxi*. Praha: CODEX Bohemia, 1999, s. 234.

¹⁶¹ § 178 odst. 2 ObchZ: „Společnost není oprávněna rozdělit zisk...je-li vlastní kapitál zjištěný z řádné nebo mimořádné účetní závěrky nebo by v důsledku rozdělení zisku byl nižší než základní kapitál společnosti, zvýšený o:

a) *upsanou jmenovitou hodnotu akcií, pokud byly upsány akcie společnosti na zvýšení základního kapitálu a zvýšený základní kapitál nebyl ke dni sestavení řádné nebo mimořádné účetní závěrky zapsán v obchodním rejstříku, a*

b) *tu část rezervního fondu nebo ty rezervní fondy, které podle zákona a stanov nesmí společnost použít k plnění akcionářům.“*

¹⁶² Srov. KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 499.

¹⁶³ Srov. DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb, 1. vydání*. Praha: Polygon, 2002, s. 1782.

statutárního orgánu stejná“.¹⁶⁴ Podle mého názoru ovšem nelze ze žádného ustanovení zákona dovodit, že by valná hromada nebyla oprávněna určovat výši tantiémy každému členovi představenstva zvlášť.¹⁶⁵ Každopádně je ale nutné, aby valná hromada v případě, že se rozhodne jít cestou diferenciaci výše tantiém, byla schopna svůj postup řádně odůvodnit. Zejména je nutné, aby si nastavila určitá objektivní kritéria, na jejichž základě bude o výši tantiém rozhodovat. I v tomto případě totiž platí, že valná hromada je při rozhodování o poskytnutí tantiém povinna dodržovat základní zásady obchodního práva, zejména zásady poctivého obchodního styku a dobrých mravů. Příkladem takového objektivního kritéria rozhodování může být povaha činnosti, kterou konkrétní člen představenstva v rámci působnosti svého orgánu vykonává. Jsem přesvědčen, že předseda nebo místopředseda představenstva, případně člen představenstva mající na starosti řízení společnosti po ekonomické stránce, nese větší díl odpovědnosti za řádný chod společnosti a jeho podíl na pozitivních výsledcích hospodaření společnosti je též objektivně větší než u řadového člena představenstva.

Celková suma, kterou valná hromada může vyplatit členům představenstva v podobě tantiém, není neomezená. Obchodní zákoník ve svém kogentním ustanovení § 178 odst. 6 stanoví, že tato suma nesmí za žádných okolností překročit částku odpovídající hospodářskému výsledku společnosti sníženému o příděl do rezervního fondu a neuhrazené ztráty minulých let. Kromě toho se při stanovení maximálně možného objemu peněz určeného na tantiémy bere v potaz též nerozdělený zisk minulých let a účelově vázané finanční prostředky ve fondech.

Nárok na vyplacení tantiémy členům představenstva vzniká marným uplynutím termínu její splatnosti. Tímto okamžikem se podíl na zisku společnosti stává soudně vymahatelným. Zákon dává společnosti oprávnění, aby sama prostřednictvím úpravy ve stanovách nebo prostřednictvím rozhodnutí valné hromady stanovila termín splatnosti tantiémy. Je-li společnost nečinná, platí obecné pravidlo obsažené v ustanovení § 178 odst. 7 ObchZ, že podíl na zisku je splatný do tří měsíců ode dne přijetí příslušného rozhodnutí valné hromady.

¹⁶⁴ RADA, I. *Jednatelé s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 124.

¹⁶⁵ Obdobně se vyjadřuje též I. Štenglová. Viz ŠTENGLOVÁ, I. in Štenglová, I., Tomsa, M., Plíva, S. a kol. *Obchodní zákoník. Komentář. 10. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 597.

5.2.3 Odstupné

Odstupné je společně s peněžitou odměnou za výkon funkce a tantiémou pravidelnou součástí mechanismu odměňování členů představenstva akciových společností. Pod tímto pojmem si lze představit peněžité nebo nepeněžité plnění, které je společnost pro případ předčasného ukončení funkce povinna členovi představenstva poskytnout. Jedná se tedy o další druh plnění, který lze s větší mírou abstrakce nazvat „odměnou“ v širším smyslu. Podobně jako v případě tantiémy jde o plnění nenárokové, protože nárok člena představenstva na výplatu odstupného není zákonem garantován.

Vzhledem k charakteru právního vztahu mezi společností a členem jejího představenstva spadá odstupné pod režim obchodního zákoníku. Ačkoli tento zákon zná institut odstupného jako smluvního ujednání ve svém ustanovení § 355, v případě odstupného ve smyslu plnění poskytovaného členovi představenstva se dle mého přesvědčení jedná o právní institut poněkud odlišného charakteru. Ustanovení § 355 ObchZ se totiž týká spíše vztahů vznikajících při obchodním styku dvou podnikatelských subjektů, zatímco v našem případě jde o vztah mezi společností a členem jejího orgánu. Dalším použitelným argumentem může být skutečnost, že zatímco odstupné podle § 355 ObchZ je možné vyplatit jen na základě dohody smluvních stran, odstupné členovi představenstva může být poskytnuto s poukazem na interní předpisy společnosti. Případnou dohodu o odstupném, sjednanou mezi společností a členem představenstva, je tedy nutno považovat za inominátní smlouvu ve smyslu ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ.¹⁶⁶

Vzhledem k tomu, že předmětné ustanovení zákona nepředepisuje žádné obsahové ani formální náležitosti takové dohody, je stanovení smluvních podmínek věcí autonomní vůle obou stran. Ideálním a v praxi nejběžnějším způsobem sjednání dohody o odstupném je její vtělení přímo do smlouvy o výkonu funkce.

Základními otázkami, jimiž je nezbytné se při koncipování dohody zabývat, jsou: za jakých podmínek bude odstupné přiznáno a jaká bude jeho výše. V praxi je běžné, že odstupné se vyplácí pouze za předpokladu ukončení funkce člena představenstva z podnětu společnosti. Vzhledem ke smluvní svobodě stran ovšem nelze vyloučit jakákoli jiná ujednání. Výše odstupného bývá obvykle odvozena

¹⁶⁶ Esenciálním předpokladem platnosti inominátní smlouvy podle obchodního zákoníku je dostatečné určení jejího předmětu. Viz § 269 odst. 2 ObchZ: „Účastníci mohou uzavřít i takovou smlouvu, která není upravena jako typ smlouvy. Jestliže však účastníci dostatečně neurčí předmět svých závazků, smlouva uzavřena není.“

např. od měsíční výše odměny za výkon funkce nebo jako procentuální podíl ze zisku společnosti dosaženého za určité období. Odstupné může být vyplaceno jak jednorázově, tak ve více pravidelně se opakujících částkách.

Považujeme-li odstupné za druh „odměny“ poskytované v souvislosti s činností člena představenstva, je nezbytné upozornit na skutečnost, že jeho sjednání podléhá schvalovací pravomoci valné hromady podle ustanovení § 187 odst. 1 písm. g) ObchZ. Pokud poskytování odstupného konkrétnímu členovi představenstva nevyplývá přímo z odměňovacího schématu přijatého valnou hromadou, je nutné, aby dohoda o odstupném byla valnou hromadou schválena. Je-li ujednání o odstupném vtěleno přímo do smlouvy o výkonu funkce, která byla jako celek valnou hromadou schválena, není již speciálního schválení odstupného třeba.

5.2.4 Jiné odměny

Akciové společnosti mohou členovi svého představenstva kromě výše uvedených druhů odměn poskytnout i plnění jiného, zákonem nepředpokládaného charakteru. Jedná se o plnění mající povahu peněžitých nebo nepeněžitých odměn, jejichž poskytování je v praxi českých, příp. zahraničních společností běžné. Nic ovšem společnostem nebrání v tom, aby do svého systému odměňování členů volených orgánů zařadily i úplně neobvyklé, originální druhy odměn. Obecně se dá říct, že originalita v odměňování může pro obchodní společnost znamenat značnou konkurenční výhodu a pro odměňované členy představenstva významný motivační faktor.

Vzhledem ke skutečnosti, že tyto „jiné“ odměny nejsou zákonem garantovány, je podle mého názoru možné považovat je za nenároková plnění, o jejichž poskytnutí vždy přímo nebo nepřímo rozhoduje valná hromada společnosti [§ 187 odst. 1 písm. g) ObchZ]. Právo člena představenstva na poskytnutí jiných odměn tak může vzniknout buďto na základě dohody sjednané v rámci smlouvy o výkonu funkce, z interního předpisu přijatého valnou hromadou nebo rozhodnutím valné hromady pro konkrétní případ. Uzavírá-li společnost se členem představenstva dohodu o poskytnutí takové odměny, děje se tak, podobně jako v případě odstupného, na základě ustanovení § 269 odst. 2 ObchZ. V tomto případě tedy smluvní strany mezi sebou uzavírají nepojmenovanou smlouvu, jejíž obsahové náležitosti jsou určovány toliko jejich vzájemným konsensem.

I v případě jiných odměn je nutno pamatovat na základní zásady, na nichž je obchodní právo vystavěno. Akciová společnost je při poskytování odměn jakéhokoli charakteru povinna řídit se zásadami dobrých mravů a poctivého obchodního styku. Je tedy nezbytné již před poskytnutím určité odměny pečlivě zvážit, zda stanovená odměna co do své povahy a peněžité hodnoty není odměnou, kterou je vzhledem ke všem okolnostem možné považovat za objektivně nepřiměřenou. Provedení takového „testu přiměřenosti“ lze dle mého přesvědčení jen doporučit. Společnost tím může zabránit případným budoucím nepříznivým důsledkům, vyplývajícím z rozporu s uvedenými nosnými zásadami obchodního práva, resp. soukromého práva jako celku.

Příkladů zvláštních druhů odměn je nepřehledné množství. Asi nejčastěji se lze setkat se speciálními peněžitými plněními nemajícími charakter nárokových odměn za výkon funkce. Může jít například o jednorázovou odměnu za významný přínos k získání nového odbytiště, příp. za ještě významnější přínos k odstranění konkurence. Běžnou praxí je též poskytování různých úhrad a příspěvků: například příspěvky na bydlení v místě výkonu funkce, na dojíždění z místa trvalého bydliště, na životní pojištění, na doplňkové důchodové pojištění, úhrady léčebných nákladů v případě hospitalizace apod. Členům představenstva bývají také často poskytovány výrazné slevy na nákup produktů jimi řízených společností. Jedná-li se o plnění nepeněžitá, žebříček poskytovaných odměn vedou služební automobil, přenosný počítač a mobilní telefon.

Velmi oblíbenou formou odměňování se postupem času i v českém prostředí stává poskytování tzv. akciových opcí, jejichž prostřednictvím členové představenstva získávají podíl na vlastnictví společnosti a z toho vyplývající výhody.¹⁶⁷

V poslední době lze vypořádat trend v poskytování odměn ve formě bezplatných služeb typu odborných a jazykových vzdělávacích kurzů, případně zahraničních studijních stáží apod. Domnívám se, že poskytování takových služeb je z dlouhodobého hlediska perspektivní a motivující nejen pro člena představenstva, ale též pro samotnou společnost. Finanční prostředky, které společnost investuje do všestranného vzdělávání členů představenstva, se jí mohou v budoucnu právě

¹⁶⁷ K problematice akciových opcí viz např. DVORÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost. 2. aktualizované vydání*. Praha: ASPI, 2009, s. 502-503, příp. HOLEŠÍNSKÝ, P., ŠTURMOVÁ, M. *Opční akciové programy*. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 22-25.

díky lepší odborné a jazykové vybavenosti osob v řídicích pozicích mnohonásobně vrátit.

5.3 Odměňování z pohledu komunitárního práva

Problematika odměňování členů řídicích orgánů obchodních společností je nejen v České republice, ale také v dalších státech s fungující tržní ekonomikou jedním z nejdiskutovanějších témat souvisejících se správou a řízením obchodních korporací. Zvláště pak v současné době, poznamenané celosvětovou hospodářskou recesí, se jedná o obzvlášť aktuální téma.

Diskuse o potřebě stanovení určitých základních pravidel odměňování společných pro všechny členské státy probíhá též na úrovni Evropského společenství (dále též „Společenství“). Především Komise již delší dobu usiluje o zvýšení transparentnosti poskytování odměn členům řídicích orgánů obchodních společností tak, aby se tyto společnosti mohli účinněji bránit případným střetům zájmů uvedených osob. Komise vychází z předpokladu, že jsou to právě výkonní členové správních rad v monistických systémech a členové představenstev v dualistických systémech, u nichž se potenciální riziko konfliktu zájmu projevuje nejmarkantněji. Přestože Komise disponuje pravomocí předkládat legislativním orgánům Společenství (tj. Radě a Evropskému Parlamentu) ke schválení návrhy závazných aktů sekundárního komunitárního práva,¹⁶⁸ pro prosazení svých legislativních záměrů využila jiného standardního nástroje – doporučení. Ačkoli doporučení nejsou závaznými akty komunitárního práva, jejich adresáti (ve většině případů členské státy Evropské unie) jsou vybízeni k tomu, aby vydaná doporučení respektovali a činili kroky směřující k prosazování zásad v nich obsažených.

V souvislosti s odměňováním členů řídicích orgánů obchodních společností Komise vydala na přelomu roků 2004 a 2005 dvě nezávazná doporučení, jež byla počátkem roku 2009 částečně zrevidována a doplněna. Obě doporučení jsou určena členskými státy a soukromoprávními subjekty, jichž se týkají, tj. akciovým společnostem kótovaným na burze.¹⁶⁹ Předmětem prvního doporučení je zejména stanovení povinnosti akciové společnosti poskytovat akcionářům i široké veřejnosti

¹⁶⁸ Závaznými akty sekundárního komunitárního práva jsou zejména nařízení a směrnice vydávané jednotlivými orgány Společenství. Viz čl. 249 Smlouvy o založení Evropského společenství.

¹⁶⁹ Článek 2.2 Doporučení Komise 2004/913/ES: „*Společnost kótovaná na burze se rozumí společnost, jejíž cenné papíry jsou přijaty k obchodování na regulovaném trhu ve smyslu směrnice 2004/39/ES v jednom nebo více členských státech.*“

informace o odměňování členů řídicích orgánů. Druhé doporučení se mimo jiné zabývá otázkami dohledu kontrolních orgánů společnosti nad odměňováním členů řídicích orgánů.

5.3.1 Poskytování informací o odměňování

Prvním výše zmíněným aktem komunitárního práva, jenž se zabývá odměňováním členů představenstva akciových společností kótovaných na burze, je Doporučení 2004/913/ES o podpoře vhodného systému odměňování členů správních orgánů společností kótovaných na burze, přijaté Komisí dne 14. 12. 2004 a doplněné doporučením Komise ze dne 30. 4. 2009 (dále jen „Doporučení 2004/913/ES“).

Základním účelem Doporučení 2004/913/ES je jednak zajistit transparentnost odměňování členů řídicích orgánů společností, jednak zvýšit kontrolu ze strany akcionářů nad politikou odměňování i nad individuálními odměnami poskytovanými konkrétním členům představenstva společnosti.

Prostředkem k dosažení uvedených cílů má podle Komise být pravidelné zveřejňování aktuálních, úplných a pravdivých informací jak akcionářům společnosti na valných hromadách, tak široké veřejnosti prostřednictvím výročních zpráv a celosvětových komunikačních sítí.

Podle Komise je v první řadě nutné, aby rozhodnutí příslušného orgánu společnosti, na jehož základě je stanoveno základní odměňovací schéma členů představenstva, podléhalo za všech okolností schválení valnou hromadou, tzn. akcionáři společnosti. Akcionáři mají mít garantovaný neomezený a trvalý přístup k informacím týkajícím se politiky odměňování i samotné výše odměn členů představenstva včetně práva kdykoli do procesu vytváření takové politiky zasáhnout. Podle čl. 3.1 Doporučení 2004/913/ES by měla každá akciová společnost alespoň jednou ročně uveřejnit tzv. prohlášení o politice odměňování členů představenstva, a to buď ve formě samostatného dokumentu, nebo jako součást výroční zprávy a roční účetní závěrky. Zároveň by toto prohlášení mělo být široké veřejnosti přístupné na internetových stránkách společnosti. Prohlášení by mělo obsahovat všechny podstatné informace o mechanismech poskytování jednotlivých druhů odměn, vzájemných vztazích mezi pevnými a pohyblivými složkami odměn, kritériích pro přiznání konkrétních druhů odměn atd. Informace obsažené v prohlášení o odměňování by měly akcionářům sloužit jako vodítko pro celkové

zhodnocení přístupu společnosti k otázce odměňování a následné přijetí nezbytných opatření.

Kromě informací o obecné politice odměňování Komise doporučuje obchodním společnostem, aby ve svých ročních účetních závěrkách nebo přímo ve zprávě o odměňování uváděly též údaje o druzích a peněžité hodnotě odměn poskytnutých každému konkrétnímu členovi představenstva. Důvodem pro vydání tohoto doporučení je nepochybná snaha Komise přispět k větší transparentnosti odměňování členů představenstva nejen v očích akcionářů, ale také v očích obchodních partnerů a veřejnosti.

Ačkoli lze Doporučení 2004/913/ES hodnotit jako vysoce progresivní dokument, nutno říct, že svůj účel prozatím nesplnilo. V hodnotící zprávě ze dne 13. 7. 2007¹⁷⁰ Komise konstatuje, že drtivá většina členských států Společenství se s obsahem doporučení neztotožnila a jen málo z nich implementovalo některé ze stanovených pravidel do svých vnitrostátních právních předpisů nebo do kodexů správy a řízení společností.

V českém právním řádu jsou některé z výše uvedených zásad a doporučení Komise obsaženy v zákoně o podnikání na kapitálovém trhu (dále jen „ZPKT“).¹⁷¹ Výroční zprávy akciových společností kótovaných na burze podle ustanovení § 118 ZPKT musí kromě jiného obsahovat údaje o pravidlech odměňování, formách poskytovaných odměn a souhrnné výši plnění poskytnutého členům představenstva společnosti. Navzdory doporučení Komise není zveřejňování informací o odměnách konkrétních členů představenstva povinné.

5.3.2 Výbor pro odměňování

V souvislosti s problematikou odměňování členů představenstva akciových společností kótovaných na burze vydala Komise 15. 2. 2005 také další právní akt – Doporučení 2005/162/ES o úloze nevýkonných členů správní rady nebo členů dozorčí rady a o výborech správní nebo dozorčí rady společností kótovaných na burze¹⁷² (dále jen „Doporučení 2005/162/ES“).

¹⁷⁰ *Commission of the European Communities: Report on the application by Member States of the EU of the Commission Recommendation on directors' remuneration.* Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/directors-remun/sec20071022_en.pdf.

¹⁷¹ Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷² Toto doporučení bylo podobně jako Doporučení 2004/913/ES doplněno doporučením ze dne 30. 4. 2009.

Na rozdíl od Doporučení 2004/913/ES se Doporučení 2005/162/ES netýká pouze odměňování, ale zasahuje též do dalších oblastí vztahů mezi společností a jejími orgány a orgány navzájem. Primárně bylo Doporučení 2005/162/ES přijato za účelem vymezení základních zásad, kterými by se měli při výkonu své působnosti řídit členové kontrolních orgánů akciových společností – v dualistických systémech dozorčích rad. Komise dává členským státům na výběr dva způsoby, jimiž mohou vymezené zásady na vnitrostátní úrovni přijmout – buď využijí metodu „dodržujte nebo vysvětlujte“¹⁷³ anebo přijmou odpovídající úpravu v právních předpisech.

Podle Komise by jedním z hlavních úkolů dozorčích rad měl být dohled nad činností členů představenstva a podílení se na řešení situací, při nichž může docházet ke konfliktu zájmů. Je tedy nutné, aby členové dozorčí rady společnosti byly dostatečně odborně způsobilí k výkonu funkce, řádně a odpovědně plnili své povinnosti a za všech okolností dbali na svou nezávislost. Pravděpodobnost konfliktu zájmů je obzvláště vysoká zejména ve třech oblastech – jmenování členů představenstva, odměňování členů představenstva a provádění auditu. Proto Komise za účelem zabránění střetu zájmů doporučuje akciových společnostem kótovaným na burze vytvářet v rámci dozorčích rad tři na sobě nezávislé výbory – pro jmenování, odměňování a audit. V dalším výkladu se s ohledem na předmět této kapitoly zaměřím pouze na výbor pro odměňování.

Výbor dozorčí rady pro odměňování by podle doporučení Komise měl být zřízován pouze v případě, že dozorčí rada vytváří nebo se podílí na vytváření politiky odměňování členů představenstva. Podle českého obchodního práva je rozhodování o odměňování ve výlučné působnosti valné hromady společnosti. Nic ovšem nebrání tomu, aby stanovy společnosti nemohli pro případy stanovování systému odměňování udělit dozorčí radě určitou kooperační nebo poradní pravomoc.

V rámci své činnosti by výbor pro odměňování měl vyhotovovat a předkládat dozorčí radě k projednání a schválení návrhy týkající se systému odměňování, druhů a výše odměn poskytovaných konkrétním členům představenstva, podmínek smluv o výkonu funkce včetně posuzování jejich souladu s obecnými pravidly odměňování. Činnost výboru pro odměňování i ostatních výborů by měla být zaměřena v první

¹⁷³ Metoda „dodržujte a vysvětlujte“ je založena na tom, že členské státy budou od akciových společností požadovat, aby vysvětlovaly různé aspekty své činnosti odkazem na soubor doporučení v aktech Komise.

řadě na již výše zmíněné základní cíle – posilování transparentnosti a vytváření prostředí, které přirození brání střetům zájmů uvnitř společnosti.

Vytváření výborů pro odměňování bylo možné v praxi zejména velkých společností vysledovat již dlouho před vydáním Doporučení 2005/162/ES. Princip specializovaného dohledu orgánů společnosti nad oblastmi, jež se z pohledu konfliktu zájmů jeví jako obzvlášť rizikové, je zakotven mimo jiné v českém i zahraničních kodexech správy a řízení společností.¹⁷⁴

Na závěr si dovolím konstatovat, že Doporučení 2005/162/ES lze považovat za cestu správným směrem, prokazující snahu orgánů Evropské unie pozitivním způsobem ovlivňovat činnost obchodních společností. Bohužel, vzhledem k nezávaznosti tohoto aktu je jeho aplikovatelnost v praxi poměrně omezená.

¹⁷⁴ Viz např. *Kodex správy a řízení společností založený na Principech OECD (2004)*. Praha: Komise pro cenné papíry, 2004, příloha č. 2. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument2566.html>.

6. ODPOVĚDNOST ČLENŮ PŘEDSTAVENSTVA

6.1 Úvodem k odpovědnosti

Fyzická osoba, která byla v souladu se zákonem povolána k výkonu funkce člena představenstva, dala přijetím této funkce konkludentně najevo, že je připravena nést také odpovědnost za porušení právních povinností, jež jsou s výkonem její funkce spojeny. Žádný člen představenstva se nemůže dovolávat nevědomosti o svých právních povinnostech a důsledcích jejich porušení.

V první řadě jsou členové představenstva z výkonu své funkce odpovědni podle příslušných norem obchodního práva, obsažených zejména v obchodním zákoníku jako předpisu generální povahy. Nejvýznamnější ze všech druhů obchodněprávní odpovědnosti člena představenstva je odpovědnost za škodu vzniklou společností. V určitých, zákonem stanovených případech nese člen představenstva odpovědnost za škodu i vůči osobám stojícím mimo jeho právní vztah s akciovou společností – věřitelům, akcionářům společnosti apod.¹⁷⁵

Vedle náhrady škody může akciová společnost uplatnit vůči členovi představenstva, jenž porušil právní povinnosti, též jiné sankce. Nemusí se přitom jednat pouze o sankce výslovně předpokládané obchodním zákoníkem nebo jiným právním předpisem. Obchodní zákoník dává každé akciové společnosti možnost stanovit podmínky a pravidla odpovědnosti členů svého představenstva speciální úpravou ve stanovách. Stanovy tak mohou například uložit představenstvu, jehož člen způsobil společnosti škodu značného rozsahu, povinnost neprodleně po zjištění této skutečnosti svolat mimořádnou valnou hromadu s jediným bodem programu – odvolání dotčeného člena představenstva z funkce.

V praxi je zcela běžné, že společnost a člen jejího představenstva si některé otázky odpovědnosti upravují ve smlouvě o výkonu funkce. Smluvní ustanovení tak mohou konkretizovat zákonná ustanovení o odpovědnosti členů představenstva a adaptovat je na konkrétní podmínky dané společností. Společnost se s členem představenstva kromě jiného může dohodnout na podmínkách uplatnění v podstatě jakýchkoli sankcí za porušení povinností. Při koncipování smlouvy o výkonu funkce je přitom nutné mít neustále na zřeteli, že jakékoli ujednání, které by jen omezí odpovědnost člena představenstva za škodu, je absolutně neplatné.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Odpovědností členů představenstva za škodu se podrobněji zabývám v následující podkapitole.

¹⁷⁶ Viz § 194 odst. 5 věta čtvrtá ObchZ.

Vedle soukromoprávní odpovědnosti mohou členové představenstva nést také odpovědnost podle předpisů práva veřejného – zejména zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákona ČNR č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Trestní nebo správní odpovědnost člena představenstva vzniká okamžikem naplnění znaků trestného činu, přestupku nebo jiného správního deliktu. V praxi se lze poměrně často setkat s případy, kdy se členové představenstva pokoušejí své protiprávní jednání krýt rozhodnutím představenstva jako kolektivního orgánu a vyloučit tak svou individuální odpovědnost. Nejvyšší soud České republiky v této souvislosti již dříve judikoval, že konkrétní rozhodnutí představenstva jako kolektivního orgánu nevylučuje trestní nebo správní odpovědnost těch jeho členů, kteří se na jeho přijetí podíleli, jestliže svým jednáním naplnili znaky trestného činu.¹⁷⁷

Další výklad v rámci této kapitoly bude věnován toliko obchodněprávní odpovědnosti, jež je z hlediska zaměření této práce zásadní.

6.2 Odpovědnost za škodu

6.2.1 Odpovědnost za škodu vůči společnosti

Stěžejní postavení mezi existujícími druhy odpovědnosti členů představenstva má odpovědnost za škodu zapříčiněnou porušením právní povinnosti při výkonu funkce. Jejím hlavním účelem je chránit oprávněné zájmy společnosti, zejména pak samotných akcionářů v případech, kdy je jednání členů představenstva v rozporu s pravidly, které se tito členové přijetím funkce zavázali dodržovat.

Výjimečné postavení odpovědnosti za škodu vyplývá zejména z jejího univerzálního charakteru, tedy že se může týkat porušení v podstatě jakékoli povinnosti člena představenstva vyplývající ze zákona, interního normativního aktu (stanov) anebo ze smlouvy o výkonu funkce.

Na odpovědnostní vztah člena představenstva vůči společnosti se aplikují ustanovení obchodního zákoníku. Obchodněprávní režim odpovědnosti vyplývá ze skutečnosti, že samotný právní vztah mezi členem představenstva a společností se řídí pravidly stanovenými obchodním zákoníkem.¹⁷⁸ Základním ustanovením, výslovně upravujícím určité otázky odpovědnosti členů představenstva akciové společnosti, je ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ. Vzhledem k tomu, že uvedené

¹⁷⁷ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR publikované pod č. 23/1999-II. Sb. rozh. tr.

¹⁷⁸ Srov. ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl.* Praha: ASPI, 2006, s. 248.

ustanovení řeší problematiku odpovědnosti členů představenstva jen z menší části, je na řešení většiny otázek v souladu s ustanovením § 757 ObchZ nutno aplikovat obecnou úpravu o náhradě škody obsaženou v ustanoveních § 373 a násl. ObchZ.

Speciální ustanovení § 194 odst. 5 věty třetí ObchZ, jež má před obecnou úpravou náhrady škody v obchodním zákoníku aplikační přednost, stanoví, že členové představenstva, kteří porušením povinností při výkonu funkce způsobí společnosti škodu, za ni odpovídají společně a nerozdílně - solidárně. V praxi je tedy společnost oprávněna požadovat náhradu škody na kterémkoli z povinných členů představenstva (§ 293 ObchZ), přičemž člen představenstva, který náhradu za všechny povinné poskytne, se následně podle ustanovení § 383 ObchZ s ostatními povinnými vypořádá.

Z dikce ustanovení § 194 odst. 5 věty třetí ObchZ rovněž vyplývá, že k odpovědnosti za škodu nejsou beze všeho povoláni všichni členové představenstva, nýbrž pouze ti, kteří se na vzniku škody podíleli.¹⁷⁹ Určení, kteří členové představenstva jsou za škodu odpovědni, je bezpochyby velmi komplikované. Vezmeme-li v úvahu, že kromě zápisů ze zasedání představenstva nemají ostatní orgány společnosti obvykle k dispozici žádný jiný listinný důkaz, budou právě zápisy ze zasedání ve většině případů tvořit základní argumentační rámec společnosti. Podle ustanovení § 195 odst. 2 ObchZ je totiž povinnou součástí každého zápisu ze zasedání též údaj o členech představenstva, kteří hlasovali proti schválenému usnesení nebo se hlasování zdrželi. Ačkoli zápis ze zasedání lze v tomto případě považovat za nejobektivnější důkazní materiál, dle mého názoru pro skutečně objektivní označení odpovědných členů představenstva zdaleka nepostačuje. Jsem přesvědčen, že je nutné brát v úvahu veškeré okolnosti případu, zejména je nezbytné komplexně posoudit veškerou, minulou i současnou aktivitu konkrétního člena představenstva v dané věci.

Jak již bylo uvedeno výše, člen představenstva je odpovědný za škodu vzniklou protiprávním jednáním při výkonu své funkce, resp. při výkonu působnosti svěřené představenstvu společnosti. Z toho lze usoudit, že jednou ze základních, nikoli však jedinou, podmínkou pro vznik odpovědnostního vztahu je jednoznačné porušení právní povinnosti, jež musí být věrohodně prokázáno.

¹⁷⁹ Srov. např. ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právníkové osoby jako podnikatelé*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 299.

V této souvislosti se nabízí otázka, kdo je v případě vzniku odpovědnostního vztahu mezi členem představenstva a společností nositelem důkazního břemene. Zásadně platí, že porušení určité povinnosti ze strany člena představenstva prokazuje společnost. Jediná výjimka z tohoto pravidla nastává tehdy, je-li sporné, zda člen představenstva jednal s péčí řádného hospodáře tak, jak mu to ukládá ustanovení § 194 odst. 5 věty první ObchZ. V takovém případě dochází na základě ustanovení věty druhé téhož paragrafu k přesunu věcného břemene ze společnosti na člena představenstva. Je na členovi představenstva, aby prokázal, že se porušení povinnosti jednat s předepsanou péčí nedopustil. Obrácení důkazního břemene se přitom týká pouze samotného jednání s péčí řádného hospodáře. Účelem obrácení důkazního břemene je v první řadě ochrana společnosti a jejích akcionářů před protiprávním jednáním členů představenstva v případech, kdy společnost sama o sobě nemá dostatek relevantních důkazů, jimiž by byla schopna přesvědčivě prokázat porušení principiální povinnosti člena statutárního orgánu společnosti. Členové představenstva jsou pod hrozbou případné odpovědnosti za škodu přinuceni sami předkládat i takové důkazy, ke kterým by akcionáři za normálních okolností neměli přístup.

Co se týče vzniku škody, její výše, příčinné souvislosti mezi protiprávním jednáním a vznikem škody, příp. porušení některých dalších povinností ze strany člena představenstva, tyto skutečnosti je ve všech případech bez rozdílu povinná dokázat poškozená společnost.¹⁸⁰ Dokazování porušení povinnosti konkrétním členem představenstva je stejně komplikované jako v případě určování odpovědných osob, poněvadž závisí na množství dostupných dokumentů a informací o činnosti zkoumaných osob a jejich vzájemných vztazích. Důkazní materiál tvoří především zápisy ze zasedání představenstva a jiné dostupné písemné materiály týkající se činnosti představenstva.

Odpovědnost za škodu je v platném obchodním zákoníku konstruována jako odpovědnost objektivní. Kritérium zavinění tak při vzniku odpovědnostního vztahu mezi členem představenstva a společností není relevantní.

Člen představenstva se může odpovědnosti zprostit, prokáže-li v souladu s ustanovením § 374 ObchZ existenci okolnosti vylučující jeho odpovědnost charakteru neodvratitelné nebo nepřekonatelné překážky, o níž včas nevěděl

¹⁸⁰ Viz BEJČEK, J. *Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností*. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 613-624.

ani nemohl vědět a jež mu bránila ve splnění jeho povinnosti. Pod takovými překážkami si lze představit jakékoli překážky charakteru vyšší moci, například povodně, zemětřesení a jiné živelné pohromy, výpadky elektrického proudu, stav epidemie apod.

Další liberační důvod je upraven ve speciálním ustanovení § 194 odst. 5 věty páté ObchZ. Je jím skutečnost, že ke vzniku škody došlo v důsledku plnění konkrétního pokynu valné hromady. Dle mého názoru je logické a správné, že členové představenstva nenesou odpovědnost za jednání, k němuž jsou povinováni jinými orgány společnosti. Pokud ovšem členové představenstva poruší své povinnosti v důsledku plnění pokynu valné hromady, jenž byl v rozporu s právními předpisy, za vzniklou škodu odpovídají v plném rozsahu. Členové představenstva jako reprezentanti právnické osoby jsou totiž stejně jako všechny subjekty práva povinni za všech okolností dodržovat právní předpisy.

Společnost je oprávněna po členovi představenstva, jehož protiprávní jednání při výkonu funkce jí způsobilo škodu, požadovat kromě náhrady škody skutečné též náhradu ušlého zisku. Obchodní zákoník přitom v souladu s primární reparační funkcí odpovědnosti za škodu preferuje náhradu v penězích před uvedením v předešlý stav. Výše náhrady, kterou je společnost oprávněna požadovat, není zákonem nijak omezena. Dokonce ani soud ji nemůže svým rozhodnutím snížit, poněvadž na rozdíl od občanského zákoníku obchodní zákoník nezná institut moderačního práva soudu (386 odst. 2 ObchZ).

Určité interpretační neshody mezi českými právními vědci vyvolává ustanovení § 194 odst. 5 věty čtvrté ObchZ. Toto ustanovení prohlašuje za neplatnou jakoukoli smlouvu mezi členem představenstva a společností nebo jakékoli ustanovení stanov společnosti omezující nebo vylučující odpovědnost člena představenstva za škodu. V této souvislosti se předmětem polemiky stává otázka, zda se předmětné ustanovení týká pouze smluv uzavřených před vznikem odpovědnostního vztahu, nebo se týká též smluv, jimiž se společnost de facto vzdává nároku na náhradu již vzniklé škody.

Podle J. Bejčka je zákaz uzavírání smluv vylučujících nebo omezujících odpovědnost účinný vůči všem dohodám mezi členy představenstva a společností, tedy i následným. Hlavním argumentem, jímž J. Bejček podporuje své tvrzení, je potenciální hrozba zneužití oprávnění vzdát se nároku na náhradu škody těmi

členy představenstva, kteří jsou osobami oprávněnými jednat jménem společnosti v právních vztazích a zároveň osobami, které společnosti způsobily škodu.¹⁸¹

Naproti tomu I. Rada zastává názor, že je nezbytné přísně rozlišovat mezi institutem vyloučení nebo omezení odpovědnosti členů představenstva do budoucna a institutem vzdání se nároku na náhradu škody *ex post*. K určení rozdílů mezi oběma instituty lze podle něj dospět jak gramatickým, tak logickým výkladem příslušných ustanovení zákona.¹⁸²

Podle mého názoru zákonodárce prostřednictvím ustanovení § 194 odst. 5 věty čtvrté ObchZ vyslovuje neplatnost toliko těch smluv mezi společnostmi a členy jejího představenstva, které vylučují nebo omezují odpovědnost členů představenstva do budoucna. Své tvrzení se pokusím opřít o několik argumentů. Především, dohoda o vzdání se nároku na náhradu vzniklé škody vůči členovi představenstva je uzavírána pro konkrétní jednotlivý případ, zatímco omezení nebo vyloučení odpovědnosti zasahuje neomezený počet v budoucnu potenciálně nastalých případů. Hlubším rozbořením obou pojmů dále dospějeme k závěru, že omezit nebo vyloučit jakoukoli již existující skutečnost není z logiky věci možné. V neposlední řadě si dovoluji konstatovat, že limitace nebo vyloučení odpovědnosti má též mnohem závažnější právní důsledky než jednorázové vzdání se nároku na náhradu škody.

Mluvíme-li o otázce vzdání se nároku na náhradu již vzniklé škody, považují za nezbytné dotknout se alespoň zčásti problematiky tzv. absolutoria. Absolutorium je právní vědou zavedené pojmenování pro rozhodnutí valné hromady o vzdání se práva na náhradu škody vůči členovi představenstva. Ačkoli mezi právními vědci dosud nepanuje shoda názorů na přípustnost¹⁸³ absolutoria, používání tohoto instrumentu je v praxi českých obchodních společností docela běžné.

Podstatou problému je otázka, zda je valná hromada společnosti v rámci své působnosti vůbec oprávněna o vzdání se práva společnosti na náhradu škody rozhodovat. Valná hromada jako kolektivní orgán akciové společnosti se na svých rozhodnutích usnází. Je ovšem důležité uvědomit si, že usnesení valné hromady

¹⁸¹ Viz BEJČEK, J. *Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností*. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 613-624.

¹⁸² Viz RADA, I. *Odpovědnost funkcionářů společnosti. Zejména členů dozorčí rady*. Právní rádce, 2008, č. 2, s. 4-15.

¹⁸³ Dovolnost absolutoria za určitých podmínek připouštějí např. K. Eliáš a T. Dvořák. Srov. ELIÁŠ, K. *K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností*. Právník, 1999, č. 4, s. 236; DVOŘÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost. 2., aktualizované vydání*. Praha: ASPI, 2009, s. 522-527. Naproti tomu o nepřípustnosti absolutoria je přesvědčen J. Bejček. Viz BEJČEK, J. *Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností*. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 613-624.

samo o sobě není právním úkonem.¹⁸⁴Jediným orgánem, jenž má výlučnou působnost činit jménem společnosti právní úkony, je představenstvo jako její statutární orgán. Valná hromada tak svým usnesením může dát toliko pokyn představenstvu, resp. členům představenstva oprávněným jednat jménem společnosti, aby s konkrétním členem představenstva uzavřeli smluvní ujednání, jehož předmětem bude dohoda o vzdání se práva na náhradu škody.

Zde ovšem narážíme na ustanovení § 194 odst. 4 věty třetí ObchZ, jež zakazuje kterémukoli orgánu společnosti, valnou hromadu nevyjímaje, dávat představenstvu jakékoli pokyny týkající se obchodního vedení. Budeme-li problematiku náhrady škody za porušení povinností členem představenstva považovat za součást obchodního vedení v širším slova smyslu, je zřejmé, že valná hromada není oprávněna dát představenstvu pokyn k uzavření příslušné dohody. Přijmeme-li naopak výklad pojmu obchodního vedení zúžený na otázky přímo související s obchodní činností společnosti, je představenstvo v souladu s ustanovením § 194 odst. 4 věty první ObchZ povinno pokyn valné hromady respektovat a dohodu uzavřít.

Osobně zastávám názor, že pojem obchodního vedení je třeba vykládat extenzivně. Z gramatického i teleologického výkladu ustanovení § 194 odst. 4 ObchZ podle mě vyplývá, že úmyslem zákonodárce bylo ponechat představenstvu takovou míru autonomie, aby mohlo samostatně rozhodovat o co možná největším okruhu otázek souvisejících s chodem společnosti. Usnesení valné hromady dávající představenstvu pokyn k uzavření dohody o vzdání se práva na náhradu škody vůči členu představenstva tedy považuji za nepřipustné.¹⁸⁵

6.2.2 Odpovědnost za škodu při přeměně společnosti

Zvláštním případem odpovědnosti člena představenstva za škodu je odpovědnost za škodu vzniklou v souvislosti s porušením povinností při přeměně akciové společnosti. Specifičnost takové odpovědnosti spočívá v tom, že v roli

¹⁸⁴ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 3. 2002 sp. zn. 29 Odo 548/2001.

¹⁸⁵ V podobném smyslu se vyjádřil též Nejvyšší soud ČR již v rozhodnutí ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. 32 Cdo 500/2000: „*Jestliže valná hromada rozhodla o věci, o které v rámci své působnosti rozhodovat nemůže, neboť do její působnosti takové rozhodování nepatří, nemá takové rozhodnutí žádné právní účinky ani v rámci společnosti, natož ve vztahu ke třetím osobám.*“

oprávněného subjektu již nefiguruje toliko přeměňovaná společnost, nýbrž také její akcionáři a věřitelé.¹⁸⁶

Právní rámec odpovědnosti za škodu při přeměně společnosti tvoří relativně nedávno přijatý zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (dále též „ZPřem“), jenž nabyl účinnosti dnem 1. 7. 2008. Předchozí úprava přeměn obchodních společností, obsažená v části první a druhé obchodního zákoníku již z kvantitativního ani kvalitativního hlediska nevyhovovala potřebám praxe. Potřeba nové, komplexní a detailnější právní regulace, jež bude plně v souladu se závaznými předpisy komunitárního práva,¹⁸⁷ vyústila v přijetí samostatného právního předpisu, který je k obchodnímu zákoníku jako obecnému předpisu ve vztahu speciality.

Na rozdíl od předchozí úpravy v obchodním zákoníku, zákon o přeměnách obchodních společností upravuje otázku odpovědnosti členů představenstva za škodu obecně pro všechny druhy přeměn, tzn. fúzi, rozdělení, převod jmění na společníka i změnu právní formy. Tím, že zákon nečiní mezi jednotlivými druhy přeměn žádné rozdíly, je úprava odpovědnosti za škodu jako celku v porovnání s minulostí přehlednější a poměrně jednoznačná.

Podle ustanovení § 50 odst. 1 ZPřem členové představenstva a soudní znalci, zainteresovaní při přeměně společnosti,¹⁸⁸ odpovídají za škodu, jež vznikla porušením jejich povinností při takové přeměně akcionářům a věřitelům dané společnosti.

Nejedná se tedy, jak jsem již zmínil výše, o odpovědnost pouze vůči společnosti jako subjektu práva. Osobami oprávněnými požadovat náhradu vzniklé škody jsou v tomto případě i třetí osoby - akcionáři a věřitelé. Právě oni jsou totiž vedle samotné společnosti těmi osobami, které mohou být porušením povinností ze strany členů představenstva při tak závažném procesu, jakým přeměna společnosti bezpochyby je, poškozeny nejvíce. U akcionářů se pochybení člena představenstva při přípravě a realizaci přeměny společnosti může projevit například snížením tržní

¹⁸⁶ Např. I. Rada v souvislosti s odpovědností členů představenstva vůči akcionářům a věřitelům akciové společnosti hovoří o tzv. odpovědnosti vůči třetím osobám. Viz RADA, I. *Odpovědnost funkcionářů vůči třetím osobám*. Právní rádce, 2008, č. 4, s. 4-10.

¹⁸⁷ Třetí směrnice Rady 78/855/EHS ze dne 9. 10. 1978, založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, o fúzích akciových společností; Šestá směrnice Rady 82/891/EHS ze dne 17. 12. 1982, založená na čl. 54 odst. 3 písm. g) Smlouvy, o rozdělení akciových společností.

¹⁸⁸ § 50 odst. 1 ZPřem: „...znalec nebo znalci pro přeměnu, znalec nebo znalci oceňující jmění zúčastněné obchodní společnosti nebo družstva a znalec přezkoumávající přiměřenost vypořádání poskytovaného ostatním společníkům při převodu jmění...“

hodnoty akcií společnosti v důsledku prodlení s prováděním určitých zákonem stanovených úkonů. Jedním z důsledků porušení povinnosti člena představenstva může být rovněž snížení schopnosti společnosti dostát svým závazkům vůči věřitelům, majitelům dluhopisů společnosti apod.

Z dikce ustanovení § 50 odst. 1 ZPřem výslovně nevyplývá, že by k náhradě škody byla kromě věřitelů a akcionářů společnosti aktivně legitimována též samotná společnost. Aktivní legitimace akciové společnosti ovšem vyplývá z ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ, podle něhož je společnost oprávněna od člena představenstva požadovat náhradu škody z titulu porušení v podstatě jakékoli zákonem nebo smlouvou stanovené povinnosti, povinnosti stanovené ZPřem nevyjímaje.

Zákon o přeměně obchodních společností v ustanovení § 50 odst. 1 zakládá solidární odpovědnost povinných osob, tj. členů představenstva společnosti a znalců. Pasivně legitimované osoby tedy odpovídají za škodu společně a nerozdílně. Je ovšem nutné mít na zřeteli, že za vznik škody budou odpovídat pouze ti členové představenstva, kteří se porušení povinností dopustili.

Podobně jako u odpovědnosti za škodu vůči společnosti podle obchodního zákoníku, je i v zákoně o přeměně obchodních společností dána členovi představenstva možnost liberovat se. Konkrétně podle ustanovení § 50 odst. 2 ZPřem se člen představenstva může zprostit své odpovědnosti, pokud sám prokáže, že jednal s péčí řádného hospodáře. I v tomto případě mohou jako klíčové důkazy zachování péče řádného hospodáře sloužit zejména písemné zápisy ze zasedání představenstva, příp. další listiny dokumentující činnost, resp. nečinnost konkrétních členů představenstva při přeměně společnosti.

Naopak významnou odchylkou od úpravy odpovědnosti za škodu v obchodním zákoníku je absence liberačního důvodu týkajícího se plnění pokynu valné hromady (§ 194 odst. 5 věty páté ObchZ). Pokud tedy člen představenstva v souvislosti s přeměnou společnosti dostane od valné hromady pokyn, jenž posoudí jako nevhodný, je povinen jeho plnění odmítnout.

Zajímavým charakteristickým rysem odpovědnosti za škodu podle ZPřem je pluralita oprávněných subjektů. Zákonodárce v zájmu zajištění výkonu práva na náhradu škody všem oprávněným stanovil pravidla, na jejichž základě bude moci každá z oprávněných osob dosáhnout svého práva na náhradu škody vůči povinnému. Soudní rozhodnutí, jímž se žalobci – oprávněné straně přiznává právo na náhradu škody, je podle ustanovení § 50 odst. 3 ZPřem pro odpovědné osoby

závazné i vůči ostatním oprávněným osobám, co se základu přiznaného práva týče. Znamená to tedy, že v dalších řízeních s totožným skutkovým stavem již nebude zkoumána existence práva na náhradu škody, ale soud bude řešit toliko otázky výše přiznané náhrady škody.¹⁸⁹

Podobně jako jiná práva, též právo na náhradu škody při přeměnách společnosti je promlčitelné. Podle ustanovení § 50 odst. 4 ZPřem je objektivní promlčecí lhůta práva na náhradu škody pět let ode dne, kdy se zápis přeměny společnosti do obchodního rejstříku stal účinným.

Z hlediska právní jistoty členů představenstva považují za velmi přínosné, že zákon dává akcionáři možnost vzdát se práva na náhradu škody kdykoli poté, co se dozví o zahájení přípravy přeměny společnosti [§ 7 písm. a) ve spojení s § 9 ZPřem].

V souvislosti s přeměnou akciové společnosti obsahuje ZPřem kromě výše uvedené základní skutkové podstaty ještě jednu, doplňkovou skutkovou podstatu odpovědnosti za škodu vůči třetím osobám. Ve smyslu ustanovení § 59 odst. 2 ZPřem odpovídají všichni členové představenstva společně a nerozdílně se společností za škodu, jež vznikla ostatním obchodním společností zúčastněným přeměny společnosti v důsledku toho, že společnost včas nepodala návrh na zápis přeměny do obchodního rejstříku. Účelem tohoto ustanovení je podle mého názoru snaha preventivně působit na obchodní společnost, aby svou nečinností ve věci podání návrhu na zápis přeměny neohrožovaly oprávněné zájmy ostatních zúčastněných společností.

6.3 Zvláštní případy odpovědnosti

6.3.1 Odpovědnost za porušení zákazu konkurence

Již v rámci výkladu týkajícího se obecných povinností členů představenstva jsem uvedl, že ze zákazu konkurence podle ustanovení § 196 ObchZ neplyne členům představenstva povinnost něco dát nebo konat, nýbrž se něčeho zdržet.¹⁹⁰

Specifický charakter této povinnosti se kromě výše uvedeného projevuje v následcích jejího porušení. Odpovědnost za porušení zákazu konkurence je zvláštním typem odpovědnosti, upraveným samostatně v ustanovení § 65 odst. 2 ObchZ. Základním znakem, jenž odlišuje odpovědnost za porušení zákazu

¹⁸⁹ Srov. KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 734.

¹⁹⁰ Srov. výklad sub 4.6.

konkurence od odpovědnosti za škodu, je absence škody jako esenciálního předpokladu odpovědnosti. Konkurenční jednání člena představenstva je totiž podle ustanovení § 196 ObchZ zakázáno bez ohledu na to, zda je jeho důsledkem vznik kvantifikovatelné škody. Je ovšem nutné uvést, že v drtivé většině případů je porušení zákazu konkurence se vznikem škody společnosti spojeno. Pokud se v takovém případě společnost rozhodne požadovat po členech představenstva náhradu škody, může tak učinit s odkazem na obecnou úpravu odpovědnosti za škodu zapříčiněnou porušením povinnosti při výkonu funkce podle ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ. Právo společnosti na náhradu škody při porušení povinnosti zdržet se konkurenčního jednání je dokonce výslovně garantováno v ustanovení § 65 odst. 2 ObchZ.

Vraťme se ale k samotné odpovědnosti za porušení zákazu konkurence. Na základě ustanovení § 65 odst. 2 ObchZ je akciová společnost oprávněna od člena představenstva, který jednal konkurenčně, požadovat:

- vydání prospěchu z obchodu, při kterém zákaz konkurence porušil, nebo
- převedení tomu odpovídajících práv.

Jak je patrné z díkce předmětného ustanovení zákona, společnost si může způsob kompenzace zvolit. Podíváme-li se ovšem na druhy konkurenčního jednání člena představenstva akciové společnosti stanovené v ustanovení § 196 odst. 1 ObchZ, je patrné, že odpovědnost podle ustanovení § 65 odst. 2 ObchZ lze aplikovat toliko na konkurenční jednání uvedené pod písmeny a), b) a c) tohoto ustanovení. U skutkové podstaty uvedené pod písmenem d) je na rozdíl od skutkových podstat uvedených pod písmeny a) – c), u nichž dochází k porušení zákazu konkurence teprve aktivním jednáním člena představenstva, zákaz konkurence porušen již samotným okamžikem přijetí funkce v orgánu jiné podnikající právnické osoby.

Sankci v podobě vydání prospěchu z obchodu lze podle mého názoru využít především v případech, kdy člen představenstva konkurenčně jedná ve prospěch třetí osoby, tj. u skutkových podstat dle ustanovení § 196 odst. 1 ObchZ písm. b) a c). Prospěchem z obchodu je tak možné chápat jakýkoli majetkový prospěch (peníze, věci, práva), jenž člen představenstva získal z obchodu, kterým porušil zákaz konkurence¹⁹¹.

¹⁹¹ DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl I. § 1 - § 92e*. Praha: Polygon, 2002, s. 437.

Druhou sankcí, kterou může společnost po provinilém členovi představenstva požadovat, je převedení práv odpovídajících prospěchu z konkurenčního obchodu. Názory na obsah pojmu právo odpovídající prospěchu z konkurenčního obchodu se v právní doktríně poněkud liší. Podle J. Dědiče toto právo vzniká, „*pokud osoba porušující zákaz konkurence prospěch ještě nezískala, ale vznikl jí již právní nárok na plnění nebo jde o opakující se plnění (konkurenční obchod nebyl ještě vůbec nebo zcela konzumován)*“.¹⁹² I. Rada a R. Kozel si zase pod uvedeným pojmem představují jakékoli právo, jež člen představenstva získal provedením konkurenčního obchodu¹⁹³. Osobně se přikláním k interpretaci I. Rady a R. Kozla, která podle mého názoru lépe vystihuje obsah uvedeného ustanovení z hlediska teleologického i gramatického.

Je-li odpovědný člen představenstva společností vyzván k převodu práva z uzavřeného obchodu, je povinen toto právo převést na společnost tak, jak jej sám nabyt. V případě, že člen představenstva v rámci konkurenčního jednání nabyt právo vlastnické na základě smlouvy, jejímž obsahem je povinnost smluvních stran *do ut des*, sankce spočívá v prostém převodu tohoto práva na oprávněnou společnost. Pokud ovšem člen představenstva nabyt určité právo ze smlouvy, z níž smluvním stranám vyplývá povinnost *do ut facias* nebo *facio ut facias*,¹⁹⁴ je situace poněkud složitější. V takových případech totiž bude zpravidla třeba souhlasu druhé smluvní strany s převodem práva z konkurenčního jednání. Situace se může zkomplikovat v případě, že druhá smluvní strana, která není subjektem odpovědnostního vztahu mezi společností a členem představenstva, se rozhodne neudělit souhlas s převodem práva, neboť podle I. Rady „...*k výběru smluvního partnera došlo (ve velké většině případů) právě s ohledem na očekávané vlastnosti jeho konání (kvalita, rychlost, cena)*“.¹⁹⁵ I. Rada v této souvislosti upozorňuje, že na možný nesouhlas druhé smluvní strany „...*je třeba při uplatnění sankcí brát ohled, nikoli z důvodu ztráty nároku jiného (náhradu škody lze uplatnit vedle obou nároků z porušení zákazu konkurence), nýbrž z důvodu ekonomičnosti postupu*“.¹⁹⁶

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Viz RADA, I. *Speciální případy odpovědnosti funkcionářů. Zejména členů dozorčí rady*. Právní rádce, 2008, č. 3, s. 4-5; KOZEL, R. in Koblíha, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha: Linde, 2006, s. 170.

¹⁹⁴ Např. práva ze smlouvy o úvěru, smlouvy o dílo, smlouvy licenční, smlouvy leasingové apod.

¹⁹⁵ RADA, I. *Jednatel s.r.o., představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha: Linde, 2003, s. 139.

¹⁹⁶ RADA, I. *Speciální případy odpovědnosti funkcionářů. Zejména členů dozorčí rady*. Právní rádce, 2008, č. 3, s. 4-5.

Právo na vydání prospěchu z obchodu, stejně tak právo na převod práv odpovídajících tomuto prospěchu musí být uplatněno u odpovědného člena představenstva ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy se akciová společnost o vzniku práva dozvěděla. Nejpozději může společnost uplatnit právo z porušení zákazu konkurence do jednoho roku ode dne, kdy toto právo objektivně vzniklo. Není-li právo uplatněno v těchto lhůtách, prekluduje se (§ 65 odst. 3 ObchZ).

6.3.2 Podnikatelská seskupení a odpovědnost

Zvláštní právní úprava vztahů mezi ovládajícími a ovládanými osobami s sebou nese také určitá specifika týkající se odpovědnosti členů představenstva. Považuji proto za potřebné v rámci svého výkladu věnovat prostor také této problematice.

Mluvíme-li o odpovědnosti členů představenstva v rámci podnikatelského seskupení, je nutné rozlišovat mezi vztahy, jež vznikají na základě uzavřené ovládací smlouvy (smluvní koncern) a vztahy, jež nejsou založeny ovládací smlouvou (faktický koncern, resp. prostý vztah mezi ovládající a ovládanou osobou při neexistenci jednotného řízení v rámci podnikatelského seskupení).¹⁹⁷

V případě faktického koncernu a vztahů prostého ovládaní při neexistenci jednotného řízení jsou členové představenstva ovládané společnosti v jednotlivých případech za splnění podmínek stanovených obchodním zákoníkem oprávněni nadřadit zájem ovládající společnosti nad zájem společnosti ovládané.¹⁹⁸ Zákon tedy modifikuje obecnou právní povinnost členů představenstva jednat v zájmu společnosti i povinnost jednat s péčí řádného hospodáře. Jednání členů představenstva v takovém případě není možné považovat za porušení povinnosti dané zákonem, tudíž odpovědnost členů představenstva za případnou škodu vůči společnosti podle ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ nebude z důvodu absence předpokladu protiprávnosti jednání dána.

Ve smyslu ustanovení § 66a odst. 8 ObchZ může ovládající osoba využít svého vlivu k tomu, aby v představenstvu ovládané společnosti prosadila přijetí opatření nebo uzavření takové smlouvy, z něž může ovládané osobě vzniknout majetková

¹⁹⁷ Blíže k vymezení jednotlivých forem podnikatelských seskupení viz např. DĚDIČ, J., KASÍK, P., PIHERA, V. *K problematice právní úpravy koncernu*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 5, s. 133-134.

¹⁹⁸ Srov. ČERNÁ, S., ČECH, P. *Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 1, s. 10-17.

újma. To je ovšem možné toliko v případě, že ovládající osoba vzniklou újmu uhradí nejpozději do konce účetního období, v němž újma vznikla, anebo bude v téže době uzavřena smlouva o tom, v jaké přiměřené lhůtě a jak bude ovládající osobou tato újma uhrazena. Z dikce uvedeného ustanovení vyplývá vícero skutečností. V první řadě je nutno zdůraznit, že představenstvu ovládané společnosti z předmětného ustanovení zákona nevyplývá povinnost vyhovět konkrétnímu záměru nebo přání ovládající osoby. Žádný právní předpis neukládá představenstvu ovládané společnosti povinnost řídit se vůlí ovládající osoby. Pokud se ale představenstvo rozhodne záměru ovládající osoby vyhovět, musí být naprosto přesvědčeno, že všechny předpoklady přípustnosti takového jednání dané zákonem jsou splněny. S. Černá a P. Čech v této souvislosti upozorňují, že v zájmu minimalizace pravděpodobnosti porušení zákona by rozhodování o vyhovění každému konkrétnímu požadavku ovládající osoby mělo předcházet provedení tzv. „testu legálnosti“. Hlavním výstupem testu legálnosti by mělo být zjištění, zda ovlivňování ovládané osoby prostřednictvím požadavku ovládající osoby splňuje veškeré předpoklady stanovené zákonem či nikoli. V rámci testu legálnosti by představenstvo ovládané společnosti mělo odpovědět na tyto základní otázky: Je právní úkon nebo opatření požadované ovládající osobou v souladu s obecně závaznými právními předpisy a stanovami společnosti? Bude ovládající osoba vzhledem ke všem okolnostem schopna uhradit případnou újmu ovládané osobě?

Při hledání odpovědi na první otázku je nutné nejen zkoumat soulad navrhovaného právního úkonu nebo opatření s právními předpisy v době provádění testu legálnosti, nýbrž také brát v úvahu veškeré možné nepříznivé dopady přijetí takového opatření nebo úkonu do budoucna. Znamená to tedy, že soulad konkrétního opatření se zákonem a stanovami společnosti sám o sobě pro vyloučení protiprávnosti jednání představenstva nepostačuje, pokud lze důvodně předpokládat, že důsledkem přijetí tohoto opatření bude například nemožnost náhrady újmy z důvodu nepředvídatelnosti jejího rozsahu.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Příkladem může být situace, kdy ovládající osoba přiměje představenstvo ovládané společnosti k uzavření smlouvy, která omezuje výkon vlastnického práva ovládané osoby k nemovitostem ve prospěch jiné společnosti ovládané ovládající společností. Důsledkem omezení vlastnického práva je majetková újma mnohem většího než původně předpokládaného rozsahu, přičemž její rozsah neustále narůstá. Koncem účetního období je zjištěno, že ovládající společnost nemá dostatek finančních prostředků na úhradu újmy způsobené ovládané společností, ani není schopna zajistit úhradu újmy jiným přiměřeným způsobem. Zákonný předpoklad úhrady újmy do konce účetního období není splněn, tudíž jednání představenstva ovládané společnosti je nutno hodnotit jako protiprávní.

Za účelem snížení možného rizika neschopnosti uhradit újmu vzniklou ovládané osobě prosazením vlivu ovládající osoby je nezbytné, aby představenstvo ovládané společnosti shromáždilo veškeré dostupné informace o finančních rezervách a platební morálce ovládající společnosti. Relevantní informace je možné čerpat z jakýchkoli veřejně dostupných dokumentů, zejména z účetních závěrek, výročních zpráv apod.²⁰⁰ Pokud představenstvo dospěje k závěru, že na základě zjištěných informací lze mít oprávněné pochybnosti o schopnosti ovládající osoby dostát své povinnosti uhradit újmu, je povinno odmítnout plnění požadavků ovládající osoby.

Výsledek testu legálnosti je směrodatný pro další postup představenstva. Je-li výsledek testu kladný, má představenstvo možnost rozhodnout, zda akceptuje vliv ovládající společnosti a její požadavek přijme či nikoli. V případě, že požadavku vyhoví, břemeno reparace případně vzniklé újmy se podle ustanovení § 66a odst. 8 ObchZ přesouvá na ovládající osobu.

Pokud výsledek testu legálnosti dopadne negativně, je představenstvo ovládané společnosti povinno odmítnout přijetí požadavku ovládající osoby z důvodu jeho rozporu se zákonným ustanovením § 66a odst. 8 ObchZ. V opačném případě se členové představenstva vystavují reálné hrozbě odpovědnosti za škodu vzniklou ovládané společnosti porušením povinností při výkonu funkce podle obecných ustanovení § 194 odst. 5 ObchZ ve spojení s § 373 a násl. ObchZ.

Vedle členů představenstva ovládané společnosti hrají aktivní roli ve vztazích v rámci podnikatelského seskupení též členové statutárního orgánu ovládající osoby, pro účely našeho výkladu akciové společnosti. Podle ustanovení § 66a odst. 8 ObchZ je k reparaci újmy způsobené prosazením vlivu ovládané společnosti povinna sama ovládající společnost, nikoliv členové jejího představenstva. Neuhradí-li ovládající společnost újmu řádně a včas, odpovídá ovládané osobě za škodu, jež jí v této souvislosti vznikla a členové představenstva povinné společnosti figurují jako solidární ručitelé za splnění závazku k náhradě škody (§ 66a odst. 14 a 15 ObchZ).

Podnikatelská seskupení vzniklá na základě ovládací smlouvy podle ustanovení § 190b odst. 1 ObchZ (tzv. smluvní koncern) mají jiný právní režim odpovědnosti členů představenstva než v případě faktického koncernu

²⁰⁰ Viz ČERNÁ, S., ČECH, P. *Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 1, s. 10-17.

nebo vztahů prostého ovládní. Zásadní rozdíl tkví v tom, že zatímco u faktických koncernů je ovládaná osoba oprávněna odmítnout akceptovat požadavek ovládající osoby, pokyny řídící osoby v rámci smluvního koncernu jsou pro představenstvo řízené osoby závazné a to je povinno je plnit, jsou-li v souladu s právními předpisy nebo stanovami. Ačkoli představenstvo řízené osoby není nadáno oprávněním rozhodovat o akceptaci nebo neakceptaci pokynů řídící osoby, je povinno za všech okolností jednat s péčí řádného hospodáře (§ 190b odst. 6 ObchZ). Obdobně jsou povinni jednat též členové představenstva řídící osoby - akciové společnosti (§ 190b odst. 5 ObchZ). V této souvislosti je potřebné, aby se členové představenstva pečlivě seznamovali a zabývali pokyny udělenými řídící osobou a v případě, že shledají jejich nesoulad s právními předpisy nebo stanovami společnosti, odmítli jejich plnění. Zároveň lze doporučit, aby upozornili řídící osobu na nepříznivé důsledky, které mohou vzniknout řízené společnosti splněním závazného pokynu. Členové představenstva řídící společnosti by se měli upozorněnými představenstva řízené společnosti vážně zabývat a činit vše pro to, aby udíleli takové pokyny, které budou pro řízenou společnost nejméně zraňující.²⁰¹

Důsledky porušení povinnosti jednat při udělení a plnění závazných pokynů s péčí řádného hospodáře jsou stanoveny s malými odchylkami shodně pro členy představenstva řídící i řízené společnosti. Osoby, které uvedenou povinnost porušily, odpovídají solidárně za škodu, která vznikla v souvislosti s plněním pokynu řídící osoby řízené osobě nebo jejím věřitelům.

6.4 Ručení členů představenstva

Porušení povinností členů představenstva při výkonu funkce může mít kromě odpovědnosti za škodu vůči společnosti za následek také vznik ručení za závazky společnosti podle ustanovení § 194 odst. 6 ObchZ. I. Rada považuje zákonné ručení za závazky společnosti za jednu z forem nepřímé odpovědnosti členů představenstva vůči věřitelům společnosti.²⁰² Výrazným specifickým institutem zákonného ručení je jeho výrazně sankční charakter, jenž jej odlišuje od odpovědnosti za škodu vůči společnosti, jejíž primární funkcí je reparovat majetkovou újmu způsobenou společností. Jedním z účelů ručení tak je vyvíjet tlak na členy představenstva,

²⁰¹ Srov. ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl.* Praha: ASPI, 2006, s. 248.

²⁰² RADA, I. *Odpovědnost funkcionářů vůči třetím osobám.* Právní rádce, 2008, č. 4, s. 8.

kteří jsou v prodlení s náhradou způsobené škody, aby tuto povinnost co nejdříve splnili.

Obchodní zákoník stanoví dva základní předpoklady vzniku ručení za závazky společnosti, které musí být splněny kumulativně. Prvním předpokladem je existence nesplněného závazku člena představenstva k úhradě škody vzniklé společnosti v důsledku porušení jeho právní povinnosti. Druhým předpokladem je nemožnost věřitelů dosáhnout uspokojení svých pohledávek z důvodu platební neschopnosti společnosti anebo proto, že společnost zastavila platby.

Vzhledem k tomu, že odpovědní členové představenstva ručí za závazky společnosti solidárně, jsou věřitelé na základě ustanovení § 293 ObchZ oprávněni uplatnit své pohledávky vůči společnosti proti všem odpovědným členům představenstva nebo jen proti některému z nich. J. Bejček v této souvislosti uvádí, že solidarita ručitélského závazku vůči věřitelům vzniká mezi těmi členy představenstva, porušením jejich povinnosti vznikla společnosti škoda, která se projevila v neschopnosti společnosti uspokojit pohledávky věřitelů.²⁰³ Každý ručitel ručí za závazky společnosti maximálně do výše neuhrazené škody. Lze proto zcela logicky předpokládat, že věřitelé společnosti se budou snažit své pohledávky vymáhat po tom z ručitelů – členů představenstva (případně dozorčí rady²⁰⁴), který způsobil svým protiprávním jednáním společnosti nejvyšší škodu.

Z teoretického hlediska představuje ručení členů představenstva za závazky společnosti významný prostředek, který může věřitelům pomoci alespoň zčásti vymocit jejich pohledávky vůči společnosti, jež se nachází v situaci špatné schopnosti dostát svým závazkům. Z hlediska praktického si lze jen stěží představit, že věřitelé budou při vymáhání svých pohledávek od členů představenstva úspěšní. Informace o osobách ručících za závazky společnosti a výši jejich ručitélského závazku jsou povětšinou známy pouze malému okruhu osob v rámci struktur povinné společnosti a je tedy málo pravděpodobné, že by tyto osoby byly ochotny požadované informace věřitelům poskytnout.²⁰⁵

²⁰³ BEJČEK, J. *Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností*. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 623.

²⁰⁴ Podle ustanovení § 200 odst. 3 ObchZ platí ustanovení obchodního zákoníku o odpovědnosti za škodu a ručení členů představenstva obdobně též na členy dozorčí rady akciové společnosti.

²⁰⁵ V podobném duchu se vyjadřuje též S. Černá. Viz ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl*. Praha: ASPI, 2006, s. 252.

ZÁVĚR

Shrneme-li výklad podaný v jednotlivých kapitolách této práce a podíváme-li se na představenstvo z pohledu vnitřní struktury akciové společnosti, je dle mého názoru zřejmé, že v porovnání s ostatními orgány společnosti disponuje nejširším polem působnosti a také největší mírou vlivu na chod korporace. S trochou nadsázky lze konstatovat, že představenstvo je ve své podstatě jediným skutečným vykonavatelem moci ve společnosti. Zatímco valná hromada především stanovuje základy „politiky“ společnosti, tedy principy, na nichž má být společnost budována a obecné cíle, jichž má být v středně- nebo dlouhodobém horizontu dosaženo, představenstvo je tím orgánem, který tyto cíle přetavuje do konkrétních rozhodnutí. Úkolem dozorčí rady je zase pečlivě dohlížet, aby představenstvo za všech okolností jednalo v souladu se stanovenými principy a cíly při respektování platného práva.

Přestože většina ustanovení obchodního zákoníku upravujících postavení orgánů obchodních korporací je kogentního charakteru, v případě akciové společnosti zákon poskytuje valné hromadě relativně široký prostor pro odlišnou úpravu působnosti představenstva i postavení jeho členů ve stanovách, případně jiných vnitřních předpisech. Zvláště stanovy jako základní předpis společnosti jsou efektivním nástrojem, kterým si akcionáři mohou zajistit vliv na představenstvo a zároveň přizpůsobit pravidla fungování společnosti jejím konkrétním potřebám a okolnostem. Stanovy tak mohou například určit specifické odborné požadavky pro kandidáty na členství v představenstvu, generovat motivující systém odměňování členů představenstva, vymezit způsob jednání představenstva jménem společnosti atd. Nelze tedy než akcionářům i členům představenstva doporučit, aby tvorbě a schvalování vnitřních předpisů společnosti věnovali mimořádnou pozornost.

Pro obchodněprávní vztah mezi členem představenstva a společností má zásadní význam smlouva o výkonu funkce. Smlouva jako dvoustranný právní akt založený na svobodně projevené vůli smluvních stran dává společnosti i členovi představenstva možnost upravit své vzájemné vztahy bez ingerence třetích osob a způsobem, jenž jim umožní vytvářet účinnou spolupráci při naplňování svých subjektivních cílů. S ohledem na výše uvedené si troufám vyslovit závěr, že kombinace vyvážené smlouvy o výkonu funkce a kvalitně zpracovaných stanov

může podstatným způsobem zlepšit akceschopnost a ve svém důsledku i celkové výsledky činnosti představenstva.

Nejvyšší míru autonomie a nezávislosti na ostatních orgánech poskytuje obchodní zákoník představenstvu v oblasti obchodního vedení společnosti. Z této skutečnosti lze nepřímo dovodit, že zákon právě tuto oblast působnosti představenstva považuje za stěžejní. Přestože je obsah pojmu obchodní vedení i po osmnácti letech účinnosti obchodního zákoníku stále předmětem živých diskusí odborné právníkové veřejnosti, považují rozhodnutí zákonodárce explicitně nevymezovat tento legální termín zákonem za správné. Domnívám se, že není účelem zákona ani v jeho silách podávat vyčerpávající výklad relativně abstraktních pojmů, jež sám zavedl. Podle mě je především úkolem soudů a odborné právníkové veřejnosti, aby prostřednictvím svých rozhodnutí a stanovisek podávaly fundovanou interpretaci právních norem a pojmů.

Právě s ohledem na skutečnost, že právní úprava problematiky představenstva akciové společnosti v obchodním zákoníku je poměrně stručná, jsem ve své práci usiloval hledat odpovědi na zákonem neřešené právní otázky s využitím odborné literatury a judikatury soudů, především Nejvyššího soudu České republiky. Je ovšem nutno konstatovat, že přes zvyšující se aktivitu soudů v oblasti výkladu právních norem zůstává řada otázek souvisejících s postavením a činností orgánů akciové společnosti nezodpovězena.

Jedná-li se o práva a povinnosti členů představenstva, myslím, že je možné považovat stávající právní úpravu v obchodním zákoníku za dostatečnou. Zákon z povahy věci obsahově nevymezuje ani jinak nekonkretizuje základní povinnosti členů představenstva. Tyto povinnosti totiž ve většině případů mají spíše charakter obecných právních zásad, na jejichž základě je členství v představenstvu společnosti postaveno, než direktivně stanovených a pevně definovaných příkazů nebo zákazů. Co se týče práv členů představenstva, zvláště pak práva na odměnu za výkon funkce, je třeba ocenit snahu zákonodárce zasahovat do této oblasti jen minimálně a přenechat tak tvorbu politiky a systému odměňování v dispozici orgánů společnosti. Zákonodárce tímto přístupem de facto dává najevo své ztotožnění s obecně uznávaným názorem, že jakýkoli subjekt, tedy i obchodní společnost, sám nejlépe ví, jaké jsou jeho konkrétní potřeby a jakým způsobem může dosáhnout jejich uspokojení.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní publikace:

1. ČERNÁ, S. *Obchodní právo. Akciová společnost. 3. díl.* Praha : ASPI, 2006.
2. ČERNÁ, S. *Faktický koncern, ovládací smlouva a smlouva o převodu zisku. 2. vydání.* Praha : Linde, 2004.
3. DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl I. § 1 - § 92e.* Praha : Polygon, 2002.
4. DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, díl III. § 176 - § 220zb. 1. vydání.* Praha : Polygon, 2002.
5. DĚDIČ, J., ČECH, P. *Obchodní právo po vstupu ČR do EU aneb co všechno se po 1. květnu 2004 v obchodním právu změnilo? 2. vydání.* Praha : Polygon, 2005.
6. DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRÍŽ, R. *Akciové společnosti. 6., přepracované vydání.* Praha : C. H. Beck, 2007.
7. DVOŘÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost. 2. aktualizované vydání.* Praha : ASPI, 2009.
8. DVOŘÁK, T. *Přeměny obchodních společností a družstev.* Praha : ASPI, 2008.
9. ELIÁŠ, K. *Akciová společnost – Systematický výklad obecného akciového práva se zřetelem k jeho reformě.* Praha : Linde, 2000.
10. ELIÁŠ, K. *Společnost s ručením omezeným. 1. Vydání,* Praha : Prospektrum, 1997.
11. ELIÁŠ, K. a kol. *Občanský zákoník – velký akademický komentář.* Praha : Linde, 2008.
12. ELIÁŠ, K., BARTOŠÍKOVÁ, M., POKORNÁ, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Právnícké osoby a podnikatelé. 5. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2005.
13. ELIÁŠ, K., DVOŘÁK, T. a kol. *Obchodní zákoník, Praktické poznámkové vydání s výběrem judikatury od r. 1900, 5. vydání.* Praha : Linde, 2006.
14. FALDYNA, F., POKORNÁ, J., TOMSA, M., ROZEHNALOVÁ, N. a kol. *Obchodní právo. Meritum.* Praha : ASPI, 2005.
15. HEJDA, J. *Stanovy akciové společnosti a jejich změny.* Praha : Linde, 2006.
16. HENDRYCH, D. a kol. *Právnícký slovník. 2. vydání.* Praha : C. H. Beck, 2003.

17. KAVALEC, J., MUSÍLEK, R. *Obchodní zákoník s judikaturou a souvisejícími předpisy*. Praha : C. H. Beck, 2007.
18. KLÍROVÁ, J. *Corporate governance: správa a řízení obchodních společností*. Praha : Management Press, 2001.
19. KOBLIHA, I. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. Praha : Linde, 2006.
20. KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha : C. H. Beck, 1995.
21. KŘÍŽ, R. *Dozorčí rada a představenstvo akciové společnosti v teorii a praxi*. Praha : CODEX Bohemia, 1999.
22. MALÝ, M., THEODOR, M., PEKLO, J. *Řízení a správa společnosti (corporate governance)*, Praha : Vysoká škola ekonomická, 2002.
23. MONKS, R., MINOW N. *Corporate governance. 2nd edition*. Oxford : Blackwell publishing, 2003.
24. PELIKÁNOVÁ, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku. S přihlédnutím k evropskému právu. I. díl, 4. vydání*. Praha : ASPI, 2004.
25. RABAN, P. *Obchodní zákoník. 3. vydání*. Praha : Eurounion, 2003.
26. RADA, I. *Jednatelé s.r.o. Představenstvo a.s. – práva, povinnosti a odpovědnost*. Praha : Linde, 2003.
27. RADA, I. *Dozorčí rada obchodních společností*. Praha : Linde, 2008.
28. RICHTER, T. *Insolvenční právo. 1. vydání*. Praha : ASPI, Wolters Kluwer, 2008.
29. ŠTENGLOVÁ, I., PLÍVA, S., TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník, komentář, 10. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2005.
30. ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2008.

Časopisecké články a články z elektronických zdrojů:

1. BARTOŠÍKOVÁ, M. *Povinnost a odpovědnost statutárních orgánů kapitálových společností*. ASPI, ev. č. 8423 (lit).
2. BEJČEK, J. *Principy odpovědnosti statutárních a dozorčích orgánů kapitálových společností*. Právní rozhledy, 2007, č. 17, s. 613 a násl.
3. ČECH, P. *K zákazu zneužití vnitřních (inside) informací, resp. k povinnosti mlčenlivosti člena orgánu akciové společnosti*. Jurisprudence, 2006, č. 1, s. 38 a násl.

4. ČECH, P. *Péče řádného hospodáře a povinnost loajality*. Právní rádce, 2007, č. 3 a násl.
5. ČECH, P. *Společné jednání jménem obchodní společnosti*. Právní rádce, 2008, č. 8, s. 4 a násl.
6. ČECH, P. *Statutární orgán, zaměstnanec nebo od každého trochu?* Právní rádce, 2009, č. 2, s. 22 a násl.
7. ČECH, P. *Svolání valné hromady*. Právní rádce, 2008, č. 10, s. 4 a násl.
8. ČERNÁ, S. *Akciová společnost*. ASPI, ev. č. 32018 (lit).
9. ČERNÁ, S. *Koncernové právo*. ASPI, ev. č. 32020 (lit).
10. ČERNÁ, S., ČECH, P. *Ke způsobům prosazování rozhodujícího vlivu v ovládané akciové společnosti, jeho podmínkám a důsledkům*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 1, s. 10 a násl.
11. DĚDIČ, J. *Nad zákonem o přeměnách aneb druhá podařená „dekodifikace“ obchodního zákoníku*. Právní zpravodaj, 2008, č. 7, s. 4 a násl.
12. DĚDIČ, J., KASÍK, P., PIHERA, V. *K problematice právní úpravy koncernu*. Obchodněprávní revue. 2009, č. 5, s. 133 a násl.
13. DOLEČEK, M. *Manažerská smlouva – Vztahy statutárních orgánů a obchodní společnosti*. [citováno 12. 9. 2009] Dostupné z:
<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/orientace-v-pravnich-ukonech/manazerska-smlouva-vztahy-organu-opu/1000818/48373/>.
14. DVOŘÁK, T. *K problematice odstupného v manažerských smlouvách*. Právní rozhledy, 2000, č. 6, s. 234 a násl.
15. DVOŘÁK, T. *Akciová společnost a Evropská společnost. Jednání společnosti*. ASPI, 2009, č. 46 a násl.
16. ELIÁŠ, K. *K některým otázkám odpovědnosti reprezentantů kapitálových společností*. Právník, 1999, č. 4, s. 235 a násl.
17. ELIÁŠ, K. *Variabilita života a právní schémata (K souběhu pracovního poměru s členstvím ve statutárním orgánu obchodní korporace)*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 10, s. 271 a násl.
18. HAVEL, B. *Předpokládané změny obchodního práva při rekodifikaci práva soukromého aneb nad návrhem obchodního zákona*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 1, s. 1 a násl.

19. HAVEL, J., ŽIDLICKÁ, T. *Executive Directors' remuneration in the Czech Republic: Moving Towards Greater Clarity*. European Company Law, 2006, vol. 3, s. 96 a násl.
20. HOLEŠÍNSKÝ, P., STRNAD, M. *Nové způsoby řešení úpadku dle insolvenčního zákona*. Právní rozhledy, 2008, č. 1, s. 7 a násl.
21. HOLEŠÍNSKÝ, P., ŠTURMOVÁ, M. *Opční akciové programy*. Právní rádce, 2007, č. 3, s. 22 a násl.
22. JAVOREK, L. *Ručení podle § 196a obchodního zákoníku opět před Nejvyšším soudem*. [citováno 10. 10. 2009] Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/ruceni-podle-196a-obchodniho-zakoniku-opet-pred-nejvyssim-soudem-56980.html>.
23. KORDAČ, Z. *K rozhodování jediného akcionáře v působnosti valné hromady*. Bulletin advokacie, 2008, č. 6, s. 28 a násl.
24. KŘÍŽ, R. *Stanovy a rozdělení zisku či úhrada ztráty akciové společnosti*. Právní fórum, 2007, č. 6, s. 213 a násl.
25. KUPKA, T. *Změny v řízení akciových společností*. [citováno 23. 10. 2009] Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zmeny-v-rizeni-akciovych-spolecnosti-55626.html>.
26. LISSE, L. *K prokuře*. Právní rádce, 2008, č. 3, s. 23 a násl.
27. METELEC, K. *Odpovědnost statutárního orgánu a prokuristy za škodu*. [citováno 10. 10. 2009] Dostupné z: <http://www.aksh.cz/odborne-clanky-13/?aid=17&cid=3>.
28. OLSON, O. *Akciová společnost v Německu a Rakousku*. Právo pro podnikání a zaměstnání, 2008, č. 5, s. 26 a násl.
29. PIHERA, V. *Transpozice směrnice o výkonu některých práv akcionářů ve společnostech s kótovanými akciemi*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 2, s. 48 a násl.
30. PIHERA, V. *Opět k valné hromadě a rozhodování společníků*. Obchodněprávní revue, č. 3, s. 67 a násl.
31. POKORNÁ, J. *Právní postavení akcionářů a výkon jejich oprávnění řídit společnost*. [citováno 18. 9. 2009] Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/obchod/pokorna.pdf>.

32. POKORNÁ, J., VEČERKOVÁ, E. *K zákazu konkurenčního jednání v obchodních společnostech – Některé výkladové problémy*. ASPI, ev. č. 7132 (lit).
33. RADA, I. *Odpovědnost funkcionářů společnosti. Zejména členů dozorčí rady*. Právní rádce, 2008, č. 2, s. 4 a násl.
34. RADA, I. *Odpovědnost funkcionářů vůči třetím osobám*. Právní rádce, 2008, č. 4, s. 4 a násl.
35. RADA, I. *Souběh funkce (člena) statutárního orgánu a vedoucího zaměstnance*. Právní rozhledy, 2006, č. 1, s. 20 a násl.
36. RADA, I. *Souběh znovu a jinak*. Právní rádce, 2009, č. 6, s. 4 a násl.
37. RADA, I. *Speciální případy odpovědnosti funkcionářů. Zejména členů dozorčí rady*. Právní rádce, 2008, č. 3, s. 4 a násl.
38. ŘEHÁČEK, O. *Jednání členů představenstva akciové společnosti a obchodní vedení akciové společnosti*. Bulletin advokacie. 2008, č. 5, s. 22 a násl.
39. ŘEHÁČEK, O. *Odměňování členů představenstva akciové společnosti*. Bulletin advokacie, 2007, č. 5, s. 28 a násl.
40. ŘEHÁČEK, O. *Postavení a odpovědnost členů představenstva akciové společnosti*. Obchodní právo, 2008, č. 1, s. 2 a násl.
41. SUM, T., MICHONĚ, D. *Rozhodování jediného akcionáře při výkonu působnosti valné hromady*. [citováno 26. 8. 2009] Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/rozhodovani-jedineho-akcionare-pri-vykonu-pusobnosti-valne-hromady-54987.html>.
42. ŠPIČKA, M. *K povinnosti členů představenstva účastnit se valné hromady akciové společnosti*. [citováno 5. 8. 2009] Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-povinnosti-clenu-predstavenstva-ucastnit-se-valne-hromady-akciove-spolecnosti-56758.html>.
43. ŠTENGLOVÁ, I. *K některým problémům ustanovení § 196a obchodního zákoníku*. Daňový expert, 2006, č. 2, s. 18 a násl.
44. ŠTENGLOVÁ, I. *Ještě několik poznámek k zákonnému zastoupení obchodní společnosti či družstva členem statutárního orgánu*. Obchodněprávní revue, 2009, č. 4, s. 102 a násl.
45. ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P. *K rozhodování jediného společníka*. Právní rádce, 2008, č. 9, s. 4 a násl.

Soudní rozhodnutí:

- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. 7 Cmo 503/2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 6. 2000, sp. zn. 32 Cdo 500/2000
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2000, sp. zn. 29 Cdo 1314/2000
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 3. 2002 sp. zn. 29 Odo 548/2001
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 3. 2002, sp. zn. 29 Odo 159/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 131/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 198/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 1. 2003, sp. zn. 29 Odo 457/2002
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2004, sp. zn. 29 Odo 414/2003
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2004, sp. zn. 29 Odo 34/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 3. 2005, sp. zn. 8 Tdo 124/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 29 Odo 442/2004
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 10. 2005, sp. zn. 5 Tdo 1208/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 5. 4. 2006, sp. zn. 5 Tdo 94/2006
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 29 Odo 1168/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2006, sp. zn. 29 Odo 1023/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 7 Cmo 396/2006
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 1200/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 29 Odo 916/2005
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 10. 2007, sp. zn. 29 Cdo 1193/2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 11. 2007, sp. zn. 32 Cdo 118/2007
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. 31 Odo 11/2006

Další použité dokumenty a internetové zdroje:

- *Commission of the European Communities: Report on the application by Member States of the EU of the Commission Recommendation on directors' remuneration.* Dostupné z:
http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/directors-remun/sec20071022_en.pdf.
- *Kodex správy a řízení společností založený na Principech OECD (2004).* Praha : Komise pro cenné papíry, 2004, příloha č. 2. Dostupné z:
<http://www.mpo.cz/dokument2566.html>.

- *Stanovy ČEZ, a.s. ze dne 23. 4. 2007, v platném znění.* Dostupné z:
http://www.cez.cz/edee/content/file/investori/informacni-povinnost-emitenta/2009-06/vnitri_informace_cez-063-2009.pdf.
- *Stanovy České spořitelny, a.s. ze dne 7. 10. 2009.* Dostupné z:
http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/stanovy_cs.pdf.
- <http://europa.eu>
- <http://www.psp.cz>
- <http://www.senat.cz>
- <http://www.justice.cz>
- <http://www.mpo.cz>
- <http://www.juristic.cz>
- <http://www.epravo.cz>

RESUMÉ

The thesis deals with the board of directors of a joint stock company in the Czech Republic. The main purpose I tried to reach is to present structured and scientific legal discourse about the statutory body of a joint stock company founded under the Czech commercial law. It is objectively not possible to solve every aspect of this relatively wide problem. This is why I focused especially on the questions I consider to be the most important and most discussed on the present.

The content of the thesis is divided into six chapters generating two basic thematic spheres. The first thematic sphere (chapters one – three) provides an outline of questions dealing with the board of directors itself. Next three chapters are connecting to previous chapters and introducing the role of members of the board of directors as the basic element of the body.

If we summarize the facts and look at the problem through the internal structure of a joint stock company, the board of directors is holding the widest competency of all company bodies. We can tell that board of directors is basically the only real holder of executive power in the company. While the general meeting, the company's supreme body is determining the principle of company politics (general aims and principles, upon which the company is built), the board of directors concretize it and put it into action. Activity of the board of directors is supervised by the third obligatory body of a joint stock company – the supervisory board.

The Czech Commercial Code makes general meeting entitled to create different regulations of body of directors' competency through the articles of association of a company. As the basic normative act, the articles of association are very effective instrument for shareholders to influence the board of directors and it is also creating the rules to meet company's needs. It can generate motivating company's remuneration system, determine specific requirements for candidates for membership in the board of directors and give extraordinary attention to procedure of internal rules creation and approval.

The incumbency contract is of cardinal importance to commercial relationship of the member of the board and company. The contract gives contracting parties

a show to set up their correlations without encroaching of third parties and it also enables them to effective and advanced cooperation. Regarding opinions presented above I voice the combination of balanced incumbency contract and well-done articles of association is able to improve the fighting power and overall results of board of directors' activity.

I consider the current legal regulation of rights and duties of the members of the board of directors is acceptable. Because of abstract and general character, the Commercial Code does not specify the duties explicitly. It can be deduced from meaning and purpose of the Code. Within the context of members' right to remuneration, there is a need to appreciate legislator's effort not to intervene in this legal area but let company create its remuneration policy. The legislator *de facto* declares the company itself has the widest knowledge what are its needs and how to meet it.

KLÍČOVÁ SLOVA

Představenstvo, akciová společnost, člen představenstva.

KEYWORDS

Board of directors, Joint stock company, Member of the board of directors